

busdani è Lembo monitum, ut aliquos è nostris ad illum mitteremus. Id quod statim fecimus, in Navis nostræ scaphâ ; virum ex nostris, (uno excepto,) primarium mittentes, & Quatuor cum illo. Cùmque circiter sex Virgatas à Lembo abessemus, jubebant ut nos sisteremus, nec propius accederemus. Quod & fecimus. Tum verò vir, quem modò descripsi, in pedes se erexit, & altâ voce *Hispanicè* interrogavit ; *Nunç Christiani estis ?* Respondimus, *Christianos nos esse* : Minus metuentes, quia Signum *Crucis* in Instrumento illo videramus. Ad quod Responsum, Dexteram ille versus Cælum sustulit, & deinde leniter ad os suum adduxit ; Qui Gestus, in usu illis est, cùm Deo Gratias agunt. Tunc autem perrexit ; *Si jurabitis ; (Unusquisque Vestrum ;) per Merita Servatoris, Piratas vos non esse ; Nec sanguinem Humanum effudisse, sive jure, sive vi, intra spatium quadraginta dierum, ultimo elapsarum ; licentiam obtinebitis in Terram descendendi.* Respondimus ; *Paratos nos omnes esse ad illud Juramentum præstandum.* Unde unus è Comitatu ejus, qui videbatur *Notarius* esse, illud in Scriptum redegit. Quo facto, alter è Comitatu viri illius primarii, qui in eodem Lembo vehēbatur, postquam Dominus in autem ei quidpiam locutus esset, altâ voce dixit ; *Dominus meus, hoc vobis notum esset velut, non ex superbiâ, aut fastu esse, quo minùs Navem vestram conscendat ; Sed quia ex Responso vestro innoiescit, plurimos inter vos se malè habere, à Conservatore Sanuatis in urbe monitus erat, ut ad aliquam distantiam colloqueretur.* Submisso capite Nos inclinavimus, & respondimus ; *Servos ejus humilimos nos omnes esse ; magnòque Honori ducere, & singulari sua Humanitati tribuere, id quod jamdudum factum esset : sed sperare nos, Ad orbem illum, quo Egroti nostri laborant, contagiosum minime esse.* Ita Vir ille primarius reversus est. Paulò post adfuit *Notarius*, & Navem nostram conscendit ; In Manu suâ, Fructum quendam ejus Regionis tenens, Arantio non absimilem, verùm Colore magis in coccineum vergente ; Qui Odorem spirabat suavissimum. Illum, (ut videtur,) gestabat, ut ei, contra Contagionem, Antidoti vice esset. Exhibuit autem Nobis Juramentum ; *Per Iesum Dei Filium, & Merita ejus ;* Ac deinde nobis dixit ; postero die, ante Solis exortum, affuturum, qui nos accerseret, ac ad *Domum Peregrinorum* perduceret ; ubi præstò nobis essent, quæcunque necessaria, sive pro Egrotis, sive pro Sanis. Sic à Nobis discessit : Cùmque ei Aureos aliquos obtulissemus, subridens dixit ; *Se binum Salarium, pro unâ operâ, accipere non debere.* Quorum verborum (ut arbitror) is Sensus erat, quod Salarium è publico, ob operam suam, reciperet. Nam, (ut postea intellexi,) *Officiarium, qui præmia accipit, Hominem binum Salaris, vocant.*

Postero mane, diluculò, accessit ad Nos *Minister* ille, qui primus, cum Arundine suâ, nos adierat ; Et retulit ; *Se venisse, ut ad Domum Peregrinorum nos deduceret : Se autem Horam anticipasse, ut commoditatem integri Diei, ad Negotia nostra haberemus. Si autem, (inquit,) mihi auscultabitis, primo mecum aliquos vestrum mitietis, qui locum circumspiciant ; & quomodo optime ad vos recipiendos accommodari possit ; Postea autem Egrotos vestros accerseris, & reliquos, quos in Terram descendere vultis. Gratias ei egimus, & diximus ; Curam hanc, quam pro Peregrinis miseris suscepit, Deum pro certo remuneraturum.* Itaque sex è Nostris cum comitati sunt. Præit ille, & respiciens ad Nos, dixit perhumanè ecclæ ; *Se servum nostrum, tantummodo*

tammodò esse, & via Duce. Duxit autem Nos, per tres Plateas, pulchras admodum; Atque per totam, quam pertransivimus, viam, haud pauci è populo, ad utrunque Latus, congregati sunt, ordine stantes; Verùm more adeò Civili, ut viderentur non tam ad otiosum Spectaculum convenisse, quam ut Adventum nostrum gratularentur. Multi autem ex iis, cum incederemus, Brachia sua paululum aperuerunt; Quo Gestu utuntur, cum Adventum alicujus, sibi gratum esse, significare volunt. *Domus Peregrinorum*, Aedificium est speciosum & spatiofum, extractum ex Lateribus, nostris, colore paulò magis purpureis; Curb Fenestris decoris, aliquibus ex vitro, aliquibus autem ex panno linteo delicato, oleo intincto. Deduxit nos primò in Cœnaculum satis elegans, super Gradus locatum: Tunc autem à Nobis quæsit; *Quo numero essemus?* Et, *Quot è nostris Aegroti?* Respondimus; *Universum numerum, tam Sanorum, quam Aegrotorum, esse ad unum & quinquaginta Homines: Ex quibus, Aegroti, erant septendecim.* Rogavit nos, ut aliquantisper præstolaremur, dum ad nos rediret. Quod post Horam circiter fecit. Tum verò adduxit ad Cubicula visenda, quæ Nobis parata erant, numero novendecim: Computatione scilicet initâ, (quemadmodum videtur,) ut quatuor ex illis Cubiculis, quæ reliquis nonnihil præstabant, quatuor ex Primariis nostris, exciperent, in quibus seorsim cubarent; Reliquorum quindecim singula binis assignarentur. Cubicula elegantia erant, & lucida, nec-non Supellectili satis lautâ ornata. Tum demùm in Porticum longam divertimus; Qualia solent esse *Dormitoria Monachorum*; ubi ostendit nobis, per Latus unum integrum, (Nam Latus adversum nihil aliud erat, quam Paries, & Fenestræ,) Cellas septendecim, nitidas, Partitiones habentes ex Cedro. Quæ Porticus, cum Cellis, numero quadraginta, (multò scilicet pluribus, quam nobis opus erat,) instituta erat ad usum Infirmorum. Simulque monuit, quod quamprimum aliquis ex Aegrotis convalesceret, transferri posset è Cellâ in Cubiculum. Ad quem usum parata erant, decem alia Cubicula, præter illa, de quibus antè diximus. Hoc factò, in Cœnaculum nos reduxit, & attollens paululum Arundinem suam, (quod in more illis erat, quoties *Ministri* Mandata Superiorum referunt,) ita ad Nos locutus.

*Notum Vobis facio, consuetudinem Regni hujus postulare, ut post diem instantem, & crastinum, (quos Vobis ad transferendos è Navi Homines, & Res vestras, permittimus,) contineatis vos ipsos, intra Fores hæc, in triduum. Veruntamen, hoc vos non perturbet, neque propterea intra Carcerem vos compingi existimate; Sed potius indultum hoc esse, quò ab Itinere vestro, spiritus recreetis & reficiatis. Nullius rei egebitis: Quin & sex Famuli assignati sunt, qui vobis ministrent, & Negotia vestra expediant. Gratias ei egimus, cum omni affectu, & humilitate; Et diximus; Deus proculdubio in hac Terrâ manifestatur. Obtulimus ei etiam viginti Aureos, sed ille quòque subridens, hoc solum dixit; *Quid, vultis me esse Hominem bini Salaris?* sic abiit. Paulò post, prandium nostrum allatum est; Quod certè satis lautum, & salubrem victum, tam respectu Ciborum, quam Potus, exhibuit: Meliorem certè & uberiolem, quam pro modulo Collegii ullius, quantum novi, in Europâ. Potus erat trium Generum; Unum quodque eorum bonum & salubre: Vinum ex Uvis: Potus ex Granis, qualis, est apud Nos Cervisia,*

Cervisia, sed clarus & limpidus : Et Siceræ, Genus ex Fructu quodam
 ejus Regionis confectum ; Potus sane gratissimus, & miri refrigerii.
 Allata etiam est Nobis magna Copia Arantiorum illorum coccineorum,
 in usum Ægrotorum : Aiebant enim, ea præsens & efficax esse Re-
 medium contra Ægritudinem in Navigatione contractam. Præterea,
 Pyxidem nobis tradidit, pillulis albeiscentibus sive cineritiis, plenam :
 Monuitque, ut Ægroti nostri, unam earum, singulis noctibus, in Introitu
 Lecti, fumerent ; Quas dixerat Sanitatem eorum acceleraturas. Proxi-
 mo die, cum à Labore & opere, circa vecturam Hominum, & Rerum
 nostrarum, è Navi, requievimus, visum est mihi, Socios nostros in unum
 convocare : Cum autem convenissent, ita eos allocutus sum : *Amicè*
mei charissimi ; Noscamus nos ipsos ; Et quo loco res nostra sint. Viri sumus, in
Terram projecti è Mari, sicut Jonas è ventre Balenæ, cum in Alio veluti
sepulti essemus. Iam verò, licet Terram rursus calcamus, inter Vitam tamen,
& Mortem, mediis consistimus. Etenim Fines, & Veteris, & novi Orbis, præ-
tervetti sumus. Atque utrum Nobis Europam rursus conspiciere dabitur, soli
Deo notum. Miraculo quodam huc advecti sumus ; Atque à miraculo propè
aberi, si hinc abvehamur. Quocirca, Salutem præteritam, ac pericula præsentia,
& futura, animo recolentes, ad Deum nos convertamus, Corda levemus, & vias
nostras singuli corrigamus. Præterea, ad populum Christianum, Pietatis &
Humanitatis plenum, venimus : Curemus (quæso,) ne illam Faciei confusionem,
super nos inducamus, ut coram illis vitia nostra, aut malos Mores, palam facie-
mus. Adhuc restat amplius. Illi enim, (etsi sub Humanitatis Formâ,) nos
hujusce Domûs claustris, ad triduum, concluserunt ; Quis novit, num-nam hoc
faciant, quo Morum nostrorum experimentum sumant : Quos si repererint pravos,
confestim exulare nos jubebunt ; Sin probos, Moram hic longiorem indulgebunt ?
Quos enim assignarunt, Famuli isti, quidni etiam speculatorum vices agant ?
Itaque, propter Amorem Dei, atque si charum nobis sit Bonum Animarum &
Corporum nostrorum, ita nos geramus, ut & pacem cum Deo habeamus, & Gra-
tiam in Oculis populi hujus inveniamus. Socii nostri, unâ voce, mihi, de
his quæ admonueram, gratias egerunt ; Promiseruntque, sobriè se & mo-
destè victuros, absque scandalo vel minimo. Itaque tres illos dies læti,
& curis vacui, peregimus ; Nihil solliciti de eo, quod Nobis, post tri-
duum illud, contingere posset : Quo etiam Dierum curriculo, assidue,
propter Convalescentiam Ægrotorum nostrorum, exhilarati sumus ; Qui
se, veluti in Probaticam aliquam, divinâ Sanandi virtute præditam, mis-
fos existimabant : Tam celeriter siquidem, & constanter, convales-
cebant.

Craftino post illud triduum elapsum, venit ad Nos Homo novus,
 quem antea non videramus, veste cæruleâ amictus, quemadmodum &
 prior ; Nisi quod Turbanum ejus album esset, cum Cruce parvâ, rubeâ,
 in vertice. Habuit etiam Liripipium, circa Collum, ex linteo purissimo.
 Sub Introitum suum, paululum se inclinavit, & Brachia sua nonnihil ex-
 plicavit. Nos verò eum resalutavimus, modo admodum humili & sub-
 missio ; Ab ore ejus, sententiam, vel Vitæ, vel Mortis, expectantes. Po-
 stulavit, ut cum paucis aliquibus Hominum nostrorum, colloqueretur.
 Itaque sex tantum manserunt, cæteri se subdixerunt. Tum ille. *Ego qui-*
dem Domûs hujus Peregrinorum, officio Præpositus sum ; Vocazione autem
 Presbyter

Presbyter Christianus. Itaque jam accessi, ut operam meam, vobis, in omnibus, præstarem, tanquam Peregrinis, sed præcipue tanquam Christianis. Nonnulla habeo quæ vobis referam, quæ (ut arbitror) non illibenter audietis. Status iste licentiam vobis dedit per sex Septimanas ulterius commorandi. Neque vos conturbet, siquidem Negotia vestra spatium amplius postulent: Nam, neque Lex ipsa Regni, in hac parte, rigida est; Tum verò minimè dubito, quin & ipse vobis Comperendinationem Temporis istius, prout res vestrae flagitabunt, procurare possem. Quin & insuper narro vobis, Domum hanc Peregrinorum, isto tempore, sat ditescere, & pecuniâ numeratâ benè instrui: Reditus enim suos accumulavit, jam per Septem & triginta Annos: Tot enim effluxerunt, ex quo Peregrinus aliquis ad has partes appulerat: Itaque de Impensis vestris sollicitudine sitis; Sumptus, quamdiù hic manseritis, è publico ærario ministrabunt: Neque vel punctum Temporis, hujus rei causâ, de Morâ vestrâ decideret. Quantum verò ad Merces, quas adduxisse dicitis, nullæ vobis imponentur Conditiones duræ, sed justis pretiis eas vendetis; Valorem earum accipientes, vel in Mercibus aliis, vel in Auro & Argento: Nostri enim nihil interest. Sin verò quicumque sit, quod à Statu isto petere velit, illud nos ne celetis. Reperietis enim, nos Responsum tale relaturos, quo vultus vester minimè decidat, aut contristetur. Hoc tantum vobis edico; Nequis vestrum, Karannâ longius, (Illa apud eos sesqui-milliarî æquivalet,) à Mœniis Urbis abscedat, sine licentiâ speciali. Respondimus, postquam nos vicissim intuiti essemus, gratiosam hanc & quasi paternam Benignitatem admirantes; Non habere nos, quod diceremus; Cùm & Gratiis agendis verba non suppeterent; & præ-nobilis ejus & inopinata Munificentia, omnia, quæ à Nobis petenda essent, præoccupasset. Nos certè Cogitationem illam subire, quasi effigiem Salutis æternæ, in Coelis, ante oculos haberemus: Siquidem, qui paulò antè, in Faucibus Mortis constituti eramus, adductos jam esse in Locum, ubi Consolationes perpetuæ, & nil aliud, spirant. Quantum ad Mandatum Nobis impositum, Obedientiam summam præstituros; Et si fieri non posset, quin Corda nostra, ardentissimo, sanctam illam & felicem Terram, ulterius visendi, desiderio, inflammarentur. Adiecit; Linguas prius Faucibus nostris adhesuras, quam Nos mentionem, vel Personæ ejus Venerandæ, vel Gentis hujus universæ; in precibus nostris, omitteremus. Supplicavimus etiam ei, ut nos in Numero Servorum suorum, verorum meritò, & fidorum, reputaret; Jure non minore, quam quo unquam Mortales Mortalibus devincti fuerint: Itaque Nos ipsos, & omnia nostra, ad pedes ejus, humiliter projicere. Dixit; Sacerdotem se esse, & Sacerdotis Mercedem expectare: Id est; Fraternalium Amorem nostrum, & Bonum Animarum & Corporum nostrorum. Ita à Nobis discessit, non sine Lachrymis, præ teneritudine Animi, obortis; Nos quoque reliquit, Gaudio, & Affectu Gratiitudinis, confusos, & perculsos; Atque invicem dicebamus; Nos venisse in Terram quandam Angelorum; Qui Nobis quotidie apparebant, & Consolationibus præveniebant, quas ne cogitare quidem potuissemus, nedum expectare.

Die proximo, Horam circiter decimam, matutinam, denuò nos invisit Præpositus; Et post Salutationes utrinque factas, dixit familiariter: Se venisse, ut nos visitaret, & Tempus Nobiscum teneret. Tum Cathedram poposcit, & confedit. Nos autem, numero decem, (nam cæteri aut inferiores

feriores erant, aut foras abierant,) circa eum sedimus : Ac deinde ita ex-
 celsus est. Nos de Insula hac Bensalem, (ita enim eam vocant Lingua sua,)
 hoc habemus ; Quod ob situm Insulae nostrae solitarium ; Et Leges peregrinan-
 tibus Nobis impositas, de Terra hac celandâ ; Et raram Exteriorum Admissi-
 onem in Regionem nostram ; Nobis quidem maxima Pars Orbis Habuabilis
 nota sit, ipsi verò aliis penitus sumus incogniti. Itaque cum Quaestiones illis apti-
 ores sunt, qui minus nôrunt, consentaneum est magis, ut Vos me interrogetis,
 quam ut Ego vos. Respondimus ; Nos illi Gratias maximas referre, quan-
 doquidem hanc Nobis licentiam indulgeret : Tum ex iis, qua jam observavimus,
 facile nos conijcere, non esse Rem in Mundanis, cognitu digniorem, quam Statum
 & Conditionem Terrae hujus felicissimae. Sed ante omnia, (diximus,) cum ab
 extremis Terrae Oris jam convenerimus, nec-non in Regno Caelesti nos olim con-
 tencuros speremus, (eò quod utrinque Christiani sumus,) scire avemus ; (Quan-
 doquidem Terra ista in tantum disita sit, & vastis & incognitis Maris Tracti-
 bus, divisa, à Terrâ illâ, in quâ Servator noster, dum in Carne fuit, versabatur ;)
 Quis tandem hujus Gentis Apostolus, & quibus modis ad Fidem conversa,
 fuerit ? Facile erat, ex vultu ejus perspicere, gratam illi inprimis fuisse
 hanc Quaestionem nostram : Cor meum, (inquit) vobis mirifice attraxistis,
 quod Quaestionem hanc primo in loco proponitis : Indicat enim vos, quaerere
 primum Regnum Dei : Atque libenter, & breviter, Postulato huic vestro sa-
 tisfaciam.

Annos circa Viginii, ab Ascensione Domini, factum est, ut conspiceretur à
 Populo Rensuae, (Vrbis maritimae, ad Orientalem plagam Regionis nostrae,
 sitae,) noctu, (Nox autem erat Nubila, sed placida,) juxta mille passus à litore,
 Columna Lucis praeculta. Non figurâ Pyramidalis, sed veluti Cylindri, è pelago
 versus caelum erecta ; & in vertice ejus Crux Lucis ampla, Corpore Columnae
 aliquando splendidior. Ad spectaculum hoc tam mirabile, congregatus est (ut
 fit) Populus Vrbis, super Arenas Maris, & stabat paulisper attentus : Verum
 paulò post Scaphis parvis plurimi se commiserunt, ut Rem tanti stuporis propi-
 us inspicerent. Verum, postquam Scaphae, intra sexaginta circiter à Columnâ
 Virgatas, advenissent, ecce omnes subito se sistebant, nec ulterius procedere pote-
 rant ; Ita tamen, ut in Circitu movere, sed non accedere propius liceret : Adeo
 ut Scaphae veluti in Theatro starent, Lucem hanc tanquam Scenam caelestem
 spectatae. Evenit autem fortè fortunâ, ut in Scapharum unâ, adisset quispiam
 ex Sapientibus nostris ; Societatis nimirum Domus Salomonis : Quae
 Domus sive Collegium, (Fratres mei charissimi,) Oculus plane est hujusce
 Regni. Qui postquam aliquandiu, Columnam hanc, una cum Cruce, attentè &
 decore contemplantus esset, in faciem se prostravit ; Et dein se ingenua erigens,
 mandaque ad Caelum attollens, hujusmodi Preces fudit.

Domine Deus Caeli & Terrae ; ex gratiâ tuâ speciali, Ordinis
 nostri Hominibus, dignatus es, Opera tua Creationis, & eorum
 Secreta, nosse ; Atque dijudicare, (quantum Generationibus Ho-
 minum datur,) inter Miracula Divina, Opera Naturae, effectus
 Artium, & Illusiones Daemonum, cum Imposturis omnimodis. Ag-
 nosco & testor coram hoc populo, Rem hanc quam ante oculos intue-
 mur,

mur, esse *Digitum tuum, & Miraculum Verum*. Quoniam autem (è Libris nostris didicimus, *Miracula nunquam à Te edita, nisi ob Finem aliquem Divinum, & excellentem; (Etenim Leges Nature Leges tuæ sunt, à quibus nisi magnam ob Causam minimè recedis;)* humillimè obsecramus, ut signum hoc magnum nobis fortunes, atque ejus Interpretationem & usum in Misericordiâ concedas; Id quod, dum idem ad nos mittas, tacitè & secretò polliceris.

Postquam ita precatus est, continuò Scapham, in quâ vehebatur, solutam sensit & mobilem, cæteris adhuc veluti ligatis manentibus. Illud in signum certum Licentiæ appropinquandi interpretatus, Scapham fecit, placidè, & cum Silentio, versus Columnam, Remigio impelli. Verùm antequam ad illam pervenisset, Columna cum Cruce Lucis dissipata est, & se undique tanquam in Firmamentum quoddam Stellarum miliarum vertit; Quæ etiam & ipsa brevi evanuerunt: Neque aliud restabat spectandum, præter Arcam quandam parvam ex Cedro; Siccam quidem, neque Aquâ ullatenus madefactam, etsi nataret. In parte autem ejus priorè, versus Sapientem, Ramus palmæ, exiguus quidem & viridis, crescebat. Is, post quâ plurimâ cum Veneratione, Arcam in Scapham suam recepisset, ecce Arca sponte se aperuit; In quâ reperti sunt, Liber, & Epistola: Uterque in membranâ purâ scriptus, & sindonibus linteis involutus. Liber continebat Canonicos Libros universos veteris & novi Testamenti, prout vos illos habetis; (etenim satis scimus quos Libros Ecclesiæ apud vos recipiunt;) Atque Apocalypsis ipsa, & nonnulla alia ex Novi Testamenti Scriptis, quæ eo tempore edita non erant, nihilominus eo Libro continebantur. Quod verò ad Epistolam, illa in hæc verba scripta erat.

Ego Bartholomæus, Servus Altissimi, & Apostolus Jesu Christi, monitus sum ab Angelo, qui in visione Gloriæ mihi apparuit, ut Arcam hanc Maris Fluctibus committerem. Itaque testor, & annuntio, ei populo, ad quem Deus ordinaverit hanc Arcam appellere; Eo ipso die ad eos venire, Salutem, & Pacem, & bonam Voluntatem, à Patre, & Domino Jesu.

Præterea in duobus his Scriptis, tam Libro, quam Epistolâ, operatur Deus Miraculum insigne, illi, quod Apostolis ostendit, (Dono originali Linguarum,) non dissimile. Etenim, cum eo tempore, in hac Terrâ viverent, Hebræi, Persæ, & Indi, præter ipsos Indigenas, singuli in Libro illo, ac Epistolâ, legerunt, ac si in Linguâ cujusque propriâ, scripta fuissent. Hoc pacto, (Frater mei,) servata est hæc Terra, ab Infidelitate, (quemadmodum & Reliquiæ Mundi veteris servata fuerunt ab Aquis,) per Arcam, ope Apostolica & miraculosa Evangelizationis Sancti Bartholomæi. Atque hic loqui desinit. Quando Nuncius quidam venit, qui eum accersivit. Sicque, eo Colloquio, nihil aliud intervenit.

Die postero, statim à prandio, rursus ad Nos venit Præpositus; sequere

excusavit, dicens; *Se pridie à Nobis subitò & inopinatò advocatum; Nunc verò reliisse, ut illud compensaret, tempusque nobiscum unà insumeret, si modo gratum nobis, Consortium ejus, aut Colloquium, fuerit. Respondimus; Imò illud iam gratum nobis accedit, ut nec miseriarum præteritarum, nec periculorum futurorum, memores simus, quamdiu Colloquio ejus fruamur. Addidimus; Existimare nos, Horam unam, Sermones cum illo conferendo, insumptam, Annis integris vitæ nostræ prioris præstare. Inclinavit se paululum, & postquam confedissemus, dixit; Bene habet, Quæstiones vestræ sunt. Tum unus è nostris, parvâ interpositâ morâ, ita dixit. Esse rem quandam, cujus cognoscendi quidem avidi, interrogandi autem timidi essemus, ne forè nimio plus præsumpisse videremur. Veruntamen singulari ejus erga nos Humanitate confirmatos, (cum nos vix pro Exteris ducamus, qui servi ejus addictissimi & devotissimi sumus,) ejus proponendi libertate usuros; Humillimè obtestantes, ut si Responsione vix dignaretur, Quæstioni tamen ignosceret, licet eam rejiceret. Dixit; Nos observasse satis, & memoriâ adhuc tenere, Verba illa ab ipso prolata; Terram hanc fœlicem, in quâ jam pedem figimus, paucis admodum cognitam esse. Atque nihilo secius plerasque Orbis Nationes satis nosse: Id quod verum esse planè perspiciebamus, quandoquidem Linguas Europæ callerent, & Res nostras, in plurimis, intelligerent; Cum nos econtrâ in Europâ, post tot, & tam remotas Navigationes, hæc ætate postremâ susceptas, nihil prorsus de hæc Insulâ inaudiverimus. Hoc mirari satis non posse, cum Nationes omnes, aut per Peregrinationes in partes exteras, aut per Adventus Exterorum ad eas, sibi invicem innotescant. Licet autem, qui in Natione extera peregrinatur, plus Notitiæ & Informationis visu nanciscatur, quam domi manens à peregrinante, audiui solo, addiscere possit; Attamen, utroque modo, Notitiam mutuam, aliquâ ex parte, haberi posse. Verum, quantum ad hæc Insulam, nunquam Nova ad nos allata, de alicujus Navis, ab eâ, ad Oras nostras, appulsu; Nedum ad Littora Europæ; Neque ad Littora Indiarum, Occidentalis aut Orientalis: Neque aliquid accipisse, de Navi ullâ, cujuscunque ea Populi sit, quæ à Terrâ hac redierit. In hoc autem, illud quod Admirationem movet, non consistere; Sicut enim ejus, (ut Dominatio sua dixerat,) in tam vasti pelagi Conclavi secreto, huic rei in causâ esse posse; Veniam, ut illi contra Notitiam Linguarum, Librorum, Rerum haberent, Gentium ab iis tam immensis spatiis distitarum; Id omnem admirationem superare; Neque nobis quomodo fieri hoc possit, ullo modo in Mentem venire: Nobis siquidem Divinarum Mentium & Potestatum, non autem Hominum quorumvis, Conditionem videri, ut ipsæ Occultæ & Invisibiles lateant, cæteris inærim illarum visui patentibus, & velut in apricio positis. Ad hæc verba, Præpositus placidè subrisit, & dixit; Non sine causâ, ventam nos hujus Quæstionis petere; Siquidem innuere, ac si Terram hanc, non aliam, quam Terram Magorum duceremus; Quæ Spiritus Aërios, in omnes Partes, emitteret; Quorum ope & famulatio, quæcunque in aliis Regionibus gererentur, pernosceret. Omnes uno ore humiliter respondimus; vultu tamen ita composito, ut eum non aliàs quam joco hoc dixisse, præ Nobis ferremus: Nos sanè facile in eam Cogitationem venire, esse aliquid, in hac Natione, planè supernaturale; Illud tamen, potius Angelicum, quam Magicum, ducere: Verum ut perspicuè apud Dominationem suam eloqueremur, quid tandem illud fieri, quod Scripulum hunc, ne quaereremus, injecisset, nihil ex hac re sapuisse; Sed quoniam in Sermone præterito eum innuisse memineras, Gentem istam,*

de Silentio erga peregrinos, per Leges cavisse. Ad hoc respondit, Resse quidem meministis: Itaque in iis, quae proferre apud vos instituo, nonnulla reservanda sunt, quae omnino revelare licitum non est; Haud pauca tamen supererunt, quae satisfactionem vobis abunde praestabunt.

Intelligetis igitur, (id quod vobis fortasse vix credibile videbitur,) ter mille circiter abhinc annis, aut paulo plus, Navigationes Orbis Terrarum, (praesertim in Regiones remotas,) majores fuisse, & magis strenue susceptas, quam hodierno die. Ne existimetis, nescire me, quantum apud vos creverint Navigationes, intra Annos centum & viginti proxime elapsos: Satis mihi hoc cognitum est. Et tamen, majores (inquam) fuerunt, eo tempore, quam nunc. Sive Conservatio illa, Reliquiarum Humani Generis, per Arcam, à Diluvio universali, hanc Navigandi confidentiam Homini bus indiderit; Sive aliud quid in causa fuerit. Sed utcumque, hoc quod dico, verum est. Phoenices, ac praecipue Tyrii, magnas habebant Classes. Similiter habebant & Carthaginenses; Colonia ipsorum, quamvis ad Occidentem magis sita sit. Ab Oriente vero, Classes Aegyptiorum, & Palaestinae, potentes erant, & numerosae. China autem, & Atlantis magna, (quam vos Americam vocatis,) quae nunc Funicas tantum, & Canoas, habent, vi magna abundabant, illis diebus, Navium grandiorum. Insula haec nostra, (ut ex fidelibus ejus Aetatis Historiis plane liquet,) instructa tum fuit Navibus mille quingentis, iisque fortibus, & magnae capacitatis. De hoc, quod loquor, apud vos, exigua admodum, aut nulla est Memoria; At nobis pro certo cognitum est.

Eo etiam tempore, ad Insulam hanc, Naves & Carinae, earum omnium, quas modo nominabam, Nationum, appulerunt. Atque, ut fieri solet, Naves ille praeter Populares suos, vehebant multos, ex aliis Regionibus, quae ipse maritima non erant; veluti Persas, Chaldaeos, Arabes; Ita ut omnes ferè Nationes potentes & celebres, locum hunc adierunt: Ex quibus nonnullas habent, Stirpes, & Tribus tenues, usque in hodiernum diem. Quod vero ad Naves nostras attinet, in omnes propemodum Oras navigarunt; Tam ad Fretum vestrum, quod Columnas Herculis appellatis; Quam ad alias, tum Mediterranei, tum Atlantici Maris, Regiones: Veluti ad Paguinum, (Civitatem in China antiquissimam,) Quae eadem est cum Cambalu, & Quinze, ad Orientale Pelagus sita, non procul à Finibus Tartariae Orientalis.

Eodem praeterea tempore, & seculo intergo insequente, aut amplius, Populi magnae Atlantidis potentes admodum erant. Esi enim Narratio & Descriptio, à Viris magno vestri Orbis facta; (Scilicet, progeniem Neptuni Sedes suas ibi fixisse; Tum de magnificis, Templo, Palatio, Urbe, & Colle; Quin & de multiplicibus pulchrorum & magnorum Fluviorum Spiritibus, quae (tanquam totidem Torques,) Templum illud & Urbem cingebant; Ac denique de Gradibus illis insignibus Ascensus per quos ad eadem perveniebatur, veluti per Scalam quandam Coeli;) Sit Fabulosa & Poetica: Hoc tamen veritatis inmiscetur, Regionem illam Atlantidis; Tam illam Peruviae tunc Coyam vocatam, quam illam alteram Regni Mexicani, tunc dictam Tirambel; Regna fuisse, Armis, Classe, & Opibus, potentia & superba. Tam (inquam) potentia, ut eodem tempore, (vel saltem intra spatium decem Annorum,) duas magnas Expeditiones Navales susceperint: Hi nimirum de Tirambel, per Atlanticum Mare, usque ad Mare Mediterraneum; Illi autem de Coyà, per Mare Australe, usque ad hanc Insulam nostram. De prioris autem Expeditione, videtur

detur Auctor ille vester, aliquid à Sacerdote Ægyptio, quem citat, hausisse. Pro certo enim, Expeditio talis fuit. Virum verò Athenienses antiqui illi fuerint, qui Copias illis repulerunt & profligarunt; Atque hæc eis Gloria tribuenda, non habeo quid dicam; Illud extra omnem Dubitationem, nec Navem, nec Virum, unquam ab eâ Expeditione redisse. Neque meliore Fortunâ usa esset Classis illa Coyæ, quæ nos invasit, nisi in Hostes clementiores incidisset. Etenim Rex Insulæ hujus, (nominè Altabin,) Vir prudens, & Imperator in Bello optimus; Cui tum Hostium, tum propria Vires, satis exploratæ erant; Ita rem gessit, ut Copias eorum terrestres, postquam in Terram descendissent, à Classe eorum intercluderet; Atque veluti Indagine utrasque Copias cingeret, majori Exercitu quam illorum fuit, & Terrestri & Navalî; Sicque eos ad Deditionem, usque prælio, compelleret: Cùmque in potestate suâ essent, haud duriores Conditiones imposuit, quam Iusjurandum ab iis exigendo, se in posterum, contra illum, nunquam Arma laturos: Quo factò eos incolumes omnes dimisit. Veruntamen Vir dicta Divina, non multò post; superbos illos Ausus, ultia est; Siquidem, intra Curriculum centum Annorum, aut minùs, Atlantis illa magna omninò perdita & destructa fuit; Non Terra-Motu absorpta, ut Vix ille vester affirmat; (Etenim Tractus ille totus, Terræ Motibus parùm est obnoxius,) Sed per particulare Diluvium, sive Inundationem: Quandoquidem etiam hodierno die, Regiones illæ, majores habeant Annes, atque etiam Montes altiores, qui Aquas in Planities effundant, quam alia pars quæcunque Orbis veteris. Sed illud verum est, Inundationem illam non fuisse profundam; Non amplius forsàn, in pluribus locis, quam ad qua dragina pedes, Vnde factum, ut licet Homines, & Bestias, undique demerserint, Silvestres nihilominus Habitatores quidam Montium evaserint. Aves quoque in tuto ferè fuerunt, ad Montes, aut Arbores prælias, convolando. Homines verò, licet in aliquibus locis, Edificia haberent, altiora quam quò Aquæ pervenire possent; Inundatio tamen illa, licet minime profunda, diuturna certè fuit. Vnde, qui in Valle degebant, propter penuriam Cibi, & Rerum aliarum necessariarum, Fame & Inopiâ, perirent. Itaque, neminemini, si America Habitatorem tam rara sit, Neque si Populus ejusdem, adeò simplex & barbarus existat. E enim rationem sic instituere debetis; Populum Americanum novum esse, & recentem; Recentem (inquam) præ cæteris Orbis Habitatibus, annis non minùs mille. Tantum enim Temporis intercesserat, inter Diluvium universale, & illud Americæ particulare. Siquidem tenues illæ, & raræ, Humani Generis, Reliquiæ, quæ in Montibus manserant, in inferiores Regionis partes, tardè Sobolem dederunt; Cùmque essent Homines feri, & omnium Rerum rudes, (Nemiquam Noacho, & Filiis ejus similes, qui familia erant, ex universo Orbe, Elefa,) ad Literas, Artes, & vitæ Cultum, Posteris transmittendum, non sufficiebant. Atque insuper, cùm in Habitationibus suis Montanis, (propter asperissimum Frigus Regionum illarum,) pellibus Ursorum, Tigridum, & Caprorum magnorum & hirsutorum, qui in illis Partibus abundant, vestire se consuevissent; Postea autem in vallem descendentes, intolerabiles ibi Fervores ferre non possent, neque Vestium magis levium ulla copia eis præstò esset; Coacti sunt Morem nudè incedendi introducere, qui apud illos, usque in hodiernum diem, in usu est. Solummodò magnâ voluptate, & desiderio afficiuntur, Avium plumas gestandi; Atque hoc proculdubiò, à Traditione, & Exemplo Majorum, qui in Montibus habitabant, hauserunt; Qui ad hanc sortè usum alleati fuerunt, ex innumerâ Avium Multitudine, Alia petenti-

um, cum Ima Aquis stagnarent. Videis, (fratres,) per Casum hunc majorem, & Temporis quasi Miraculum, Commercio nostrum cum Americanis cessasse, cum ipsi amplius non essent: Cum quibus, supra omnes Mortales, Commercio antea habuimus, utpote Regioni nostrae proximis. Quantum verò ad alias Orbis partes, manifestissimum est, seculis succedentibus, sive propter Bellamotam, sive ex periodo & vicissitudine Temporum, Navigationes ubique majorem in modum elanguisse: praecipue autem Navigationes longinquas; propterea quod Triremes, & ejusmodi Carinae, quae Oceanum vix tolerare possent, in usum venire coeperunt. Hinc igitur, quam ob Causam, Notitia illa Regionis nostrae, quae à Navigantibus ad Nos acquiri potuit, multis abhinc seculis defecerit, clarè cernitis; Nisi forsitan raro eventualis Appulsus obtigerit, quemadmodum antedies paucos vester. Iam verò, de Navigationis nostrae, in alias partes, Cessatione, aliam vobis Causam, assignare oportet. Neque enim denegare possum, (si verum fateri cupiam,) quin Apparatus & Instructio nostra Navalis, numero & robore Navium, abundantia Nautarum, peritià Gubernatorum, & aliis rebus quibuscunque, aequè hodiè valet, ac olim valebat. Itaque, quid in re sit, quod domi jam sedeamus, separatim vobis declarabo: Atque hoc propius accedet, ad Questionem vestram, quam initio proposuistis, elucidandam.

Regnavit in hac Insula, ante Annos mille nongentos, Rex, cujus Memoriam, supra alios omnes, maximè colimus & veneramur: Non superstitiosè, sed tanquam Divini cujusdam Instrumenti, licet Hominis Mortalis. Nomen ei fuit Solamona. Eum autem pro Legislatore hujus Gentis ducimus. Regi ista Cor Deus indidit latum, & in Bonis Inscrutabile: Qui in illud totus incumberebat, ut Regnum, & Populum suum, bearet. Itaque, cum secum reputaret, quam sufficiens, & (ut dicam) Substantiva, Terra haec ex sese fuerit, ad Seipsam sustentandam, absque Opibus aut Copiis Exterorum; Quippe quae in Circuitu, quinquies mille & sexcenta Milliaria, plus minus, contineret; Et maximè ex parte ferax imprimis esset, & bonitate Soli praestaret; Atque rursus perpendens Classem & Naves Regni, non segniter applicari & exerceri posse, tam per piscationem, quam per Transportationem & Veturam, de portu in portum; Nec non per Navigationes ad Insulas quasdam adjacentes, & Imperio huic & Legibus subditas; Tum verò in memoriam revocans, quam felix & florens, eo tempore, Regni hujus Status fuerit; (Ita ut mille modis in deterius, sed vix ullomodo in melius, mutari posset;) Nihil omnino deesse putabat, quo Fines suos Nobiles planè & Heroicos assequeretur, nisi ut, (quantum Humana providentia efficere posset,) Res illas, quae suo tempore tam feliciter essent fundatae & stabilitae, perpetuitate donaret. Quocirca, inter Leges alias suas Fundamentales, Leges plurimas sanxit, de Introitu Exterorum interdicens; Qui eo tempore, (licet post Calamitatem Americanam,) satis frequens erat: Isthoc Institutum, quia à Novitatibus, & mixturis Morum, metuebat. Verum est, Interdictum simile, de Introitu Exterorum, Scito veteri, apud Chineses valuisse, atque etiamnum valere. Sed ibi res est despicabilis; Eosque reddidit, Gentem, Curiosam, Imperitam, Timidam, & Ineptam. At Legislator noster, in Lege sua condendâ, diversum longè adhibuit temperamentum. Primum enim, Iura Humanitatis omnia sarta tecta servavit, in Institutis & Foundationibus suis, pro Levamine & Solatio peregrinorum afflictorum; Quod & vos experti estis. Ad quod dictum, ut par erat, confurreximus omnes, nosque inclinavimus. Ille perrexit. Rex idem, cupiens Factis Humanitatis Consilia Politica adjungere: Atque

que Humanitati minimè convenire putans, ut Exteri inviti detinerentur; Nec minus Ratioibus Status non convenire, ut redirent, & Insulæ hujusce Arcana evulgarent; Hanc viam inivit. Constituit, ut ex Exteris, quibus permissum foret in Terram hanc descendere, qui abire vellet, non prohiberentur; Qui autem manere præoptarent, Conditiones & vivendi Facilitates à Statu reciperent. In quâ re, visu tam acri polluit, ut post tot secularum spatia, à Lege hac condita, Memoriam nullam habeamus, ne vel Vnicæ dumtaxat Navis, quæ Rediit prætulit; Atque tredecim tantùm Virorum, temporibus diversis, qui in nostris Navibus reverii elegerunt. Quid autem pauci illi, qui sic redierunt, de Regione hac propalarim, nos fugit. Facile autem existimare potestis, quicquid reulerim, non aliter quam pro Insomnio quodam, habitum esse. Navigationes autem nostras, ad Partes externas, visum est, Legislatori nostro, penitus coercere. In Chinâ hoc non fit. Etenim Chineses, quò volunt, & possunt, navigant. Quod satis ostendit, Legem illorum, de Exteris arcendis, à pusillanimitate solâ, & Meum, provenire. Interdictio autem hæc nostra, unam tantùm recipit Restrictionem; Eamque certè admirabilem: Bonum enim, quod à Communicatione cum Exteris trahi possit, conservat; Malum autem evitat. Id vobis nunc aperiam. Atque hic videbor aliquanisper, ab eo quod agitur, digredi; Sed mox, hoc ipsum, ad rem pertinere perspicietis. Intelligetis itaque (Amici mei præchari,) inter Acta illius Regis, unum maximè eminere. Illud est, Fundatio sive Institutio Ordinis cujusdam & Societatis, quam Nos Domum Salomonis vocamus. Nobilissimam dico, (quantum nos arbitramur,) omnium, per Terrarum Orbem, Fundationem; Atque Regni hujusce Luminare magnum. Domus hæc studiis & Contemplationibus, Operum & Creaturarum Dei, dicata est. Putant nonnulli, Nomen traxisse à Fundatore, paululum corruptum; Ac si deberet dici Solamonæ Domus: Verùm Archiva ipsa Authentica, sic scriptum habent, prout in Sermone quotidiano nunc profertur. Itaque Nomen fluxisse arbitror, à Rege illo Hebræorum, qui apud vos celebris est, nobis autem non ignotus. Habemus enim Portiones aliquas Operum suorum, quæ apud vos desiderantur: Historiam illam Naturalem dico, quam conscripsit de Plantis omnibus; A Cedro Libani, usque ad Hyssopum, quæ de Pariete egreditur; Atque de omnibus Rebus, quibus Vita & Motus inest. Hinc animum meum Cogitatio illa subiit, Regem nostrum, quandoquidem se in multis cum Rege illo Hebræorum, consentire sensit, (qui multis antecum Annis vixerat,) ejus Titulo Fundationem hanc honorasse. Atque in hanc opinionem præcipue adducor, quod in Historiis admodum antiquis invenio, Societatem hanc, interdum Domum Salomonis vocari, interdum autem Collegium Operum Sex Dierum. Unde persuasum habeo, Regem illum nostrum præcellentem, ab Hebræis didicisse; Deum, Mundum hunc, & omnia quæ ei insunt, sex Dierum spatio creasse; Ideoque, cum Domum illam institueret, ad Inquisitionem & Inventionem, Naturæ veræ, & interioris, Rerum omnium; Quo Deus Conditor majorem reciperet Gloriam, ob Fabricam earum; Homines autem uberiores perciperent Fructum, in usu earum; Indidisse etiam ei illud alterum Nomen; Nimirum; Collegii Operum sex Dierum. Verùm, ut redeamus tandem, ad id quod nunc agitur. Postquam Rex omnem Subditis Navigationem interdixisset, præterquam in Partes huic Imperio subditas, hanc nihilominus Ordinationem sancivit: Nimirum; Singulis duodenis annis, mittendas ex hoc Regno, Naves binas, in Partes Orbis diversas; In utraque Navium harum, tres ex

Fraternitate

Fraternitate Domûs Salomonis, seorsim vehendos : His in Mandatis dandis, ut Nos, de Rebus, & Statu Locorum illorum, ad quos appellerent, certiores facerent ; Præcipue autem de Scientiis, Artibus, Manufacturis, & Inventionibus Mundi universi ; utque, in Reditu, Libros, Instrumenta, Exemplaria in unoquoque genere, ad nos perferrent : Navibus, postquam in Terram Fratres exposuissent, redeundum ; Fratribus autem, usque ad novam Missionem, peregrè manendum : Naves hæc non aliis Mercibus instruendas, quam Commensis copiâ bonâ ; Nec non Thesauri satis largâ quantitate, in usum Fratrum, ad res eas coemendas, & Homines tales remunerandos, quibus opus esset. Iam verò, ut vobis proferam modos, quibus Vulgus Nautarum coercentur, ne in Terris, ad quas appellant, dignoscantur ; Aut quibus modis, in Terram expositi, sub nomine Nationum aliarum, lateant ; Aut ad quæ Loca Navigationes nostræ designata sint ; Aut quæ Loca novis rursus Missionibus præfigantur ; Atque aliis hujus generis Circumstantias, quæ ipsam Practicam partem spectant, mihi proloqui fas non est ; Neque multum certè ad Quæstionem vestram conducet. Sic utque videtis, Commmercium nos instituisse ; Non pro Auro, Argento, & Gemmis ; Non pro Sericis, aut Aromatibus ; neque pro aliis quibusvis Rebus Crassis ; Sed tantùm pro Creaturâ Dei primâ, Luce scilicet : Luce, inquam, in quacunque tandem Terræ Regione, prorumpere, & germinante.

Cùmque hæc dixisset, contieuit : Nos etiam aliquandiù silebamus. Reverà enim omnes attoniti eramus, cùm audiremus, Res tam mirabiles, oratione tam probabili recenseri. Ille autem Animos nostros, Cogitationibus aliquibus gravidos sentiens, partui autem non maturos, civiliter admodum Nos explicuit ; Et ad Quæstiones de Itinere, & Fortunis nostris, deflexit : Sub finem autem dixit ; Rectè nos facturos, si Consultationem inter Nos iniremus, de Tempore, pro Morâ nostrâ, à Statu petendo. In quo iussit minime verecundari Nos ; Tempus enim quodcunque nobis postulare visum fuerit, ipse non dubitabat se impetraturum : Ad quod Dictum surreximus omnes, & humiliter Fimbriam Liripipiî sui exosculari cœperimus. Ille autem renuit ; & continuo à Nobis discessit. Postquam verò, inter Homines nostros divulgatum fuit, Statum illum, Conditiones Exteris, qui manere vellent, largiri solere ; vix ulli eorum persuadere potuimus, ut Navem nostram curarent ; Aut quò minùs, Præpositum mox adirent, ad Conditiones petendas. Sed, non sine magnâ difficultate, eos tandem cohibuimus, donec ex consensu, quid faciendum esset, statueremus.

Jam autem, tanquam liberos nos rebamur, cùm Metum omnem extreme ruinæ, depulsum vidimus. Jucundissimè item viximus ; Civitatem ipsam, nec non Pomærium illud, quod Nobis concessum erat, perambulantes : In quo, quæcunque visu digna, aut grata erant, perquirebamus, & spectabamus. Intereâ Familiaritatem cum plurimis ex Civitate, jisque non ex inferiore ordine, contraximus : Inter quos, Humanitatem tantam perspeximus, adeoque Consuetudinem tam jucundam & liberam, Peregrinos veluti in sinu amplectendi, & fovendi ; ut vix abesset, quin oblivionem, Nobis, omnium eorum, quæ in Patriis nostris chara antea erant, induceret. Quin & quotidie incidimus, in res observatu, & relatu, dignissimas. Certè, si ullibi Terrarum Speculum sit, quod Oculos Hominum allicere debeat, & detinere, illud exhibet hæc Regio. Evenit, die quodam, ut duo ex nostris invitarentur, ad Festum quoddam (quod

(quod vocant) *Familia*. Mos autem celebrandi *Festum* illud, cense-
 merito possit, maximè pius, ex ipsâ Naturæ Lege depromptus, & Vene-
 ratione dignus: Monstrans proculdubiò Nationem illam omni Bonitate
 refertam esse. Qui talis est. Concessum est, per Leges *Regni*, cuivis,
 cui vivere contigerit, dum triginta è corpore suo prognatos, simul super-
 stites, viderit; Eosque omnes tertium ætatis annum egressos; *Festum*
 hoc celebrare. Quod & publico sumptu fit. *Pater Familiae* (quem *Tir-
 sanus* vocant,) biduò ante *Festum*, tres ex Amicis suis, quos eligere pla-
 cuerit, sibi advocat; Ac insuper, Magistratûs, Civitatis, aut Oppidi,
 ubi *Festum* celebratur, præsentia honoratur: Omnes autem ex Familia,
 utriusque Sexûs, adesse jubentur. Per Dies hosce duos, *Tirsanus*, cum
 Amicis illis suis, & Magistratu, circa Bonum Familiae, consultationem
 init. Tunc si quæ Discordiæ, aut Lites, in Familiâ, obortæ sint, termi-
 nantur, & sedantur. Tunc si qui ex Familiâ, in Paupertatem redacti fuerint,
 aut quovis modo afflicti, iisdem subveniendi, & necessarium victum
 suppeditandi, ratio initur. Tunc si qui eorum vitiis addicti, aut genus
 vitæ iners, & pravum, agant, reprehenduntur, & censuram subeunt. Quin-
 etiam circa Nuptias, & vitæ Conditionem alicui eorum maximè con-
 venientem, Consilium tunc capitur; Et alia similia tractantur, & decer-
 nuntur. Magistratus idcò assidet, ut Decreta & Mandata *Tirsani*, si quis
 fortè ex Familiâ non pareat, Auctoritate suâ muniat, & Executioni
 demandet: Licet hoc rarò admodum requiratur; Tantam nimirum,
 Ordini Naturæ, Obedientiam præstant. Tunc etiam, *Tirsanus*, ex Filiis
 suis, unum eligit, qui cum eo, in Domo suâ, perpetuò vivat; Qui exinde
 vocatur, *Filius Vitis*. Ratio Nominis postea patebit. Die *Festo*, post
Liturgiam divinam celebratam, progreditur *Tirsanus*, in Aulam quan-
 dam amplam, ubi Solennia *Festi* peraguntur: Quæ Aula, à parte superio-
 ri, gradum habet unicum Ascensûs. Illic ad Parietem, in Medio, col-
 locatur Cathedra, cum Mensâ, & Peristromate super eam: Supra Ca-
 thedram extenditur Conopæum, rotundum, vel Ovarum, ex Hederâ;
 Hederâ certè, præ nostrâ, plurimum albescente; Colore, non absimili
 Folio Populi, quam vocamus Argenteam: Sed aliquantò magis splen-
 dido: Viret enim per Hyemem. Conopæum autem, Filis Argenteis, &
 Byssinis, diversorum colorum, quæ Hederam colligant, eleganter con-
 textitur, Atque Opificium plerumque est alicujus ex Filiabus Familiae: In
 vertice, Reticulo tenui, ex Byssis & Argento, velatur: Verùm Materia
 Conopæi Hederâ vera est; Ex quâ, post Solemnitatem finitam, Amici
 Familiae, Folium aliquod, aut Ramusculum, decerpere amant. Progre-
 ditur *Tirsanus*, prole suâ universâ stipatus, Masculis præeuntibus, Fœmi-
 nis à tergo insequentibus. Sin Mater Familiae fuerit, quæ Prolem univer-
 sam peperit, collocatur ad dextrum Latus Cathedrae, Orchestra quæ-
 dam, cooperta, cum Ostio secreto, & Fenestris; ubi illa clam sedet.
Tirsanus postquam ingressus fuerit, in Cathedrâ illâ confidet; universâ
 Familiâ, juxta parietem, tam à tergo, quam à Lateribus Aulæ, super Gra-
 dum Ascensûs, secundum Ordinem Ætatis, non habito sexûs discrimi-
 ne, se sistente, & super pedes erectâ. Cum confederit, (Aulâ interim fre-
 quentiâ haud parvâ refertâ, sed sine turbâ aut strepitu,) post moram non-
 nullam, ingreditur, ab inferiori parte Aulæ, *Tarantulum*; (Quod verbum
 apud

apud eos significat *Haraldum*; Cujus Latera tegunt Adolescentuli duo; Quorum unus Rotulum gerit ex splendente illâ luteâ Membranâ; Alter Botrum vuarum aureum cum pedicillo sive Caule longâ. *Haraldus*, & uterque Adolescentulus, Palliis sericis, Coloris Thalassini, vestiuntur; Verùm Pallium *Haraldi*, Radios habet aureos, & dimittitur adeò ut Terram nonnihil verrat. *Haraldus*, ter se aliquantulum inclinans, accedit usque ad Gradum Ascensûs, ibique primò in Manum sumit Rotulum. Rotulus iste, Charta Regia est; Et Redituum, Privilegiorum complurium, Exemptionum, & Insignium Honorificorum, *Patri Familiae*, concessorum, dona continet: Inscríbítur autem semper; *Tali, Amico nostro dilecto, & Creditori*: Qui Titulus, à Rege, in hoc solummodò casu, tribuitur. Aiunt enim Regem, nulli Debitorem esse, nisi ob Propagationem Subditorum. Sigillum huic Chartæ affixum, est Regis Effigies, Aureo insculpta: Atque quamvis hujusmodi Chartæ, ex officio, & tanquam jure, expédiantur; pro arbitrio tamen, secundum Numerum & Dignitatem Familiae, variantur. Hanc Chartam perlegit *Haraldus*, uoce altâ; Dumque legitur, *Tirsanus* se in Pedes erigit, à duobus Filiorum suorum, quos delegerit, supportatus. Tum *Haraldus* super Gradum ascendit, & *Tirsano* Chartam in manus tradit: Quo factò, ab omnibus qui adsunt, Acclamatio magna fit, Linguâ suâ, quæ hoc significat; *Fœlices sunt Populi Bensalem*. Deinde *Haraldus*, ab Adolescentulo altero Botrum uvarum recipit, qui (ut diximus) Aureus est, tam Caule, quam Uvis ipsis; sed uvæ eleganter colorantur; Atque, si Masculi ex Familiâ, numero excedant Fœminas, uvæ purpureæ sunt, cum Sole parvo in vertice posito; sin Fœminæ Mares, uvæ virides sunt, cum Lunâ crescente in vertice. Uvæ autem Numerum Liberorum Familiae exæquant. Iste etiam Racemus aureus, ab *Haraldo* traditur *Tirsano*; Qui eundem statim Filio illi, quem antea elegerat, ut secum in Domo maneret, tradit: Is autem perpetuò eum ante Patrem gestat, quoties in publicum progreditur, tanquam Insigne Honoris; Atque inde Nomen (ut dictum est) *Filii* recipit. Peractâ hac solennitate, *Tirsanus* se recipit; Atque post Moram aliquam interjectam, rursus ad prandium egreditur, ubi sedet sub Conopæo solus; Neque cuivis ex Liberis, cujuscunque Gradus aut Dignitatis, unâ sedere conceditur; Nisi fortè fuerit ex Domo Salomonis. Servitium Mensæ præstant Masculi ex Familiâ, qui hoc faciunt, quoties ei aliquid subministrant, in Genua procumbentes; Fœminæ autem, tantum iuxta parietem, circumstant. Pars Aulae, quæ infra Gradum est, Mensas habet utrinque sitas, pro Convivis; Quibus decorè admodum, & ordine bono, ministratur: Sub finem autem Prandii, (Quod apud illos, in maximis suis solennitatibus, non ultra sesqui-horam durat,) cantatur Hymnus, pro Ingenio Componentis variatus; (Habent enim Poetas optimos;) Subjectum verò ejus, perpetuò sunt Laudes, *Adami, Noachi, & Abrahami*; Quorum primi duo, universi Generis Humani Parentes extiterunt; Tertius, *Pater Fidelium*. Concluditur tamen semper, cum Gratiarum Actione, propter Nativitatem Servatoris nostri; In quo *Universae Terræ Generationes Benedictionem consequuntur*. Finito prandio, *Tirsanus* iterum se recipit; Atque solus subducitur in Locum interiorum, ubi preces secretas fundit: Dein progreditur tertio, ut Benedictionem suam impertiat,

impertiat, universis Liberis suis, qui eum circumstant, ut prius. Tum eos nominatim, ad se, singulos vocat, prout ei placuerit; Licet raro Ætatis Ordo immutetur. Persona quæ vocatur, (Mensâ prius lemota,) continuo in Genua, ante Cathedram procumbit: Pater autem Manus Capiti ejus imponit, atque ei benedicit in hæc Verba: *Fili Bensalem, (aut Filia Bensalem,) Pater tuus dicit; Ille, per quem Auram vitalem hausisti, Verbum loquitur; Benedictiones Patris Æterni, Principis Pacis, & Columbæ sanctæ, descendant super te, & dies peregrinationis tuæ, reddant multos & bonos.* Hanc Benedictionem singillatim impertit. Quod si aliqui ex Liberis Masculis, Virtute & Meritis præcelluerint, (modò numerum duorum non excedant,) post Benedictionem generalem, seorsim eos vocat: Manus autem super Humeros eorum extendens, illis stantibus, sic inquit; *Fili, benè habes quod natus es, da Deo gloriam, & in finem persevera.* Atque unâ ei Monile tradit, in figuram spicæ Frumenti, formatum; Quod is semper postea, in Fronte Turbani, aut Galeri sui, portat. Hoc peracto, ad Musicam & Saltationem, & Hilaritates id genus alias, apud eos usitatas, pro residuo Diei, se accingunt. Atque iste est Modus, *Festum* illud celebrandi.

Intra paucos dies sequentes, Amicitiam & Familiaritatem cum Mercatore quodam Civitatis illius, cui nomen *Ioabin*, contraxi. Erat autem *Judeus & Circumcisus*. Paucas enim quasdam *Judeorum* Stirpes, inter eos nunc degentes, habent, quibus Religionem suam permittunt: Quam veniam facilius indulgere possunt, quandoquidem *Judei* illi, à *Judeis* in reliquis Orbis partibus, Moribus longè diversi sunt. Nam cum *Judei* alii, Nomen *Christi* odio habeant, atque adversus Populum, inter quem degunt, secretam & inveteratam Malitiam foveant; Hi contra, *Servatori* nostro, Attributiona plurima sublimia reddunt; Nationem autem *Bensalem* amant impensissimè. Sanè vir iste, de quo loquor, confiteri semper solebat, *Christum* natum fuisse ex Virgine; Atque Homine mero majorem extitisse: Tum narrare solebat, quod *Deus* eum *Seraphim*, qui Thronum suum stipant, præfecit: vocabat eum etiam quandoque *Viam Lacteam*, quandoque *Eliam Messia*, & aliis compluribus Nominibus magnis eum insigniebat. Quæ omnia, licet *Divinâ Christi* Majestate, longè inferiora sint, à stilo tamen *Judeorum* cæterorum multum differunt. Regionis autem *Bensalem* laudandæ, Idem nullum faciebat finem: Quin & credi voluit, ex Traditione quorundam *Judeorum*, illic degentiû Populum *Bensalem*, ex stirpe *Abrahami*, per alium Filium, quem *Nachoram* vocat, fuisse: Quin & *Mosem*, per secretam quandam *Cabalam*, Leges illas, quibus populus de *Bensalem* hodiè utitur, condidisse: Atque in Adventu *Messia*, cum confessurus sit *Hierosolymis*, in Throno suo, *Regem Bensalem* ad pedes ejus sessurum; Cæteris *Regibus* ad distantiam longam amotis. Veruntamen, somnia ista *Judaica* si seponas, vir fuit admodum prudens, & doctus, & Consilii profundi; Quique Legum & Consuetudinum Gentis illius *Bensalem* perquam gnarus extitit. Inter Sermones alios die quodam, fortè dixeram, me Relatione illâ, quam è quibusdam ex nostris acceperam, circa Consuetudinem illorum, in celebrando *Festo*, quod vocant, *Familia*, magnoperè delectatum esse; Neque enim videbar mihi, unquam de solennitate aliquâ inaudivisse, in quâ Natura tam insigniter præsideret. Quoniam verò Familiarum

Propagatio ex Nuptiali copulâ procedit, cupiebam aliquid ex eo rescire; Tum circa Leges & Consuetudines ipsorum circa Nuptias; Tum utrùm Matrimonia intemerata conservarent; Tum denique utrùm Polygamix inter illos interdiceretur? Quandoquidem Nationes, quæ Subditorum Propagationi tantoperè studerent, Polygamiam plerumque tolerarent. Ad hæc respondit; Non sine causâ cerè, Institutionem illam excellentem, Festi Familix, laudas. Quin & experienciâ apud nos comprobatum est, Familias illas, quæ ex Festi illius Benedictione participarunt, mirificè postea semper floruisse. Verùm arripe aures modò, & narrabo tibi quod scio. Intelliges, sub sole vix reperiri, Gentem ullam tam castam, quam hæc de Bensalem; Nec ab omni labe, & pollutione adeò puram. Virginem Mundi planè dixerim. Memini me legisse, in uno ex Libris vestris Europæis, de sancto inier vos Eremitâ, qui spiritum Fornicationis videre cupiit; Atque parvum, deformem, & turpem Æthiopem, illicò ei apparuisse: Quod si spiritum Castitatis Bensalem, videre expetisset, proculdubio in Formâ Cherub alicujus, pulchri & gloriosi, ei apparuisset. Nihil enim inter Mortales pulchrum, aut admiratione dignum, præ Genus istius Animis castissimis. Quamobrem, notum tibi velim, nulla inter eos esse Lupanaria, prostibula nulla, nullas Meretrices conductitias, neque aliquid hujusmodi. Imò, non sine detestatione quadam miramur, vos in Europâ talia tolerare. Aiunt, vos Nuptias de officio suo deturbasse: Nuptiæ enim in remedium Concupiscentiæ illicitæ institutæ sunt; Concupiscentia autem Naturalis, ad Nuptias instar stimuli est. Verùm, cum Hominibus Remedium, corruptis suis Cupiditatibus, magis grauum adsit, Nuptiæ ferè expelluntur. Itaque, innumeros apud vos videre est, qui uxores non ducunt; sed Calibatam potius impuram, & libidinosam præoptant, quam Iugum Matrimonii honorabile. Multi insuper, qui uxores ducunt, serò hoc faciunt, cum Inventus Flos & Robur evanuerint. Sin fortè Matrimonium contrahant, quid aliud est Matrimonium illis, quam Mercatura mera? In quo Affinitas, aut Dos, aut Existimatio quæritur; Cum desiderio nonnullo, (sed tamen tanquam Re indifferentis,) sobolis. Minimè autem, fidelis illa, inter Virum & Familiam, Nuptialis unio, quæ in principio instituta est, in Memem venit. Neque etiam fieri potest, ut illis, qui tam magnam partem Etatis & Roboris sui, adeò viliter consumpserunt, Liberi, (pars nostri altera,) omninò in pretio sint. Quin & durante vinculo Matrimonii, num-nam Res hæc in melius vertitur; ut fieri debuit, si excessus isti, Necessitatis solummodò causâ, tollerarentur? Nequaquam: Manent autem Desideria eadem, etiam post Matrimonium, in Matrimonii ipsius Dedecus & Opprobrium. Neque enim Lupanarium Frequentatio, aut Consuetudines Meretriciæ, in Maritis magis, quam in celibem vitam agentibus, puniuntur. Ad novos autem Amores Proclivitas, & Meretricium Amplexuum Delectatio, (ubi peccatum in Artem conversum est,) Nuptias reddit Rem inspidam, & veluti Onus, aut Tributum quoddam. Audium, hæc à vobis defendi, utpote, ad majora Mala evitanda, tolerata; veluti, Adulteria, Virginum Constuprationem, Libidinem contra Naturam, & similia. Verùm Prudentiam hanc censent esse præposteram; Eamque vocant, Conditiones Lothi; Qui ut Hospites à Contumeliâ eximeret, Filias obtulit. Imò ulterius dicunt; Ex hoc parum aut nihil lucriferi; Cum Vitia eadem, & Appetitus pravi, usque maneam, & abundent: Quandoquidem Libido illicita, instar Fornacis sit; ubi si Flammam omninò contineat, ilico extinguitur;

extinguitur; *Sin* Exitus aliquis detur, furii. Quantum verò ad Amores Masculorum, istos ne fando quidem nòrunt; Neque tamen Amicitias, per unversum Orbem, magis fideles, & inviolatas, reperies. Atque, ut verbo dicam, (sicut antea quoque dixi,) non ullibi legi, tantam vigere Castitatem, quantam in hac Terrâ. Quin & Sermo apud eos usitatus est; Qui impudicus est, sui Reverentiam perdit: Reverentia autem sui, secundum Deum & Religionem, Vitiis omnium Frænum potentiissimum.

Hæc cum dixisset, *Iudæus* ille, vir egregius, paulisper tacuit. Atque Ego, licet Audiendi, magis quam Loquendi, cupidus; Decorum tamen existimans, ut dum ille aliquantisper respiraret, ipse protinus non filerem, hoc tantum dixi; *Me ad eum, Verbis illis usurum, quibus usa est ad Eliam, Vidua Sareptana; Venisse eum, ad revocanda in memoriam nobis peccata nostra; Quodque ingenuè confiteri oportet; Abundare Iustitiam Bensalem plus quam Europæorum.* Ad quæ Verba paululum se inclinavit, & Sermonem hoc modo continuavit.

Leges etiã habent circa Nuptias, complures prudentissimas sanè, & honestissimas. Polygamiam non tolerant. Sanxerunt, ut nec Nuptiæ celebrentur, nec Contractus de Nuptiis futuris fiant, nisi post Mensem, à tempore, quo uterque mutuò se primum conspexerunt. Nuptias absque consensu Parentum factas, irritas quidem non habent, sed Hereditate mutant: Etenim talium Nuptiarum Liberos duabus Tertiis Hereditatis privant. Equidem, in Libro cuiusdam è vestris, de Rep. quadam Imaginaria, legi; ubi Matrimonium contracturis, se invicem nudos conspicere, permittitur. Hoc illi non probant. Etenim Contumelia loco ducunt, ut quis, post Notitiam tam familiarem, rejiciatur: Veruntamen, propter Defectus in Viris & Mulieribus complures secretos, qui Matrimonium postea infelix reddere possint, more vivunt magis Civili: Prope oppida singula, stagna duo habent; Quæ vocant stagna Adami & Evæ; ubi permissum est, uni ex Amicis Viri, atque iidem alteri ex Amicis Fæminæ, spectare eos separatim in Balneo lavantes.

Dumque hoc modo colloqueremur, venit quidam, qui Nuncius videbatur, indutus Tunicâ pictâ & inauratâ; qui *Iudæum* allocutus est. Unde ad me vertit, & dixit; *Ignoscas mihi, obsecro; sine mora hinc accersor.* Postridiè manè, rursus ad me venit *Iudæus*; Lætabundus, ut videbatur, & dixit: *Perlatus heri est Nuncius, ad Præfectum Urbis, intra dies septem, accessurum huc unum ex Partibus Domus Salomonis. Duodecim jam Anni elapsi sunt, ex quo ullum eorum hinc vidimus. Adventus ejus solennis futurus, Causa in occulto. Curabo, ut tibi & sociis tuis, locus commodus appareat, unde Celebritatem Ingressus ejus spectare possitis.* Gratias ei egi, & dixi; Nuncium hunc, de Accessu ejus, mihi pergratissimum esse.

Die constituto, ingressus est *Pater*. Vir fuit Staturæ, & Ætatis, mediocris, Aspectu decorus, Vultum præ se ferens quasi Miserantis. Vestitus erat Togâ, ex Panno nigro, sincero, cum Manicis largis, & Capâ. Vestis interior ex Lino erat, elegantissimo certè & albissimo, usque ad pedes demissa, cum Balteo itidem candido, ex Lino. Liripipium etiam gestabat circa Collum, ex Lino purissimo. Chirothecas habebat sumptuosas, & Gemmis ornatas. Calceos Hyacinthinos ex Holoferico. Collum usque ad Humeros nudum. Galeris, figurâ Galeæ erat, aut *Momera*, ut vocant *Hispani*: sub quâ propendebant Cincinni ejus, sub-

crispi, & modo decenti compositi. Color eorum subniger; Quæ admodum & Barbæ; Quæ in figuram rotundam tonsa erat. Vehabatur autem in Cathedrâ splendidâ, sine Rotis, Lecticæ more; Binis Equis, magnificè phaleratis, ex Holoferico Cæruleo, Auro intexto, Cathedram ad utrunque finem supportantibus; Unâ cum duobus Cursoribus, ad utrunque latus Cathedræ, pari ornatu. Cathedra ex Cedro erat, Inaurata, atque Crystallo ornata: Nisi quod pars anterior Quadras haberet ex Sapphiris, Auro interstinctis; Posterior autem similes ex smaragdīs Coloris Peruviani. Etiam in Medio Verticis Cathedræ, Sol erat, ex Auro radians; Et in fronte ejus *Cherub parvum*, Alis expansis, ex Auro itidem. Operimentum Cathedræ erat Pannus, ex Filis Aureis, cum Serico Cæruleo. Cathedram præibant quinquaginta Juvenes, in Tunicis laxis, ex Serico albo, ad Tibiam mediam; Et Tibialibus ex Serico itidem albo; Calceis autem ex Holoferico cæruleo, & Galeris ex eodem, cum plumis elegantibus diversorum Colorum, Galerum ambientibus, in Formam Chordæ. Proximè ante Cathedram incedebant duo viri, Capitibus nudis, vestiti Linteo albo, usque ad Talos demisso, & succincti, Calceis itidem ex Holoferico cæruleo: Qui gestabant, alter Crucem, alter Pedum Pastorale: Neutrum ex Metallo, sed Crucem ex Xylo-balsamo, Pedum ex Cedro. Equites comitabantur nulli, nec ante, nec pone Cathedram; Eâ (credo) ratione, ut Tumultus omnis, et Strepitus, evitarentur. Post Cathedram sequebantur Magistratus & Fraternitates Urbis. Sedebat solus, super Pulvinar, ex Holoferico quodam hirsutiore, Coloris Cærulei: Sub pedibus autem Vestem stragulam habebat, ex Serico item, Colorum diversorum, similem Persicæ quidem, sed elegantiorē. Dextram, quâ ibat, sustulit nudam, Populo benedicens; sed cum silentio. Plateæ ita erant ordinatæ, ut via ampla pateret, nullibi interclusa; Neque (credo) Acies unquam in Exercitu, ordinata melius fuit, quam Populus, eo tempore, in Plateis. Quin & intra Fenestras ipsas, non indecenter stabant Spectatores; Sed quisque velut ordine suo locatus. Celebritate finitâ, *Judeus* mihi dixit; *Per aloguoi jam dies, detinebor, quò minus Vobiscum, pro solito, & ut cupio, versari possim; Eò quod à Præfeto Urbis, Munus mihi demandatum est, ut Viro huic summo inservirem.* Triduò post, *Judeus* ad me reversus est, & dixit; *Bonis Avibus huc advenistis; Pater enim Domûs Salomonis, de vestrà in hac Vrbe morâ, certior factus est: Mibique mandavit, ut renunciem vobis, se universam societatem vestram ad Conspectum suum admissurum; Seorsim etiam, cum uno aliquo vestrum, quem ad hoc deligētis, collocaturum. Cui rei diem perendinum designavit. Quoniam autem vos, benedictione suâ imperire, in animo habet; Tempus ante meridianum præstituit.* Die & Horâ præfixis venimus: Ego autem, à Sociis meis, ad privatum illud Colloquium, deputatus sum. Invenimus eum, Cubiculo specioso, Aulæis splendentibus instructo, & Tapetibus strato, absque ullo Gradu Ascensûs ad Cathedram ubi sedebat. Sedebat super solium humile, magnificè ornatum; supra Caput autem habebat Conopæum, ex Serico cæruleo, Auro eleganter intexto. Conclave Hominibus vacuum erat; nisi quod ab utroque Latere Solii, Honoris ergò, stabat servus, albis vestibus indutus. Vestis ejus

ejus interior, similis fuit illi, quâ amictum eum vidimus in plateâ. Sed loco Togæ, indutus erat pallio, cum Capâ, ex panno nigro, admodum sincero, circa Humeros revincto. Sub ingressum nostrum, prout edocti fueramus, inclinavimus nos submissè; Cumque propè Solium accessissemus, erexit se in pedes; Dextram ejus exutâ Chirothecâ atollens, in modum Benedictis: Nos autem singuli, Fimbriam Liripipii sui, proni, exosculati sumus. Hoc factò, reliqui ex sociis meis recesserunt; Ego autem solus mansi. Tunc innuit Adolescentulis, ut illi quoque se subducerent; Meque juxtâ assidere voluit, atque *Lingua Hispanicâ*, ad hunc modum, exorsus est.

Benedicat tibi Deus, Fili mi; Gemmâ præcipuâ, ex iis quas habeo, te impertiar: Etenim haud gravabor, propter Dei & Hominum Amorem, Statum verum Domûs Salomonis tibi revelare. Fili, ut perspicuè cognoscas Statum verum Domûs Salomonis, hoc ordine procedam. Primò declarabo Finem Foundationis nostræ: Secundò Apparatum & Instrumenta, quibus ad Opera instruimur: Tertio Officia distincta, & Functiones, quæ Sociis nostris assignantur: Postremò, Ordinationes, & Ritus, quibus utimur.

Finis Foundationis nostræ, est Cognitio Causarum, & Motuum, ac Virtutum interiorum in Naturâ; Atque Terminorum Imperii Humani prolatio, ad omne possibile.

Apparatus autem, & Instrumenta nostra, hæc sunt. Habemus Cavernas amplas, & profundas, diversarum Altitudinum. Profundissimæ earum deprimuntur usque ad sexcentas Orgyas. Atque nonnullæ ex iis effossæ sunt subter magnos Montes; Adeò ut si Altitudinem Montis, atque Altitudinem Cavernæ, simul conferas, profunditatem habent, aliquæ earum, trium Milliarium. Reperimus enim Altitudinem Montis, usque ad planum, & Altitudinem Cavernæ à plano, idem reverà esse; Vtrunque, æquè à Sole, & Radiis Cælestibus, & Aere aperto, remotum. Has Cavernas Regionem infimam vocamus. Iisdem autem utimur, ad omnes Coagulationes, Indurationes, Refrigerationes, & Conseruationes Corporum. Utimur etiam iis, ad Minerarum Naturales imitandas; Atque ad productionem novorum Metallorum Artificialium, ex Materiis & Cæmentis, quæ ibi præparamus, & in multos Annos sepelimus. Utimur illis quandoque, (quod mirum videri

videri possit,) ad Curationem quorundam Morborum, & prolongationem vitæ, in aliquibus Eremitis, qui illic vivere præoptant, benè instructi omnibus rebus necessariis; Qui certè vivacissimi sunt; A quibus etiam multa addiscimus.

Habemus etiam alias Sepulturas Corporum naturalium, & Materiæ; Non in Concavo aliquo, sed in ipsâ Terrâ contiguâ, ubi complura Cæmenta condimus, ut Chineses conduunt Porcellanum suam. Sed nos ea habemus majori varietate, & nonnulla ex iis elegantiora, quam Porcellana Chinesis. Quin et habemus Stercorationum, et Fimorum, varietatem magnam, Item Congestionum et Massarum aliarum, quæ Terram impingunt, et fertilem reddunt.

Habemus Turres præaltas; Quarum altissima, usque ad altitudinem Semi-miliaris, lineâ perpendiculari, insurgunt. Nonnulla verò earum supra Montes excelsos sitæ; Ita ut, si Altitudinem Montis, et Altitudinem Turris, simul componas, extenditur Altitudo in aliquibus earum, usque ad tria Miliaria ad minimum. Hæc autem Loca Regionem supremam appellamus; Æstimantes Aeris Tractum universum, inter supremam et infimam, pro Regione Aeris Mediâ. Utimur his Turribus, prout Altitudinibus et sitibus earum diversis convenit, ad Insolationes, Refrigerationes, Conservationes, et ad Meteôra diversa spectanda; Veluti Ventos, Pluvias, Nives, Grandines, et aliqua ex Meteôris Ignitis. Atque etiam, supra eas, in aliquibus Locis, sita sunt, Habitacula Eremitarum, quos quandoque visitamus; Atque insuper, quid observare debeant, edocemus.

Habemus Lacus magnos, tam saltos, quam dulces; Utimur autem iis, ad suppetendos nobis Pisces; Aves item palustres et Aquaticas, omnis generis. Utimur etiam iis ad Sepulturas Corporum nonnullorum Naturalium. Differentiam enim Operationis invenimus, in Rebus, quæ in Terrâ sepeliuntur, aut in Aere subterraneo, & iis quæ in Aquâ submerguntur. Habemus Stagna, in quorum nonnullis, Aqua dulcis præcolatur ex salsâ; In aliis autem, per Artem, Aqua dulcis in salsam mutatur. Habemus insuper Rupes, in medio Maris, & Loca quedam Aprica ad Littora ipsa, pro quibusdam Operibus efficiendis, in quibus Aura Maris requiritur. Habemus quoque Gurgites rapidos, et Cataractas, ad usum complurium Motuum violentorum: Ad simi-

similem usum, habemus Machinas complures, qua ventos excipiant, multiplicent, & roborent.

Habemus etiam Puteos multos, & Fontes Artificiales, ad Imitationem Naturalium Scaturiginum, & Balneorum, factos; Vitriolo, Sulphure, Calyce, Ære, Plumbo, Nitro, & Aliis Mineralibus tinctos: Habemus insuper Puteos, & Receptacula parva, ad Rerum multarum Infusionem; Ubi Aqua, (Currens scilicet,) Virtutem Corporum, melius & vivacius, quam in Vasis, & Catinis, excipit. Inter quos habemus aliquos, in quibus conficitur Aqua, quam vocamus, Paradisi, per præparaciones quasdam nostras, valde salubris & efficax facta, ad sanitatem, & Longævitatē.

Habemus etiam Ædificia ampla & spatiosa, in quibus Imitamenta & Repræsentationes Meteororum exhibemus: veluti, Nivis, Grandinis, Pluvie, Pluviarum Artificialium ex Corporibus mistis non Aquis, Tonitruum, Fulgurum, Co-tusationum, & Generationum Insectorum et Animalculorum in Ære; veluti Ranarum, Muscarum, Locustarum, et aliorum.

Habemus etiam Cubicula nonnulla, quæ Cubicula Sanitatis vocamus, ubi Ærem ad libitum tingimus, & temperamus, prout ad Curationes Complurium Morborum, et Conser-vationem Valetudinis, conducere, et proprium esse, judicamus.

Habemus etiam Balnea pulchra, et ampla, ex diversis Mixturis, ad Curationem complurium Morborum, & Corporis Humani Restaurationem ab Arefactione: Alia item ad Roborationem, et Confortationem Nervorum, Partium Vitalium, atque ipsius Corporis succi & substantiæ.

Habemus etiam Pomaria, et Hortos, amplos, et varios; In quibus, non tam Nobis cordi est, Pulchritudo Ambulacrorum et similium, quam varietas Terræ, et Soli, diversis Arboribus et Herbis proprii. Aliqui autem eorum, Arboribus et Baccis confiti sunt, ad Potuum complura Genera conficienda, præter Vineas. In his etiam Experimenta facimus, Infitionum, et Inoculationum, Arborum, tam Silvestrium, quam Fructiferarum, quæ multos et magnos Effectus producant. Atque efficimus per Artem, in iisdem Po-maribus

marius & Hortis, ut Fructus & Flores proveniant citius aut
 serius, quam pro tempestate sua: Item, ut minoribus inter-
 vallis, pullulent, germinent, & fructum ferant, quam Natu-
 ra sua consueverunt. Arbores et Plantas grandiores
 efficimus, quam pro Natura sua; Et Fructus earum majores
 et suaviores; Atque Sapore, Odore, Colore, et Figura,
 differentes a specie sua: Et multos ex iis ita preparamus,
 ut ad Usus Medicinales valeant. Habemus etiam Modos;
 per quos Plantæ complures, per solas Terræ mixturas, abs-
 que semine, exurgere, et crescere faciamus: Atque etiam
 novas, et incognitas Plantas, educimus, à vulgaribus diffe-
 rentes; Atque Plantas, ex unâ specie, in aliam transmutamus.
 Habemus etiam Septa, et Vivaria, pro Bestiis, et Avi-
 bus, omnigenis: Quibus, non tam propter Novitatem et Ra-
 ritatem, quam ad Dissectiones, et Experimenta Anatomica,
 utimur; ut ab iis, quid fieri possit, circa Corpus Humanum,
 lucem accipiamus. In quibus, mirabiles multos Effectus repe-
 rimus; Veluti vitæ in iis Continuationem, licet nonnullæ Par-
 tes, quas vos pro vitalibus habetis, perierint, aut extractæ
 fuerint; Resuscitationem nonnullarum, quæ specie tenus, mor-
 tuæ erant; et similia. Experimentum etiam sumimus super
 illas, Venenorum omnium, et Antidotorum, et aliorum Medi-
 camentorum, tam Chirurgicorum, quam Medicinalium; ut
 Corpori Humano melius caveamus. Arte etiam reddimus alias
 majores, & proceriores, quam pro Natura sua; E contra,
 alias Nanas facimus, & Staturâ justâ privamus: Præterea
 alias feraciores, & partu numerosiores, reddimus, quam Natu-
 ra earum fert; E contra, alias steriles, & Generationi ineptas.
 Etiam Colore, Figurâ, & Animositate, eas multis modis va-
 riamus. Procuramus etiam Mixturas & Copulationes Ani-
 malium diversarum specierum, quæ novas species produxerunt;
 Neque tamen eas steriles, prout communis fert Opinio. Insuper,
 complura Genera Serpentium, Vermium, Muscarum, Pesci-
 um, ex putrefactione producimus; Quorum nonnulla in perfectas
 species maturantur, sicut Aves, aut Bestiæ, aut alii Pisces; Et
 sexu discriminantur, & generant. Neq; tamen casu hoc facimus,
 sed satis novimus, ex quali Materiâ, quale Animal sit producibile.

Habemus etiam Piscinas particulares, ubi similia experimus

in Piscibus, quæ prius de Bestiis, & Avibus, diximus.

Habemus etiam Loca propria, ad Generationem ejusmodi Vermium, & Muscarum, quæ vobis incognita, & imprimis utiles sunt: Quales sunt apud vos Bombyces, & Apes.

Non te remorabor, commemorando quales habemus Domus, pro conficiendis, Vino, Sicerâ, Cervisiâ, & aliis Potibus; Aut pro Panibus omnimodis conficiendis: Aut Culinas, in quibus conficiuntur & præparantur Iura, Cibi rari & inusitati, ad Effectus speciales. Vina habemus ex Uvis: Potus item ex aliis Succis Fructuum; Decoctionibus Granorum & Radicum; Et Mixturis Mellis, Sacchari, Mannæ, Fructuum multorum (sicut in Uvis faciunt) passorum; Etiam ex Lachrymis Arborum, & Medullis Arundinum. Potus autem isti sunt Ætatum diversarum; Nonnulli usque ad Annum quadragessimum servati. Habemus etiam Potus Medicatos ex Infusionibus & Mixturis diversarum Radicum, Herbarum, Aromatum; Quin & additis quandoque Carnibus, Ovis, Lacticiniis, & aliis Esculentis; Ex quibus Potibus nonnulli sunt instar Cibi & Potus conjunctim; Adeo ut Complures, præsertim etate decrepitâ, ex illis solis vivant, cum exiguo, aut nullo usu, Cibi, aut Panis. Atque ante omnia contendimus, ut Potus tenuissimarum Partium conficiamus; quo facilius in Corpus se insinuent, sed absque omni Mordacitate, Acrimoniâ, aut Corrosione: Adeo ut nonnulli eorum, super Dorsum Manus impositi, post exiguam moram, insensibiliter ferme ad palmam penetrabunt; Qui tamen, Linguam, aut Palatum, non mordebunt. Habemus etiam Aquas quas ita maturamus, ut Nutritivæ planè fiant, & in Potus excellentes evadant; unde Complures alio Potu uti nolint. Panes habemus ex diversis Granis, Radicibus, Nucibus, & Glandibus; Aliquos etiam ex Carnibus, & Piscibus arefactis; Cum Fermentis, & Salitionum, Generibus variis, Quorum alii, mirum in modum, Appetitum excitant; Alii ita Nutritivi sunt, ut ex iis solis, absque alio Cibo, complures vivant; Qui tamen longævi plerunque sunt. Cibos habemus, quos ita tundimus, inteneramus, & mortificamus, sed tamen absque aliquo Gradu Putredinis, ut Calor Stomachi debilis eos facile in Chylum bonum vertat; Non minùs quam Calor Stomachi fortis, operari possit in Cibos communes. Genera quædam Cibi, Panis, & Potus, habemus, quæ sumpta, diutiùs quam pro consueto, Jejunium tolerare, facient; Alia item, quibus qui insuescunt, Carne fiunt

durioꝛe, & solidioꝛe, quam antea: Tum & Robur ipſorum, ad Motum quemlibet, augetur & intenditur.

Habemus etiam Diſpenſatoria, vel Officinas Pharmacorum: In quibus facile eſt exiſtimare, cum nos tantã copiam & varietate Plantarum, & Animalium, præ vobis in Europã abundamus; (Etenim ſatis novimus quid apud vos inveniatur;) Simplicia item, Pharmaca, & Ingredientia ad Medicinas, tantò debere eſſe magis varia, & multiplicia. Ibi quoque Pharmaca habemus, Ætatum diverſarum, & Fermentationis diuturnæ. Quantum verò ad Medicinarum Præparationes, non ſolum Diſtillationes omnigenas exquisitas, & Separationes, habemus; Præcipuè autem per Calores lenes; Et Percolationes, per diverſa Lintea, Lana, Ligna, imò & Subſtantias ſolidioꝛes; ſed multò magis Componendi Modos Excellentes, per quos Compoſitorum Incorporationem talem aſſequimur, ut videantur ferme ſimplicia Naturalia.

Habemus etiam Artes complures Mechanicas, vobis incognitas; Et Materias per eas confectas; Veluti Papyros, Lintea, Serica, Textilia, Conſuta ex Plumis elegantiffimè ſplendoris mirabilis; Tincturas & Infectiones Colorum pulcherrimas; Et alia complura. Quin & Officinas etiam aliquarum Artium prædictarum; Tam earum, quæ in uſum communem receptæ non ſunt, quam earum quæ ſunt. Etenim ſcire debes, ex iis quæ jam recensui, Complura per univerſum Regnum in uſu eſſe; Quamvis, ſi ab Inventione noſtrâ fluxerint, eorum quandoque Exemplaria, tanquam primigenia, & optimè elaborata, in Domo noſtrâ retinemus.

Habemus etiam Fornaces valdè diverſas, quæque Gradus Calorum diverſos, exhibent & ſervant; Caloris ſcilicet Acris & Celeris; Robuſti & Pertinacis; Lenis & Moderati; Sufflatis, Tranquilli; Humidi, Sicci; & ſimilium. Sed ante omnia Calores miniſtramus, ad Imitationem Caloris Solis, & Cæleſtium, qui pertranſeunt Inæqualitates multiplices, & veluti Orbes, Progreſſus, & Periodos, per quas Opera Mirabilia educimus. Necnon habemus Imitationes Caloris Fimorum; Et Ventrium Animalium; Atque Sanguinis & Corporum ipſorum; Fœnôrum, & Herbarum dum Humide ſunt congeſtarum & concluſarum; Calcium vivarum; & Rerum aliarum. Item habemus Inſtrumenta, quæ Calorem excitant, per Motum tantum: Atque inſuper Loca ad Inſolationes fortes; Et ruruſus Loca ſubterranea, quæ vel
Naturâ

Naturâ, vel Arte, Calores excitant. Hos Calores diversos exhibemus, prout Natura Operationis, quam designamus, postulat.

Habemus etiam Domus Perspectivæ, ubi Experimenta exhibemus omnium Luminum, & Radiationum; Omnium quoq; Colorum: Atq; ex Corporibus Diaphanis & Incoloratis, representamus Colores singulos; Non in Formâ Iridum gliscentes, (ut fit in Gemmis, & Prismatibus,) sed per se, simplices, & constantes. Præterea exhibemus omnem Radiorum Multiplicationem; Adeo ut Lumen ejaculemur, ad distantias magnas; illiq; eam Virtutem, & Fortitudinem, indimus, ut per hujusmodi Lumen, cerni possint Lineæ & Puncta tenuissima. Exhibemus omne Genus Luminum tinctorum, & Coloratorum; Atque omnes Elusiones & Deceptiones Visus, in Figuris; Magnitudinibus, Motibus, Coloribus; Omnes Demonstrationes Umbrarum, & Imaginum in Aere volitantium. Invenimus quoque Media complura, apud vos ignota Luminis Originalis producendi, ex diversis Corporibus. Rursus, Artificia invenimus, per quæ Objecta valdè remota, in Oculos incurrant; Veluti, in Cælo, & aliis Locis remotis. Imò etiam quæ propè sunt, tanquam ex longinquo ostendimus, & quæ ex longinquo tanquam propè, fictas ad libitum exhibentes distantias. Præterea habemus Oculorum Adminicula, quæ Bisoculis vestris, & Speculis, usu, longè præstant. Habemus etiam Artificia, & Periscopilla, quibus Corpora minuta & pusilla, distinctè & perfecte cernimus; veluti membra, & Colores, Muscarum exiguarum, & Vermium; Grana & Glacies in Gemmis aliàs non visibiles; plurima in urinis, & sanguine, aliàs item non visibilia. Porro exhibemus Artificiales Irides, Halones, Circulos, Vibrationes & Trepidationes Luminis. Deniq; exhibemus omnes Modos Reflectionis, Refractionis, & Conduplicationis Objectorum.

Habemus etiam Gemmas omnium Generum, multasq; earum pulcherrimas, & vobis incognitas: Item Crystalla, & Vitra diversorum Generum; Inter ea autem quedam ex Metallis vitrificatis, & nonnullis Materiis aliis, præter eas, ex quibus apud vos Vitra conficiuntur. Tum complura etiam Fossilia, quæ vos non habetis. Magnetes item Virtutis prodigiosæ; Et Lapidés alios raros, tam Naturales, quam Artificiales.

Habemus etiam Domos Sonorû, ubi experimur & demonstramus Sonos omnes, eorumq; Generationes. Habemus Harmonias, quæ

apud vos in usu non sunt; *Miscentes non tantum Beta illud acutum & molle, ut Vos, sed Quadrantes Sonorum; Et Sonos tremulos aliquos dulcissimos. Habemus Instrumenta complura Musica, quæ vobis nondum innotuerunt; Aliqua eorum Melodiam exhibentia suaviolem, quam vestra. Campanas quoque & Tintinnabula Soni jucundissimi. Exhibemus Sonos exiles tanquam magnos & graves; Graves similiter tanquam extenuatos, & acutos. Dein fingimus Trepidationes plurimas ex Sonis, qui in Ortu suo primo integri sunt. Exhibemus atque Imitamur, Sonos omnes Articulatos, & Literas; Item Voces, & Cantus, Quadrupedum, & Avium. Habemus quoque Adminicula Auditûs, quæ Auribus apposita, majorem in modum, Sensum ipsum, & Sonorum Delationem, promovent. Habemus Vocum Reflexiones, (quas Ecchô dicitis,) complures mirabiles, & Artificiales; Vocem non tantum multipliciter repercutientes & jactantes; sed earum alias Vocem augentes, alias extenuantes: Nonnullas autem earum vocem Articulatam reddentes differentem ab Originali. Habemus ultimo, Modos deferendi Sonos, in Tubis, & Concavis aliis, ad magnam distantiam, atque in Lineis tortuosis.*

Habemus etiam Domos Suffituum & Odorum; ubi & Experimenta Saporum adjungimus. Odores ibi, (quod mirum videri possit,) multiplicamus & fortificamus. Imitamur Odores Naturales, efficientes ut Odores omnigeni ex aliis mixturis expirent, quam ex genuinis. Similiter etiam Sapores imitamur, ita ut Gustum, quamvis accuratum, planè fallant. In Domo hac continetur insuper Confectionarium, ubi conficimus Bellaria, Placentas, & hujusmodi alia, tam Humida, quam Sicca: Imò & condimus ea, cum Rebus aliis dulcibus, gratissimis, præter Saccharum, & Mel. Vina ibi conficimus jucundissima, Lacticia, Jura, Salfamenta, & Acctaria, grata certè ad Gustum, & Vobis minime in usu.

Habemus etiam Domus Machinarum, ubi præsto sunt Machinæ, & Organa, ad omnia Genera Motuum. Ibi tentamus celeriores educere Motus, quam apud vos ullos habetis, sive ex Sclopetis vestris minoribus, sive aliâ quacunque Machinâ. Tentamus item Motus reddere faciliores, & intentiores, eos multiplicando per Rotas, & Modos alios. Tum Motus educimus fortiores & potentiores, quam vos habetis, in majoribus vestris

Bombardis, & Basiliscis quibuscunque. Exhibemus Tormenta Bellica, & Machinas, omnis generis; Novas Mixturas Pulveris Pyrii; Ignis Græcos in Aquâ ardentes, & inextinguibiles: Ignis missiles in omni varietate, tam ad Voluptatem, quam ad Usus. Imitamur ibi Avium volatus; Gradus quosdam habemus, & Commoditates Vecturæ per Aerem, instar Animalium Alatorum. Naves habemus, & Scaphas, quæ subter Aquas navigare possunt, & Pelagi Furores melius perferre: Cingula etiam ad natandum, & suffulcimenta. Habemus Horologia complura exquisita; & alios Motus Aeris & Aquarum, in Orbem, & per vices, revertentes; Item Motus nonnullos perpetuos. Imitamur Motus Animalium, in Simulachris eorum; Veluti, in Simulachris Hominum, Quadrupedum, Avium, Piscium, & Serpentum. Alios deniq; habemus Motus, æqualitate insignes, & subtilitate. Habemus etiam Domum Mathematicam, ubi instrumenta omnia, tam Geometrica, quam Astronomica, exquisitissima, representantur.

Habemus etiam Domum Præstigiatorum, ubi omnimodas Præstigias, Imposturas, & Illusiones, & earum Fallacias, exhibemus. Facile autem credetis, Nos, qui tot habemus verè Naturalia, quæ Admirationem moveant; posse etiam infinita Hominum Sensibus imponere, si ea in Miraculum ornare, exaltare, & vellemus. Verum Nos omnem Imposturam, & Mendacium, odio habemus. Quinetiam Sociis omnibus Domûs nostræ, sub pœnâ Ignominie & Multæ, severè interdiximus, ne quid ex Naturalibus Artificioso Appartu ementitum, ostentent; Sed purum solum, & ab omni Fucò, & Affectatione Miraculi, immune. Atque hæc sunt, (Fili,) Domûs Salomonis Divitiæ.

Quantum ad Functiones & Munera Sociorum nostrorum; Duodecim habemus, qui in Regiones exteras navigant, sub aliarum Nationum nomine; (Nostram enim Terram non revelamus;) Qui Libros, Materias & Exemplaria Experimentorum, ad Nos perferunt. Hos Mercatores Lucis vocamus.

Tres habemus, qui Experimenta, quæcunque in Libris inveniuntur, colligunt. Hos Deprædatores vocamus.

Tres habemus, qui Experimenta Artium omnium Mechanicarum; Atque etiam Scientiarum Liberalium; Insuper & Præ-

Eticarum

Eticarum omnium, quæ in *Artem* non coaluerunt, colligunt. Hos *Venatores* appellamus.

Tres habemus, qui ad nova *Experimenta* se accingunt, prout ipsis expedire visum fuerit. Hos *Fossores*, sive *Operatores* in *Mineris*, vocamus.

Tres habemus, qui *Experimenta* Reliquorum supradictorum, in *Titulos*, & *Tabulas*, digerunt; ut *Intellectus* in ea melius agere possit, ad eliciendas ex iis *Observationes*, & *Axiomata*. Hos *Divisores* vocamus.

Tres habemus, qui ad hoc ordinantur, ut in *Experimenta* *Sociorum* suorum introspiciant; & ex iis extrahant, & comminiscantur *Inventa*, quæ ad usum *vitæ*, & *Practicam* spectent; Nec-non quæ inserviant *Scientiis*, non solum quoad *Opera*, sed etiam ad liquidas *Causarum* *Demonstrationes*; *Modos* eliciendi *Naturales* *Divinationes*; Atque *facilem* & *manifestam* *Informationem*, quæ sint in *Corporibus* singulis *Partes* latentes, quæ *Virtutes*? Hos *Evergetas* appellamus.

Tum verò post multos *Sociorum* universorum *Conventus* & *Consultationes*, qui *Labores* & *Collectiones* priores, penitus introspiciunt, & quasi ruminantur; Tres habemus, quibus *Cura* est, ex iis quæ jam sub oculis sunt, nova *Experimenta*, *Lucis* sublimioris, atque in *Naturam* altius penetrantia, excitare, & dirigere. Hos *Lampadas* vocamus.

Tres habemus, qui *Experimenta* ita *injuncta* & *mandata* re exequuntur, eorumque *successus* referunt. Hos *Insitores* vocamus.

Postremò, tres habemus, qui *Inventiones* & *Revelationes* priores in *Naturâ*, per *Experimenta*, in *Observationes* *Majores*, *Axiomata*, & *Aphorismos*, erigunt, & promovent; Quod faciunt, non-nisi *Consultatione*, & *Colloquio*, prius habitis, cum *Sociis* universis. Hos *Interpretes* *Naturæ* appellamus.

Habemus etiam, (ut *Res* ipsa postulat,) *Novitios* quosdam, & *Tyrones*; ut *successio* *Hominum* ad *Experimenta* & *Axiomata* designatorum, non intercidat; Præter *Famulos* multos & *Ministros*, tam *Viros*, quam *Mulieres*: Hoc etiam apud Nos in more est, ut accuratè deliberemus, quæ ex *Inventis* & *Experimentis* nostris, in *lucem* eductis, *evulgari* conveniat, quæ autem minimè. Quin etiam *Iure-jurando* nos omnes astringimus, ad ea celanda, quæ celari decrevimus: Etsi nonnulla ex iis, cum *consensu*, interdum *Regi*, aut *Senatui*,

Senatui, revelemus: *Alia autem omnino intra Notitiam nostram, cohibemus.*

Quantum ad Ordinationes, & Ritus nostros; Habemus Porticus duas, spatiosas, & pulchras. In quarum una, ordine collocamus, Exemplaria rariorum omnium & præstantiorum Inventionum; In alterâ autem, Statuas Inventorum insigniorum. Ibi Statuam videre est Columbi vestri, qui primus Indias Occidentales aperuit. Itidem Fabricatoris primi Navium. Item Monachi vestri, qui primus Tormenta invenit Ignea, & Pulverem Pyrium. Item Inventoris Musicæ. Item Inventoris Literarum. Item Inventoris imprimendi typis. Item Inventoris Phænomenorum Astronomiæ. Item Inventoris operandi in Metallis. Item Inventoris Vitri. Item Inventoris Fili Bombycini. Item Inventoris Vini. Item Inventoris Segetum & Panis. Item Inventoris Sacchari. Atque Inventores hosce omnes, apud Nos servamus, ex Traditione magis certâ & fideli, quam apud vos habetur. Deinde habemus Statuas, Inventorum complurium insigniorum ex nostris, qui Res, & Opera Nobilia invenerunt: Quæ cum ipsi non videritis, Descriptiones eorum facere, nimis longum esset; Tam in iisdem rectè intelligendis, proclive erit errare. Etenim Inventori Rei cujusq; dignioris, Statuam mox erigimus; Eique Honorarium satis liberale elargimur. Statuarum istarum, Aliæ ex ære sunt; Aliæ ex Marmore, & Lapide Lydio; Aliæ ex Cedro, & aliis Lignis quibusdam pretiosis, inauratis, & adornatis; Ex Ferro Aliæ; Aliæ ex Argento; Quædam ex Auro.

Habemus etiam Hymnos quosdam, & Liturgiarum Formas, quas quotidie cantamus, & recitamus; Quibus Laudes, ac Iubileæ, & Gratiarum Actiones resonamus Deo, propter mirabilia Opera sua: Precum item Formulas quasdam, quibus Auxilium & Benedictionem ejus imploramus; ut labores nostros dirigere & illuminare dignetur; Atque in bonos usus, & sanctos, convertere.

Postremo, apud nos in usu est, præcipuas in Regno Urbes, subinde adire, & visitare; In quibus, (prout occasio se offert) talia Inventa utilia revelamus, qualia Nobis visum fuerit. Prædicimus etiam, antequam adveniant, (Id quod ad Naturales Divinationes pertinet,) Morbos Epidemicos, Pestes, Animalium noxiorum Examina, Famem, Tempestates & Procellas, Terræ-Motus, Inundationes Aquarum, Cometas, Anni Temperaturam, & alia:

alia: Quinetiam Consilia super Rebus hisce damus, & quid Populo
facere conveniat, ad Præventiones, & Remedia, hujusmodi Malorū.

Cūque hæc dixisset, se in pedes erexit: Ego autem, ut edoctus fueram,
in genua procubui; unde Dextram Capiti meo imponens, dixit: *Benedicat*
tibi Deus, Fili mi; Huic itidem Relationi, quam feci, Deus benedicat. Licentiam
tibi concedo, in Bonum Gentium aliarum eandem evulgandi. Siquidem Nos hic in
sinu Dei vivimus; Natio altis penitus incognita. Hæc locutus discessit: Af-
signaverat autem bis mille circiter Aureos, Muneris loco, Mihi et Sociis
meis numerandos. Largitores enim magni sunt, ubicunque venerint, &c.

Reliqua perficere non vacabat.

Errata.

Pag. 13. lin. 10. post, *Venerabilis*, deest Comma. pag. 38. lin. 44. *Curia*, lege, *Curia*. p. 57. 4. *Rapta*
Adulterio, l. *Raptu & Adulterio*. 58. 25. *Ci cui*, l. *Si cui*. 59. 21. *Implicatu*, l. *Implicatum*. 61. 46. *Er-*
gastullum, l. *Ergastulum*. 67. 44. *Diurnum*, l. *Diurnam*. 72. 31. *bona*, l. *bona*. 74. 11. *Interrup-*
tionem, l. *Interruptionem*. Ibid. 31. post, *reliquos*, dele Comma. 83. 27. *eorum*, l. *eorum*. 84. 14. *Omnes*, l.
Omnes. 98. 15. post *Celeritate conjuncta*, pone Periodum. 107. 1. *Ignotorum*, l. *Ignitorum*. 110. 7. *Ar-*
tiquitatis, l. *Antiquitates*. 119. 19. *Aristonomiã*, l. *Astronomiã*. Ibid. 43. *Et rei*, l. *Ei rei*. 134. 11. *Ail-*
nerus, l. *Ailmerus*. 136. 29. *Viltiora*, l. *Victoria*, 142. 17. *quædam*, l. *quadam*. 146. 6. *aditã*, l. *aditã*.
164. 35. *Eriget*, l. *irriget*. 168. 8. *fit*, l. *fit*. 172. 16. *amica*, l. *amicã*. 174. 14. *Cheval*, l. *CheVal*. 200. 1.
Inconstantiã, l. *Inconstantiã*. Ibid. 38. post, *Paucorum*, pone Periodum. 203. 28. *melius*, l. *melius*. 204.
3. l. *Uxores*, *Filii*, *Nepotes*. 206. 26. *at*, l. *ad*. 215. 40. *Vtrum in meticulofo*, l. *Verum in meticulofo*. 223.
22. *rejiciantur*, l. *dejiciantur*. 227. 8. *Fortunatas*, l. *Fortunatas*. 231. 15. *qua*, l. *qui*. 235. 3. *Alteram*,
l. *Alteram*. 252. 1. post, *inquit ille*, pone Periodum. 284. 12. *antiquissimus*, l. *antiquissimus*. 290. 32. *Fa-*
mam, l. *Famam*. 316. 6. *ferre*, l. *ferẽ*. Ibid. 17. *humani*, l. *Generis humani*. 322. 36. *ut veluti*, l. *ut velu-*
ti. 355. 14. *vastissimi*, l. *vastissima*. 363. 37. *aprcio*, l. *aprico*. 376. 33. *procolatur*, l. *percolatur*. 383.
22. *Exaltare*, & *vellemus*, l. & *exaltare vellemus*. Ibid. 26. *Appartu*, l. *Apparatu*.

FINIS.

Francisci Baconi

BARONIS

DE

VERVLAMIO,

VICE-COMITIS

SANCTI ALBANI,

TRACTATUS

De Dignitate & Augmentis Scientiarum.

Qui est

Instaurationis Magnæ Pars prima.

AD REGEM SVVM.

LONDINI,

Typis IOH. HAVILAND.

Prostant ad Insignia Regia in Coemeterio D. Pauli,
apud Iocofam Norton & Richardum Whitakerum.

1638.

Aaa

FRANCIS BACON
BARONIS
D. I.

Imprimatur.

Reverendissimo in CHRISTO Patri, & Dom.
D. Arch. Cant. Sacellanus Domesticus,

Decemb. 17. 1637.

GVIL. BRAY.

LONDINI
Typis JOH. HAVILLAND.

Prostant ad Insignia Regia in Coemeterio S. Pauli
apud locum Weston & Richardum W. H. Bakerum.

1638

Ass

Guilielmus Rawley

Sacrae Theologiae Doctor,

Illustrissimi Domini,

D. FRANCISCI BACONI,

Baronis de Verulamio, Vice-Comitis

SANCTI ALBANI, Sacellanus,

Lectori S.

Um Domino meo placuerit, eo me dignari Honore, ut in edendis *Operibus* suis, operam eam usus sit; non abs re fore existimavi, si *Lectorem* de aliquibus, quae ad hunc *Præsentem Tomum* pertinent, breviter moncam. Tractatum istum, de *Dignitate & Augmen-*

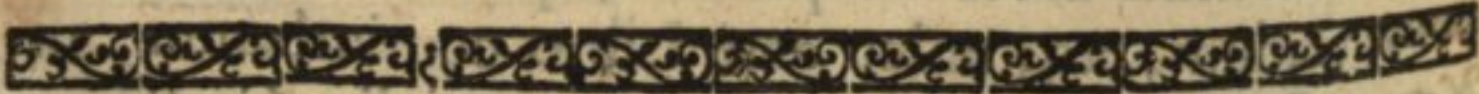
tis Scientiarum, ante Annos Octodecim, edidit Dominatio sua, Linguâ Patriâ, in duos tantummodò Libros distributum; & *Regiæ suæ Majestati* dicavit, quod & nunc facit. Non ita pridem Animum adjecit, ut in Latinam Linguam verteretur. Inaudierat siquidem illud apud Exteros expeti: Quinetiam solebat subinde dicere, *Libros Modernis Linguis conscriptos, non ita multò post Decoëtuos*. Ejus igitur *Translationem*, ab insignioribus quibusdam Eloquentiâ Viris elaboratam, propriâ quoque Recensione castigatam, jam emittit. Ac *Liber Primus* certè, quasi mera *Translatio* est, in Paucis admodum mutatus: At reliqui *Octo*, qui *Partitiones Scientiarum* tradunt, atq; unico antè Libro continebantur, ut *Novum Opus*, & nunc primùm editum, prodit. Causa au-

LECTORI.

tem præcipua, quæ Dominationem suam movit, ut Opus hoc retractaret, & in plurimis amplificaret, ea fuit; Quod in *Instauratione Magnâ* (quam diù postea edidit) *Partitiones Scientiarum*, pro primâ *Instaurationis* Parte constituit; quam sequeretur *Novum Organum*; dein *Historia Naturalis*; & sic deinceps. Cùm igitur reperiret Partem eam de *Partitionibus Scientiarum* jam pridem elaboratam, (licet minùs solidè quam Argumenti Dignitas postularet) optimum fore putavit, si retractaretur, & redigeretur in opus justum & completum. Atque hoc pacto, Fidem suam liberari intelligit, de Primâ Parte *Instaurationis* præstitam. Quantum ad Opus ipsum, non est Tenuitatis meæ, de eo aliquid præfari. Præconium ei, quod optimè conveniat, existimo futurum illud, quod Demosthenes interdùm dicere solebat de rebus gestis Atheniensium veterum; *Laudatorem iis dignum esse solummodo Tempus. Deum Opt: Max: obnixè precor, ut pro Dignitate Operis, Fructus Uberes, diuturnique, & Auctori, & Lectori, contingant.*

Francisci

Francisci Baconi

BARONIS

DE

VERVLAMIO,

VICE-COMITIS

SANCTI ALBANI,

DE

Dignitate & Augmentis Scientiarum

LIBRI IX.

AD REGEM SVVM.

LONDINI,

Typis IOH. HAVILAND.

Prostant ad Insignia Regia in Coemeterio *D. Pauli*,
apud RICHARDVM WHITAKERVM.

1638.

A 3

Francisci Baconi

BARONIS

VERULAMI

VICCOMITIS

SANCTI ALBANI

LIBRARI

AD REGEM SVVM

LONDINI

Typis Joh. Halland.

Printed by Richard Whitaker in Conventio D. P. Hall

1638

A 3

PARTITIONES
SCIENTIARVM,
& Argumenta Singulorum

CAPITVM.

LIB. II.

CAPVT I.

Partitio *Vniuersalis* Doctrinae Humanae, in Historiam; Poësim; Philosophiam: *Secundum tres Facultates Intellectus*; Memoriam; Phantasiam; Rationem: *Quodque eadem Partitio competat etiam Theologicis.*

CAP. 2.

Partitio Historiae in Naturalem; & Civilem: Ecclesiasticam, & Literariam, *sub Civili comprehensis*: Partitio Historiae Naturalis, *ex Subjecto suo, in Historiam Generationum; Praeter-Generationum; & Artium.*

CAP. 3.

Partitio Historiae Naturalis *Secunda, ex Usu & Fine suo, in Narrativam; & Inductivam: Quodque Finis nobilissimus Historiae Naturalis sit, ut ministret, & in ordine sit, ad condendam Philosophiam; quem Finem intuetur Inductiva.* Partitio Historiae Generationum, *in Historiam Coelestium; Historiam Meteororum; Historiam Globi Terrae & Maris; Historiam Massarum, sive Collegiorum Majorum; & Historiam Specierum, sive Collegiorum Minorum.*

Partitiones Scientiarum.

CAP. 4.

Partitio Historiæ Civilis, in Ecclesiasticam; Literariam;
& (que Generis Nomen retinet) Civilem: Quodque
Historia Literaria desideretur: Ejus conscribendæ Præcepta.

CAP. 5.

DE Dignitate, & Difficultate Historiæ Civilis.

CAP. 6.

Partitio prima Historiæ Civilis (Specialis) in Memorias;
Antiquitates; & Historiam Justam.

CAP. 7.

Partitio Historiæ Justæ, in Chronica Temporum; Vi-
tas Personarum; & Relationes Actionum: Earum Par-
tium Explicatio.

CAP. 8.

Partitio Historiæ Temporum, in Historiam Univer-
salem; & Particularem. Vtriusque Commoda, & Incom-
moda.

CAP. 9.

Partitio secunda Historiæ Temporum, in Annales;
& Acta Diurna.

CAP. 10.

Partitio secunda Historiæ Civilis (Specialis,) in Meram;
& Mixtam.

CAP.

Partitiones Scientiarum.

CAP. II.

Partitio Historiæ Ecclesiasticæ, in Ecclesiasticam Specialem; Historiam ad Prophetias; & Historiam Nemeleos.

CAP. 12.

DE Appendicibus Historiæ, quæ circa Verba Hominum (quemadmodum Historia ipsa circa Facta) versantur: Partitio earum in Orationes; Epistolas; & Apophthegmata.

CAP. 13.

DE secundo Membro Principali Doctrinæ Humanæ, nempe Poësi, Partitio Poëseos in Narrativam; Dramaticam; & Parabolicam. Exempla Parabolicæ tria proponuntur.

LIB. III.

CAP. I.

Partitio Scientiæ in Theologiam; & Philosophiam.
Partitio Philosophiæ in Doctrinas tres: De Numine; De Naturâ; De Homine. Constitutio Philosophiæ Primæ, ut Matris communis omnium.

CAP. 2.

DE Theologiâ Naturali: & Doctrinâ de Angelis & Spiritibus, quæ ejusdem est Appendix.

CAP. 3.

Partitio Naturalis Philosophiæ, in Speculativam; & Operativam: quodque illæ duæ, & in Intentione Tractantis, & in Corpore Tractatûs, segregari debeant.

CAP.

Partitiones Scientiarum.

CAP. 4.

Partitio Doctrinæ Speculativæ de Naturâ, in Physicam (Specialem ;) & Metaphysicam : Quarum Physica Caussam Efficientem, & Materiam ; Metaphysica Caussam Finale[m], & Formam, inquirit. Partitio Physicæ (Spec :) in Doctrinas De Principiis Rerum ; De Fabricâ Rerum, sive de Mundo ; & de Varietate Rerum. Partitio Doctrinæ de Varietate Rerum, in Doctrinam de Concretis ; & Doctrinam de Abstractis : Partitio Doctrinæ de Concretis, rejicitur ad easdem Partitiones, quas suscipit Historia Naturalis. Partitio Doctrinæ de Abstractis, in Doctrinam de Schematismis Materiæ ; & Doctrinam de Motibus. Appendices duæ Physicæ Speculativæ : Problemata Naturalia ; Placita Antiquorum Philosophorum. Partitio Metaphysicæ, in Doctrinam de Formis ; & Doctrinam de Caussis Finalibus.

CAP. 5.

Partitio Operativæ Doctrinæ de Naturâ, in Mechanicam ; & Magiam : Quæ respondent Partibus Speculativæ : Physicæ Mechanica ; Metaphysicæ Magia : Expurgatio Vocabuli Magiæ. Appendices duæ Operativæ : Inventarium Opum Humanarum ; & Catalogus Polychrestorum.

CAP. 6.

DE Magnâ Philosophiæ Naturalis, tam Speculativæ, quam Operativæ, Appendice Mathematicâ ; Quodque inter Appendices potius poni debet, quam inter Scientias Substantivas. Partitio Mathematicæ, in Puram ; & Mixtam.

Partitiones Scientiarum.

LIB. IIII.

CAP. I.

Partitio Doctrinæ de Homine, in Philosophiam Humanitatis ; & Civilem. Partitio Philosophiæ Humanitatis, in Doctrinam circa Corpus Hominis ; & Doctrinam circa Animam Hominis. Constitutio unius Doctrinæ generalis de Naturâ, sive de Statu Hominis. Partitio Doctrinæ de Statu Hominis, in Doctrinam de Personâ Hominis ; & de Fœdere Animi & Corporis. Partitio Doctrinæ de Personâ Hominis, in Doctrinam de Miseriis Hominis ; & de Prærogativis. Partitio Doctrinæ de Fœdere, in Doctrinam de Indicationibus ; & de Impressionibus. Assignatio Physiognomiæ, & Interpretationis Somniorum Naturalium, Doctrinæ de Indicationibus.

CAP. 2.

Partitio Doctrinæ circa Corpus Hominis, in Medicinam ; Cosmeticam ; Athleticam ; & Voluptariam. Partitio Medicinæ in Officia tria : vix. in Conservationem Sanitatis ; Curationem Morborum ; & Prolongationem Vitæ. Quodque Pars postrema de Prolongatione Vitæ disjungi debeat à duabus reliquis.

CAP. 3.

Partitio Philosophiæ Humanæ circa Animam, in Doctrinam de Spiraculo ; & Doctrinam de Animâ Sensibili, sive Productâ. Partitio secunda ejusdem Philosophiæ, in Doctrinam de Substantiâ ; & Facultatibus Animæ ; & Doctrinam de Usu, & Objectis Facultatum. Appendices duæ Doctrinæ de Facultatibus Animæ ; Doctrina de Divinatione Naturali ; & Doctrina de Fascinatione. Distributio Facultatum Animæ Sensibilis, in Motum ; & Sensum.

LIB. V.

CAP. I.

Partitio Doctrinæ circa Usus & Objecta Facultatum Animæ Humanæ, in Logicam ; & Ethicam. Partitio Logicæ, in Artes Inveniendi ; Judicandi ; Retinendi ; & Tradendi.

CAP. 2.

Partitio Inventivæ, in Inventivam Artium ; & Argumentorum. Quodque prior harum (quæ eminent) desideretur. Partitio Inventivæ Artium, in Experientiam Literatam ; & Organum Novum. Delineatio Experientiæ Literatæ.

CAP. 3.

Partitio Inventivæ Argumentorum, in Promptuariam ; & Topicam. Partitio Topicæ, in Generalem ; & Particularem. Exemplum Topicæ Particularis, in Inquisitione, De Gravi & Levi.

CAP. 4.

Partitio Artis Judicandi, in Judicium per Inductionem ; & per Syllogismum. Quorum prius aggregatur Organum Novo. Partitio prima Judicii per Syllogismum, in Reductionem Rectam ; & Inversam. Partitio secunda ejus, in Analyticam ; & Doctrinam de Elenchis. Partitio Doctrinæ de Elenchis, in Elenchos Sophismatum ; Elenchos Hermenæ ; & Elenchos Imaginum, sive Idolorum. Partitio Idolorum, in Idôla Tribus ; Idôla Specûs ; & Idôla Fori. Appendix Artis Judicandi, viz. De Analogiâ Demonstrationum pro Naturâ Subjecti.

CAP.

Partitiones Scientiarum.

CAP. 5.

Partitio Artis Retinendi sive Retentivæ, in Doctrinam de Adminiculis Memorix; & Doctrinam de Memoria ipsâ. Partitio Doctrinæ de Memoria ipsâ, in Pranotio- nem; & Emblema.

LIB. VI.

CAP. I.

Partitio Traditivæ, in Doctrinam de Organo Sermonis; Doctrinam de Methodo Sermonis; & Doctrinam de Illustratione Sermonis. Partitio Doctrinæ de Organo Sermonis, in Doctrinam de Notis Rerum; De Locutione; & De Descriptione. Quarum duæ Posteriores Grammaticam constituunt, ejusq; Partitiones sunt. Partitio Doctrinæ de Notis Rerum, in Hieroglyphica; & Characteres Reales. Partitio secunda Grammaticæ, in Literariam; & Philosophantem. Aggregatio Poeseos quoad Metrum, ad Doctrinam de Locutione. Aggregatio Doctrinæ de Ciphris, ad Doctrinam de Descriptione.

CAP. 2.

Doctrina de Methodo Sermonis constituitur ut Pars Traditivæ Substantiva & Principalis. Nomen ei inditur Prudentia Traditivæ. Enumerantur Methodi Genera diversa; & subjunguntur eorum Commoda, & Incommoda.

CAP. 3.

De Fundamentis & Officio Doctrinæ de Illustratione Sermonis, sive Rhetoricæ. Appendices tres Rhetoricæ, que ad Promptuariam tantummodo pertinent; Colores Boni &

Partitiones Scientiarum.

& Mali, tam Simplicis quam Comparati ; Antitheta Re-
rum ; Formulæ Minores Orationum.

CAP. 4.

Appendices generales duæ Traditivæ: Critica ; & Pæda-
gogica.

LIB. VII.

CAP. I.

Partitio Ethicæ, in Doctrinam de Exemplari ; & Geor-
gica Animi. Partitio Exemplaris (scilicet Boni)
in Bonum Simplex ; & Bonum Comparatum. Parti-
tio Boni Simplicis, in Bonum Individuale ; & Bonum
Communione.

CAP. 2.

Partitio Boni Individualis, vel Suitatis, in Bonum Acti-
vum ; & Bonum Passivum. Partitio Boni Passivi, in
Bonum Conservativum ; & Bonum Perfectivum. Partitio
Boni Communione, in Officia Generalia ; & Respectiva.

CAP. 3.

Partitio Doctrinæ de Culturâ Animi, in Doctrinam de
Characteribus Animorum ; De Affectibus ; & De Re-
mediis, sive Curationibus. Appendix Doctrinæ ejusdem, de
Congruitate inter Bonum Animi, & Bonum Corporis.

LIB. VIII.

CAP. I.

Partitio Doctrinæ Civilis, in Doctrinam de Conversati-
one ; Doctrinam de Negotiis ; & Doctrinam de Im-
perio, sive Repub.

CAP.

Partitiones Scientiarum.

CAP. 2.

Partitio Doctrinæ de Negotiis, in Doctrinam de Occasionibus Sparfis; & Doctrinam de Ambitu Vitæ. Exemplum Doctrinæ de Occasionibus Sparfis, ex Parabolis aliquibus Salomonis. Præcepta de Ambitu Vitæ.

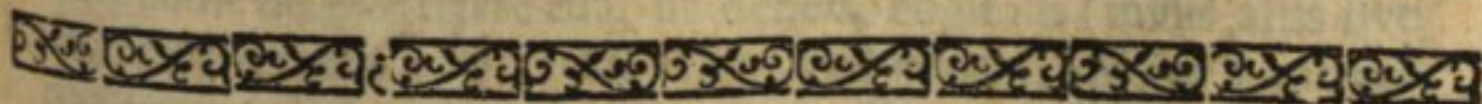
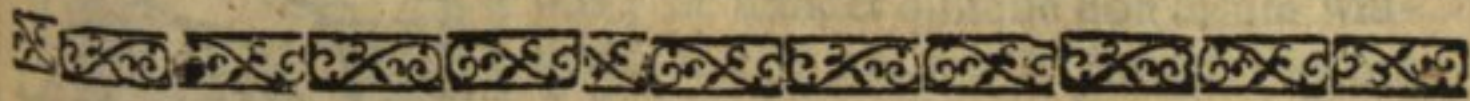
CAP. 3.

Partitiones Doctrinæ de Imperio, sive Repub. omittuntur: Tantum Aditus fit ad Desiderata duo: Doctrinam de Proferendis Finibus Imperii; & Doctrinam de Justitiâ Universali, sive de Fontibus Juris. Exempla utriusque.

LIB. IX.

CAP. I.

Partitiones Theologiæ Inspiratæ omittuntur: Tantum Aditus fit ad Desiderata tria: Doctrinam de Legitimo Usu Rationis Humanæ in Divinis; Doctrinam de Gradibus Unitatis in Civitate Dei; & Emanationes Scripturarum.

CAP. I. De Philosophia

Præterea doctrina de Negotiis, in doctrinam de Occidentibus partibus; & doctrinam de Arabum Vitis. Ex-
ceptionem doctrinam de Occidentibus partibus, ex Arabibus ad-
hibet Salomonis. Præcepta de Arabum Vitis.

CAP. 3.

Præterea doctrina de Imperio, in Regibus, omittitur.
Tunc: Tunc ad dicitur in ad Delicta duo: Doctrinam de
Prophetis in Imperio; & doctrinam de Iustitia Uni-
versalis, in de Fortibus Jure. Exempla sunt quæ.

LIB. IX.

CAP. I.

Præterea doctrina theologice inspicitur omittitur; Tunc ad
in ad Delicta tria: Doctrinam de Legibus
Rationis Humanæ in Divinis; Doctrinam de Gradibus
Honoris in Civitate Dei; & Emendationes scripturarum.

Præterea doctrina de Virtutibus in doctrinam de
Charitate, de Amicitia; De Modis; De Re-
medis; De Cognitionibus; De doctrina in
Congruentibus in doctrinam de Virtutibus.

LIB. VIII.

CAP. I.

Præterea doctrina de Civitate, in doctrinam de Civitate
Præterea doctrina de Civitate, in doctrinam de Civitate
Præterea doctrina de Civitate, in doctrinam de Civitate

FRANCISCI BACONI
 BARONIS
 DE
 VERULAMIO,
 VICE-COMITIS
 SANCTI ALBANI,
 DE
 Dignitate & Augmentis Scientiarum
 LIBER PRIMVS.

V B Veteri Lege, Rex Optime, erant
 & spontaneæ Oblationes, & quotidiana
 Sacrificia; hæc ex rituali cultu, illæ ex piâ
 Alacritate profectæ. Arbitror equidem
 deberi tale quidpiam Regibus à Servis
 suis; ut scilicet quisque non solum Mu-
 neris sui Tributa, sed & Amoris Pignora
 deferat. Atque in prioribus illis, spero
 me minimè defuturum; In posteriori au-
 tem genere, dubitavi quid potissimùm
 sumerem: Satius autem visum est, hu-
 jusmodi aliquid deligere, quod potius ad Personæ tuæ Excellentiam,
 quàm ad Negotia Coronæ spectaret.

Ego sæpissimè de Majestate tuâ, ut debeo, cogitans (missis aliis sive
 Virtutis, sive Fortunæ tuæ Dotibus) magnâ prorsùs afficior admirati-
 one, cum intueor Excellentiam earum in te Virtutum, Facultatumque,
 Bbb quas

De Augmentis Scientiarum

2

quas Philosophi Intellectuales vocant : Capacitatem Ingenii tot & tanta complexam, Firmitudinem Memoriae, Prehensionis Velocitatem, Judicii Penetrationem, Elocutionisque Ordinem simul & Facilitatem : Subitè profectò Animum quandòque Dogma illud Platonicum, quo asseritur, *Scientiam nihil aliud esse quàm Reminiscentiam* ; Animumque naturalitèr omnia cognoscere, *nativæ luci, quam specus corporis obumbraverat, subinde redditum*. Certè hujus rei, (si in quo alio) relucet in Majestate tuâ Exemplum insigne; cui adeò prompta est Mens ad concipiendam Flammam, ubi vel levissima eam excitaverit objecta Occasio, vel minima alienæ Cognitionis scintilla affullerit. Quemadmodum igitur, de Regum sapientissimo, Sacra perhibet Scriptura, *Cor illi fuisse tanquam Arenam Maris*; cujus quanquam Massa prægrandis, Partes tamen minutissimæ; sic Mentis indidit Deus Majestati tuæ crasim planè mirabilem, quæ eum maxima quæque complectatur, minima tamenprehendat, nec patiatur effluere : Cum perdifficile videatur, vel potius impossibile in Naturâ, ut idem Instrumentum, & grandia Opera, & pusilla aptè disponat. Quantum ad Elocutionem tuam, occurrit illud Cornelii Taciti de Augusto Cæsare; *Augusto, inquit, profluens, & quæ principem virum deceret, eloquentia fuit*. Sanè si rectè rem perpendamus, omnis Oratio aut laboriosa, aut affectata, aut Imitatrix, quamvis alioquin excellens, nescio quid servile olet, nec sui juris est. Tuum autem dicendi genus verè Regium est, profluens tanquàm à Fonte, & nihilominus, sicut Naturæ Ordo postulat, Rivis diductum suis, plenum facilitatis foelicitatisque, imitans neminem, nemini imitabile. Atque sicut in Rebus tuis, quæ tam ad Regnum, quàm ad Domum tuam spectant, Virtus videtur cum Fortunâ certare; Mores scilicet optimi cum foelici Regimine; Spes tuæ olim patientèr & piè cohibitæ, cum faustâ & opportunâ speratorum adeptione, Thoris conjugalis sancta fides, cum fructu conjugii beato, in Sobole pulcherrimâ; Pia, & Principe Christiano dignissima ad pacem propensio, cum simili vicinorum Principum inclinatione, in idem votum foelicitèr conspirantium; sic & in Intellectûs tui Dotibus, non levior exoritur lis & æmulatio, si eas, quæ à Naturâ ipsâ præbitæ sunt & infusæ, cum instructissimâ gazâ multiplicis Eruditionis, & plurimarum Artium Scientiâ committamus. Neque verò facile fuerit Regem aliquem post Christum natum reperire, qui fuerit Majestati tuæ, Literarum Divinarum, & Humanarum varietate, & culturâ comparandus. Percurrat, qui voluerit, Imperatorum & Regum seriem, & juxta mecum sentiet. Magnum certè quiddam præstare Reges videntur, si delibantes aliorum Ingenia ex compendio sapiant, aut in Cortice Doctrinæ aliquatenus hæreant, aut denique literatos ament, evehantque. Ac Regem, & Regem natum, veros Eruditionis Fontes hausisse, imò ipsummet Fontem Eruditionis esse, propè abest à Miraculo. Tuæ verò Majestati, etiam illud accedit, quod in eodem Pectoris tui Scrinio, Sacræ Literæ cum profanis recondantur; adeò ut cum Hermete illo Trismegisto, triplici gloriâ insigniaris, Potestate Regis, Illuminatione Sacerdotis, Eruditione Philosophi. Cum igitur alios Reges, longè hac laude (propriè quæ tua est) superes, æquum est, ut non solum præsen-

308

tis Seculi famâ, & admiratione celebretur, aut etiam Historiarum lumine posteritate transmittatur, verum ut solido aliquo in Opere incidatur, quod & Regis Magni potentiam denotet, & Regis tam in signiter Docti Imaginem referat.

Quare (ut ad Inceptum revertar) nulla potior mihi visa est Oblatio, quam Tractatus aliquis eò spectans. Hujus Argumentum duabus constabit Partibus. In priori (quæ levior est, neque tamen ullo modo prætermittenda) de Scientiæ, & Literarum per omnia excellentiâ agendum est; & simul de Merito eorum, qui in iisdem provehendis operam strenuè, & cum judicio impendunt. Posterior verò Pars (quod Caput rei est) proponet, quid in hoc genere, hucusque actum sit, & perfectum; insuper & ea perstringet, quæ videntur desiderari; ut quamvis non ausim seponere, aut deligere, tuæ quod præcipuè Majestati commendem, tamen multa & varia representando, Regias tuas Cogitationes excitare possim; ut proprios Pectoris tui Thesauros excutias, atque inde pro magnanimitate tuâ, atque sapientiâ, optima quaque, ad Artium & Scientiarum Terminos proferendos, depromas.

In ipso Vestibulo prioris Partis, ad purgandum, viam & quasi indicendum silentium, quo melius audiantur Testimonia de Dignitate Literarum absque Oblatratione tacitarum Objectionum, statui primo loco liberare literas opprobriis, & vilipendiis, quibus impetit eas Ignorantia, sed Ignorantia sub non uno schemate: modò in Theologorum Zelotypiâ, modò in Politicorum supercilio, modò in ipsorum Literatorum erroribus sese ostentans, & prodens. Audio primos dicentes, Scientiam inter ea esse, quæ parcè cautèque admittenda sunt; Scientiæ nimium Appetitum fuisse primum Peccatum, unde Hominis lapsus; hodièque hæere Serpentinum quid in eâ, siquidem Ingrediens tumorem inducit; *Scientia inflat*: Salomonem censere: *Faciendi libros nullum esse finem, multamque lectionem carnis esse afflictionem*; & alibi, *In multâ Sapientiâ multam esse indignationem*; & *Qui auget scientiam, auget & dolorem*; D. Pauli monitum esse, *Ne decipiamur per inanem philosophiam*: Quin & experienciâ notum esse, doctissimos Viros Hæreticorum Coryphæos, doctissima Secula in Atheismum proclivia fuisse; Contemplationem denique Secundarum Causarum, authoritati Primæ Causæ derogare.

Vt Igitur Falsitatem hujus Dogmatis, Fundamenta que ejus malè jacta aperiamus, cui vis obviam est, istos non percipere, Scientiam quæ Lapsus peperit, non fuisse puram illam, primigeniamque Scientiam Naturalem, cujus lumine Homo Animalibus in Paradiso adductis, Nomina ex Naturâ imposuit, sed superbam illam, *Boni & Mali*, per quam excutere Deum, sibi que ipse legem figere ambivit: Neque certè vis ulla Scientiæ, quanta quanta sit, inflat mentem, cum nihil implere Animum, nedum distendere possit, præter Deum, Deique contemplationem: Quare Salomon de duobus palmariis Inventionis sensibus, (Visu, atque Auditui) loquens, ait, *Oculum videndo, aurem audiendo non satiari*: quod si non sit Impletio, sequitur Continens majus esse Contento. Haud alièr de Scientiâ ipsâ, Animoque humano (cui Sensus sunt tanquam Emissarii) definet his verbis, quæ Calendario suo, Ephemeridique

dique omnium rerum tempora describenti subnectit, ita concludens; *Omnia Deus condidit, ut unumquodque pulchrum sit in tempore suo: Mundum quoque ipsum indidit cordi eorum: invenire tamen Homo non potest opus, quod operatus est Deus, ab initio usque ad finem.* Quibus verbis haud obscure innuit, Deum fabricatum esse Animum humanum instar speculi, totius Mundi capacem, Eiusque non minus scientem, quam oculus Luminis: neque gestientem solum conspiciere varietates, vicissitudinesque Temporum, verum etiã perscrutandi, explorandique immotas, atque inviolabiles Naturæ Leges, & Decreta, ambitionis. Et quamvis innuere videatur, summam illam Naturæ œconomiam (quam appellat *Opus, quod operatur Deus, ab initio usque ad finem*) non posse inveniri ab Homine; hoc non detrahit captui humano, sed in impedimenta Doctrinæ rejiciendum; qualia sunt Vitæ brevitatis, Studiorum divortia Scientiarum traditio prava & infida, plurimæque alia incommoda, quibus humana conditio irretitur. Siquidem nullam Univerſi partem, ab humanâ disquisitione alienam esse, satis clarè alibi docet, inquiens, *Spiritus hominis est tanquam lucerna Dei, quâ intima arcana explorat.* Quare si tanta sit amplitudo captûs humani, manifestum est nullum esse periculum à quantitate Scientiæ, ut ut diffusâ, ne aut tumorem inducat, aut excessum: sed à qualitate tantum, quæ quantulacunque sit, si absque Antidoto suâ sumatur, malignum quid habet, atque venenosum, flatuosis symptomatis plenissimum. Hæc Antidotus, sive Arôma, (cujus mixtio temperat Scientiam, eamque saluberrimam efficit,) est *Charitas*, quod etiam priori clausulæ subjungit Apostolus dicens, *Scientia inflat, charitas autem ædificat.* Cui consonum est, quod alibi docet, *Si, inquit, linguis loquar Angelorum, vel hominum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æ resonans, aut cymbalum tinniens.* Non quin eximium quid sit loqui Linguis Angelorum & Hominum, sed quia si segregetur à Charitate, neque ad commune Humani Generis bonum dirigatur, potius inanem gloriam exhibebit, quàm solidum fructum. Censuram quod attinet Salomonis, de Excessu legendi scribendique Libros, & cruciatu spiritûs è Scientiâ oriundo; Monitumque etiam Paulinum, *Ne decipiamur per inanem philosophiam*; si rectè explicentur ea loca, optimè ostendent veros cancellos, & limites, quibus humana scientia circumsepitur, ita tamen ut liberum sit ei, absque omni coarctatione universam rerum naturam amplecti. Sunt enim limites tres. Primus, ne ita foelicitatem collocemus in Scientiâ, ut interim Mortalitatibus nostræ Oblivio subrepat. Secundus, ne sic utamur scientiâ, ut anxietatem pariat, non Animi tranquillitatem. Tertius, ne putemus posse nos, per Naturæ contemplationem, Myſteria Divina assequi. Nam quantum ad primum, optimè in eodem Libro alibi se Salomon explicat, *Satis, inquit, perspexi Sapientiam tantum recedere à stultitiâ, quantum Lucem à Tenebris. Sapientis oculi in capite ejus, stultus in tenebris oberrat; sed simul didici moriendâ necessitatem utrique esse communem.* De secundo certum est, nullam Animi anxietatem, aut perturbationem oriri è Scientiâ, nisi tantum per accidens. Omnis enim Scientia, & Admiratio (quæ est semen Scientiæ) per se jucunda est; cum autem

Conclu-

Conclusiones inde deducuntur, quæ obliquè rebus nostris applicatæ, vel infirmos metus gignant, vel immodicas cupiditates, tum demum nascitur Cruciatu, ille & Perturbatio mentis, quâ de loquimur: tunc enim Scientia, non est amplius *Lumen siccum*, (ut voluit Heraclitus ille obscurus, *Lumen siccum optima anima*) sed fit Lumen madidum, atque humoribus Affectuum maceratum. Tertia regula accuratiorem paulò disquisitionem postulat, neque sicco pede prætereunda est. Si quis enim ex rerum Sensibilium, & Materiatarum intuitu, tantum Luminis assequi speret, quantum ad patefaciendam Divinam Naturam, aut Voluntatem sufficiet, *ne iste decipitur per inanem philosophiam*. Etenim Contemplatio Creaturarum, quantum ad creaturas ipsas, producit Scientiam; quantum ad Deum, Admirationem tantum, quæ est quasi abrupta Scientia. Ideoque scitissimè dixit quidam Platonicus: *Sensus humanos solem referre, qui quidem revelat terrestrem globum, cælestem verò & stellas obfignat*: sic sensus reserant Naturalia, Divina occludunt. Atque hinc evênit, non nullos è doctiorum manipulo in hæresim lapsos esse, quum ceratis sensuum alis innixi, ad Divina evolare contenderent. Namque eos, qui autumant nimiam Scientiam inclinare mentem in Atheismum, ignorantiamque Secundarum Causarum, Pietati erga Primam obstetricari, libentèr compellarem Jobi quæstione, *An oporteat mentiri pro Deo, & ejus gratiâ dolum loqui conveniat, ut ipsi gratificemur?* liquet enim Deum nihil operari ordinariò in naturâ, nisi per secundas Causas, cujus diversum credi si vellent, impostura mera esset, quasi in gratiam Dei, & nihil aliud, quàm Authori veritatis immundam mendaciâ hostiam immolare. Quin potius certissimum est, atque experienciâ comprobatum, leves gustus in Philosophiâ, movere fortasse ad Atheismum, sed pleniore haustus ad Religionem reducere. Namque in limine Philosophiæ cum secundæ causæ tanquam sensibus proximæ, ingerant se menti Humanæ, Mensque ipsa in illis hæreat, atque commoretur, Oblivio Primæ causæ obrepere possit: si quis ulterius pergat, Causarumque Dependentiâ, Seriem, & Concatenationem, atque opera Providentiæ intueatur, tunc secundum Poetarum Mythologiam facile credet Summum Naturalis Catenæ Anulum Pedi Solii Iovis affigi. Ut semel dicam, nemo malè applicatæ sobrietatis, moderationisque famam captans, posse nos nimium progredi, in libris sive Scripturarum, sive Creaturarum, Theologiâ aut Philosophiâ, existimet; quinimò excitent se Homines, & infinitos profectus audacter urgeant utrobique, & persequantur; caventes tantum ne Scientiâ utantur, ad tumorem, non ad charitatem, ad ostentationem, non ad usum; & rursus, ne distinctas illas Theologiæ, Philosophiæque doctrinas, earumque Latices imperitèr misceant, ac confundant.

Accedamus nunc ad Opprobria quibus literas aspergunt Politici. Illa ejusmodi sunt: Artes emollire animos, Militarique Gloriæ ineptos reddere: tum in Politicis quoque corrumpere Ingenia, quæ vel nimis curiosa efficiunt ex Varietate Læctionis; vel nimis pertinacia ex Rigore Regularum, vel nimis tumida ex Magnitudine Exemplorum, vel nimis extravagantia ex Dissimilitudine Exemplorum; quin saltem utrunque avertere, & alienare Animos à Negotiis & Actione,

Otii ac Seceſſus amorem inſtillantes: dein Rebuspub. inducere Diſciplinæ Relaxationem, dum unusquiſque promptior eſt ad Diſputandum, quàm ad Obtemperandum. Vnde Cato Cenſorius, cum primis Mortalium ſapiens, ubi Juventus Romana ad Carneadem Philoſophum, qui venerat Romam Legatus, dulcedine atque majeſtate Eloquentiæ ejus capta, undique conflueret, frequenti Senatu Auctor fuit, ut expeditis Negotiis, primo quoque tempore dimitterent Hominem; ne Civium Animos inficeret, & fascinaret, & nec-opinantibus Morum Conſuetudinumque patriarum mutationem induceret. Hoc etiam permovit Virgilium, (dum Studia ſua Patriæ exiſtimationi poſt-haberet,) ut Artes Politicas à Literariis ſegregaret, illas Romanis vendicans, has Græcis relinquens, in verſibus illis decantatis.

Tu regere imperio populos Romane memento

Hæ tibi erunt artes. —————

Videmus etiam Anytum Socratis Accuſatorem, pro crimine ei objeſſiſſe, quod vi & varietate Sermonum, ac Diſputationum ſuarum, Auctoritatem & Reverentiam Legum, Conſuetudinumque patriarum, apud Adoleſcentes imminueret; quòdque Artem profiteretur pernicioſam, & periculo plenam, quàm quis inſtructus, deterioreſ cauſſas meliorem faceret, veritatemque ipſam Eloquentiæ apparatus obrueret.

Verum hæ Criminationes, cæteræque ejuſdem farinae, potiùs Perſonam Gravitatem præ ſe ferunt, quàm Veritatis Candorem. Teſtatur enim Experienciã, ſicut unos atque eoſdem Homines, ſic una eademque Tempora, & Rerum Bellicarum, & Optimarum Artium gloriã floruiſſe. Viros quod attinet, exemplo ſit Nobile par Imperatorum, Alexander Magnus, & Julius Cæſar Dictator, alter Ariſtoteliſ in Philoſophiã Diſcipulus, alter Ciceroniſ in dicendo Rivalis. Aut ſi quis requirat potiùs Literatos, qui in claros Imperatores evaſerunt, quàm Imperatores, qui inſignitèr docti fuerunt, præſtò eſt Epaminondas Thebanus, aut Xenophon Athenienſis, quorum ille primus fuit, qui fregit potentiam Spartanorum, Hic autem primus, qui ſtravit viam ad everſionem Monarchiæ Perſarum. Iſtud verò Armorum, Literarumque quaſi Conjugium, clariùs adhuc in Temporibus, quàm in Perſoniſ eluceſcit, quantò nimirum Seculum Homine Objectum grandius eſt. Ipſa quippe eademque Tempora, apud Ægyptios, Aſſyrios, Perſas, Græcos, Romanosque, quæ propter Bellicam Virtutem maximè celebrantur, etiam & Literis plurimùm fuerunt nobilitata; adeò ut graviffimi Auctores Philoſophique, & clariffimi Duces atque Imperatores, eodem ſeculo vixerint. Nec fanè aliter fieri poteſt, quandoquidem ut in Homine, Vigor Corporis Animique, ſimul ferè matureſcunt, niſi quod ille hunc paulò antevertat: ſic in rebuspub. Militaris gloria Literataque (quarum illa corpori reſpondet, hæc animo) aut coæva ſunt, aut ſe proximè conſequuntur.

Iam verò Eruditionem politicis impedimento eſſe potiùs quàm adjuvamento, nil minùs probabile. Fatemur omnes temerarium quiddam eſſe, Empyricis Medicis Corpus, & Valetudinis curam tradere, qui ſolent pauca quædam Medicamenta, quæ illis videntur Pancreſta, Venditare, quorum fiducia nihil non audent tentare, cum tamen neque Cauſſas Morborum,

Morborum, neque Ægrotorū Habitus, neque Symptomatum Pericula, neque veram Sanandi Methodū calleant. Videmus pariter errare eos, qui ad Causas & Lites suas expediendas, adhibent Leguleios, in Practicā potius, quā in libris Juris Versatos, quibus os facile oblitur, si quid novū, aut extra Experiētiæ suæ calles tritos occurrat: consimiliter non potest non esse periculosissimum, quoties Summa Rerum Empyricis Consiliariis præcipuè mandatur. E contra, vix Exemplum adduci possit Reip. infeliciter administratæ, ad clavum sedentibus Viris Eruditis. Quamvis enim in more sit Politicis, Literatos Pedantiorum nomine elevare; Historia tamen *Veritatis Magistra*, in plurimis fidem facit, Pupillares Principes Adultis longè præstitisse, (non obstante atatis incommodo) eā ipsā de causā, quam Politici sugillant, quod scilicet, tunc temporis à Pædagogis administratum sit Imperium. Quis ignorat per decantatum illud Quinquennium Neronis, onus rerum incubuisse Senecæ Pædagogo? Quin & Gordianus Junior Decennium laudis, Mithreo Pædagogo debuit. Neque infelicius Imperium gessit Alexander Severus, dum minor fuit, quo tempore omnia procurabant Mulieres, sed ex consilio Præceptorum. Imò convertamus oculos ad Regimen Pontificium, ac nominatim Pii Quinti, vel Sixti Quinti, nostro seculo, qui sub initiis suis habiti sunt, pro Fraterculis rerum imperitis; reperiemusque Acta Paparum ejus generis, magis esse solere memorabilia, quam eorum, qui in negotiis civilibus, & Principum Aulis enutriti, ad Papatum ascenderint. Quamvis enim, qui in Literis vitam maximè traduxerunt, minùs sollertes sint atque versatiles in Occasionibus prensandis, atque accomodandis Rebus, quò spectant ea quæ ab Italici *Ragioni di Stato* dicuntur, (quorum nomen ipsum averfatus est Pius Quintus, solitus dicere, *Esse mera malorum Hominum Commenta, que opponerentur Religioni, & virtutibus Moralibus*) in eo tamen abundè fit compensatio, quod per tutum, planumque iter Religionis, Justitiæ, Honestatis, Virtutumque Moralium, promptè atque expeditè incedant; quam viam qui constantè tenuerint, illis alteris remediis non magis indigebant, quā Corpus sanum Medicinā. Porro autem Curriculum vitæ in uno Homine, supeditare non potest Exemplorum Copiam, ad regendos eventus vitæ, etiam in uno Homine. Sicut enim interdum fit, ut Nepos, vel Pronepos, Avum, vel Proavum magis referat, quā Patrem: eodem modo haud rarò evenit, ut Negotia præsentia magis quadrent cum Exemplis vetustioribus, quā cum Recentioribus. Postremò unius Ingenium tantum cedit Amplitudini Literarum, quantum privati Reditus Ærario.

Quod si detur, depravationes illas & impedimenta, quæ à Politicis imputantur literis, aliquid virium habere & veritatis, attamen simul monendum, Eruditionem in singulis plus Remedii, quā Mali afferre. Esto enim, Literæ Tacitā quadam vi Animum reddunt incertum, atque perplexum; at certè liquidò præcipiunt, quomodo cogitationes sint expediendæ, & quousque sit deliberandum, quando demum statuendum, imò ostendunt, quomodo res interim absque periculo trahi possint, & suspendi. Esto etiam, Animos efficiunt magis pertinaces, & difficiles; at simul docent, quæ Res Demonstrationibus, quæ Conjecturis

ris innituntur; neque minùs Distinctionum, & Exceptionum usum, quàm Canonum, & Principiorum constantiam proponunt. Esto rursus, seducunt, & detorquent Animos Exemplorum vel imparitate, vel dissimilitudine; nescio; sed satis novi, eas, tam circumstantiarum efficacias, quàm comparationum Errores, & applicationum Cautiones, explicare; adeò ut in universum magis corrigant Animos, quàm corrumpant, Hec autem Remedia insinuant undequaque Literæ, magnâ vi, & varietate Exemplorum. Perpendat quis Errores Clementis Septimi, à Guicciardino, qui ei fuit quasi Domesticus, tam luculenter depictos; aut vacillationes Ciceronis, in epistolis ad Atticum, manu propriâ ad vivum resectas; omnino Inconstantiam, & crebras Conciliorum Mutationes vitabit: Inspiciat Errores Phocionis, Pervicaciam exhorrebit: Fabulam Ixionis legat, & nimias Spes, & hujusmodi Fumos, ac Nebulas dispellet. Intueatur Catonem Secundum, neque unquam migrabit ad Antipodas, & contraria præsentis Seculo vestigia figet.

Jam qui putant Literas Desidiæ Amicas esse, Otiique, & Secesûs dulcedine perfundere Animum, mirum præstabunt, si quæ assuefaciunt Mentem perpetuæ Agitationi, Socordiæ Patronas ostendant: cum contra verè affirmari possit, inter omnia Hominum genera, nullam Negatiâ amare propter ipsa Negotia, præter Literatum. Alii enim Res, & Negotia diligunt Quæstus gratiâ, ut Conductitii opus propter mercedem: Alii Honoris ergò; etenim dum res gerunt, vivunt in oculis Hominum, existimationique suæ inserviunt, alioqui evanituræ: Alii propter Potentiam, & Fortunæ prærogativam, ut Amicos remunerare, Inimicos ulcisci possint: Alii ut Facultatem aliquam suam, quam adamant, exercent, ac sibi ipsis hoc nomine sæpius gratulenter, & arrident: Alii denique ut alios suos Fines consequantur. Adeò ut, quod de Gloriosis dici solet, eorum Fortitudinem sitam esse in spectantium Oculis, sic hujusmodi Hominum Diligentia & Strenuitas, hoc videtur agere, aut ut alii plaudant, aut ut ipsi intra se gestiant: Soli Literati Negotiis, & Occupationibus delectantur, tanquam Actionibus Naturæ consentaneis, & non minùs salubribus Animo, quam Exercitatio est Corpori, ipsam Rem, non Emolumentum intuentes: ita ut omnium minimè sint defatigabiles, si modò res sit hujusmodi, ut Animum pro dignitate ejus impleat, & detineat. Quod si reperiantur interdum nonnulli, in legendo strenui, in agendo cessatores; non hoc à Literis ortum habet, sed ab imbecillitate, & mollicie quadam Corporis, Animive; quales notat Seneca, *Quidam, inquit, tam sunt umbratiles, ut putent in turbido esse, quicquid in luce est.* Usu venire poterit fortassè, ut hujusmodi ingenii sibi conscii, se dent Literis; Eruditio autem ipsa, hujusmodi Ingenia minimè indit, aut progignit. Quod si quis illud nihilominus mordicè teneat, Literas nimiam absumere temporis, quod aliàs rectius impendi possit; aio, neminem adeò distringi negotiis, quin habeat sua Otii intervalla, donec Agendi Vices, atque Æstus refluant, nisi aut admodum hebes sit in expediendis Negotiis, aut parum cum dignitate ambitiosus in Negotiis cujuscunque generis captandis. Restat igitur quaerendum, quâ in re, & quomodo, has subsecivas horas collocare oporteat;

teat; Studiis an Voluptatibus, Genio an Ingenio indulgendum? Sicut rectè respondit Demosthenes Æschini, homini voluptatibus dedito, qui cum per contumeliam objecisset, *Orationes ejus lucernam olere; Pol,* inquit, *multum interest inter ea. quæ ego actu ad lucernam facimus.* Quare neutiquàm metuendum, ne Literæ eliminent Negotia; quin potius vindicant animum ab Otio, & Voluptate, quæ aliàs sensim, ad utriusque damnum, & Negotiorum, & Literarum, subintrare solent.

Dein, quod oggerunt, Literas Reverentiam Legum, atque Imperii convellere; calumnia mera est, nec probabiliter ad criminandum inducta. Nam qui *cæcam obedientiam* fortius obligare contenderit, quam *Officium oculatum*, unâ operâ asserat cæcum manu dictum certius incedere, quam qui Luce, & Oculis utitur. Imò citra omnem controversiam, Artes emolliunt mores, teneros reddunt, sequaces, cereos, & ad Mandata Imperii ductiles: Ignorantia contrà, contumaces, refractarios, seditiosos: Quod ex historiâ clarissimè patet, quandoquidè tempora maximè indocta, inculta, barbara, tumultibus, seditionibus, mutationibusque maximè obnoxia fuerint.

De Catonis Censoris judicio, hoc dictum esto, meritissimas eum, blasphemiam in Literas luisse poenas, cum septuagenario major, quasi repuerascens, Græcam Linguam cupidissimè addisceret: ex quo liquet, priorem illam censuram Græcæ Literaturæ, ex Affectatâ potius gravitate, quam quod ita penitus sentiret, fluxisse. Ad Virgilio verò Carmina quod attinet, utcunque illi libitum fuerit, universo Mundo insultare, Romanis asserendo Artes Imperandi, cæteras tanquam Populares aliis relinquendo; in hoc tamen manifestò tenetur Romanos nunquam Imperii Fastigium conscendisse, donec ad Artium Calmen simul pervenissent. Namque duobus primis Cæsaribus, viris imperandi peritissimis, contemporanei erant, Optimus Poeta ille ipse Virgilius Maro, Optimus Historicus Titus Livius, Optimus Antiquarius Marcus Varro, Optimus aut Optimo proximus Orator Marcus Cicero; Principes certè, ex omni memoriâ, in suâ quique Facultate. Postremò, quantum ad Socratis Accusationem, id dico tantum; recordemur temporum, quibus intentata est; nimirum sub Triginta Tyrannis, Mortalium omnium crudelissimis, sceleratissimis, Imperioque indignissimis: qui Rerum, & Temporum Orbis, postquam circumactus esset, Socrates ille, (flagitiosus scilicet) Heroibus annumeratus est, & Memoria ejus omnibus tam Divinis, quàm Humanis Honoribus cumulata: quin disputationes ejus tanquam Corruptrices Morum prius habitæ, pro præsentissimis Mentis Morumque Antidotis, ab omni Posteritate celebrantur. Atque hæc sufficient ad respondendum Politicis, qui superciliosâ severitate, aut fucatâ gravitate, ausi sunt literas incescere contumeliis; quæ tamen confutatio impræsentiarum, nisi quod nesciamus an ad posteros permanaturi sint labores nostri, minus necessaria videatur; cum Aspectus, & Favor duorum literatissimorum Principum, Elizabethæ Reginae, & Majestatis tuæ, tanquam Castoris & Pollucis, *Lucidorum Syderum*, tantum apud nos in Britannia Literis amorem, reverentiamque conciliaverint.

Nunc ad tertium Vituperationum genus pervenimus, quod à Literatis

tis ipsis in Literas redundat, altiùsque cæteris solet hæerere. Eæ vel à Fortunâ, vel à Moribus, vel à Studiis ipsorum Originem ducunt. Quarum prima extra potestatem ipsorum est, secunda extra rem, ut tertia sola propriè in disquisitionem venire videatur. Quia tamen, non tam de verò Rerum Pondere, quàm de Vulgi æstimatione, sermo instituentus est, haud abs re fuerit, etiam de alteris duabus, pauca quædam innuere.

Quapropter dignitatis Imminutiones, & quasi Dehonestamenta, quæ à Literatorum Fortunâ Literis imponuntur, sumuntur aut a paupertate & inopiâ ipsorum, aut à Vitæ genere obscuro & umbratili, aut ab occupationum, in quibus versantur, subjecto non admodum nobili.

Quantum ad Paupertatem pertinet, quòdque frequentèr usuveniat, ut Literati inopes sint, & tenui plerunque origine, neque tam properè ditescant, ac alii, qui quæstui solùm inhiant; consultum foret hunc Locum, de laude Paupertatis, Fratribus Mendicantibus (pace eorum dixerim) exornandum tradere; quibus Machiavellus non parùm tribuebat, cum diceret, *Iam dudum actum esset de Regno Sacerdotum, nisi reverentia erga Fratres ac Monachos, Episcoporum luxum & excessum compensasset.* Paritèr dicat quis, Fœlicitatem, & Magnificentiam Principum, & Nobilium, jam olim recidere potuisse, in Barbariem, & Sordes, nisi deberent literatis istis Pauperibus, civilis vitæ culturam, & decus. Sed missis his laudum aucupiis, notatu dignum est, quam sacra atque veneranda Res, per aliquot apud Romanos secula, Paupertas ipsa habita fuerit; quæ tamen Resp. nihil trahebat ex Paradoxis: Sic enim præfatur T. Livius: *Aut me amor negotii suscepti fallit, aut nulla unquam Resp. nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit, nec in quam, tam cæcè avaritia Luxuriaque immigraverint, nec ubi tantus, ac tam diù, paupertati ac parcimonie honos fuerit.* Quinetiam, postquam Roma jam degenerasset, legimus cum Cæsar Dictator, collapsam Reip. instauraturum se profiteretur, quendam ex amicis ejus prompsisse sententiam, nihil tam expeditum esse, ad id quod ageret, quàm si Divitiarum honos quoquo modo tolleretur. *Verùm* (inquit) *hec, & omnia mala, paritèr cum honore pecuniæ desinent, si neque magistratus, neque alia vulgò cupienda, vanalia erunt.* Denique, quemadmodum verè dictum est, *Ruborem esse colorem virtutis*, licet quandòque oriatur ex culpâ; ita rectè statuas, Paupertatem esse Virtutis fortunam, quamvis inturdum à luxu & incuriâ accersatur Salomonis certè hæc est sententia, *Qui festinat ad divitias, non erit insons;* & Preceptum, *Veritatem eme, & noli vendere, similiter scientiam, & prudentiam:* quasi æquum judicet, opes impendendas, ut doctrina paretur, non doctrinam eò vertendam, ut Opes congerantur.

Quid attinet dicere, de Virâ illâ privatâ, & obscurâ, quam Literatis objiciunt? Adeò tritum Thema est, atque ab omnibus jactatum, *Orum, & Secessum* (modò absint desidia, & luxus) præponere vitæ forensi, & occupatæ, propter Securitatem, Libertatem, dulcedinem, dignitatem, aut saltè ab indignitatibus immunitatem, ut nemo tractet hunc Locum, quin benè tractet: ita Humanis Conceptibus in experiendo, & Consensibus in approbando consonat. Hoc tantum adjiciam,

am, eruditos latentes in Rebusp. & sub oculis Hominum minimè de-
gentes, similes esse Imaginibus Cassii, & Bruti, de quibus, in elatione
Junia non gestatis, cum aliæ plurimæ ducerentur, Tacitus, *Eo ipso,*
(inquit) *præfulgebant, quod non visebantur.*

De Occupationum, quæ Literatis committuntur, vilitate, illud oc-
currit, quod demandetur iisdem, Puerorum ac Juniorum Institutio, cu-
jus Ætatis contemptus, in Magistros ipsos redundat. Cæterum, quam
injusta sit hæc obrectatio, si non ex vulgi opinione, sed ex sano judicio
res perpendatur, inde licet æstimare, quod diligentiores sint omnes, in
imbuendâ Testa recenti, quam veteri; magisque solliciti sint, qualem
admoveant terram teneræ Plantæ, quam adultæ: unde liquet præcipu-
am curam, circa Rerum, & Corporum initia versari. Rabbini, si placet,
porrige aurem, *Iuvenes vestri visiones videbunt, & senes somnabunt*
somnia: Ex hoc textu colligunt, Inventum esse ætatem digniorem;
quantiò nimirum Revelatio accedat clarior, per visiones, quam per som-
nia. Illud verò notatu omninò dignum, quod licet pædagog, velut
Simitæ Tyrannidis, Scenæ sint Lubria, & temporum incuria in delectu
ipsorum veluti obdormierit; vetus tamen querela sit, inde usque ab op-
timis & prudentissimis seculis deducta, Resp. circa Leges quidem nimi-
mi satagere, circa Educationem indiligentes esse. Quæ Nobilissima
Pars prisca Disciplina, revocata est aliquatenus quasi postluminio in
Jesuitarum Collegiis; quorum cum intueor Industriam, solertiamque,
tam in doctrinâ excolendâ, quam in moribus informandis, illud oc-
currit Agesilai de Pharnabazo, *Talis cum sis utinam noster esses.* Atque
hactenus de Opprobriis è Literatorum Fortunâ, & Conditione de-
sumptis.

Quod ad Literatorum Mores; Res est ista, potius ad Personas, quam
ad Studia spectans. Reperiuntur proculdubio inter eos, quemadmo-
dum in omnibus vitæ ordinibus & generibus, tam mali, quam boni; ne-
que propterea non verum est, (quod asseritur,) *Abire studia in mores,*
atque Literas nisi incidant in Ingenia admodum depravata, corrigere
prorsus Naturam, & mutare in melius.

Veruntamen diligentèr mihi, atque ingenuè rem æstimanti, nullum
occurrit dedecus, Literis, ex Literatorum moribus, quatenus sunt lite-
rati, adhærens, nisi fortè hoc vitio vertatur (cujus Demosthenes, Cice-
ro, Cato secundus, Seneca, pluresque alii insimulantur) quod cum ple-
runque Tempora, de quibus legunt, illis in quibus vivunt, & quæ præ-
cipiuntur, illis quæ aguntur, meliora sint; ultra quam par est conten-
dant, Morum corruptelas, ad Præceptorum & Dogmatum honestatem
retrahere, & prisca severitatis mores, temporibus dissolutis imponere:
De quo tamen abundè è propriis Fontibus admoneri possunt. Solon
enim interrogatus, an optimas Civibus suis dedisset Leges? *Optimas,*
inquit, *ex illis, quas ipsi voluissent accipere.* Ita Plato, videns corruptio-
res suorum Civium mores, quam ut ipse ferre posset, ab omni publico
munere abstinuit, dicens, *Sic cum patriâ agendum esse, ut cum parenti-*
bus, hoc est, suâsu, non violentiâ; obtestando, non contestando. Atque hoc
ipsum cavet ille, qui à Consiliis Cæsari. *Non, inquit, ad vetera insti-*
tuta revocans, quæ jampridem corruptis moribus ludibrio sunt. Cicero
etiam

etiam hujus erroris arguit Catonem secundum, Attico suo scribens. *Cato optimè sentit, sed nocet interdum Reip. loquitur enim, tanquam in Rep. Platonis, non tanquam in sæce Romuli.* Idem Cicero molli Interpretatione excusat Philosophorum Dicta, & Decreta duriora: *Isti, inquit, ipsi præceptores, & magistri videntur fines officiorum, paulò longius, quàm natura vellet, protulisse, ut cum ad ultimum animo contendissemus, ibi tamen, ubi oportet, consisteremus.* Ipsemet tamen potuit dicere, *Monitis sum minor ipse meis:* quippe qui in eundem lapidem ipse, licet non tam gravitèr inpegerit.

Aliud, quod Eruditus non in meritò fortasse objicitur vitium, hujusmodi est, quod honori aut emolumento Patriarum suarum, aut Dominorum, proprias fortunas, aut præsidia post-posuerint. Sic enim Demosthenes Atheniensibus suis, *Mea, inquit, consilia, si rectè attendatis, non sunt ejus generis, per quæ ego inter vos magnus, vos inter Græcos despectui sitis; sed talia, ut mihi sæpenumero, ea haud tutum sit dare, vobis autem semper utile amplecti.* Haud aliter Seneca, postquam Quinquennium illud Neronis, æternæ eruditorum Magistrorum consecrasset gloriæ, Dominum suum, omnibus jam flagitiis inquinatissimum, liberè atque fidentèr monere non destitit, magno suo periculo, ac postremò præcipitio. Neque aliter potest se habere res; siquidem Humanam Mentem Doctrina imbuat vero sensu fragilitatis suæ, instabilitatis Fortunæ, dignitatis Animæ, & muneris sui; quarum rerum memores, nullo modo sibi persuadere possunt, Fortunæ propriæ Amplitudinem, tanquam præcipuum sibi Bonorum Finem statui posse. Quare sic vivunt tanquam rationem reddituri Deo, & Dominis post Deum, sive Regibus, sive Rebus. hâc formulâ, *Ecce tibi lucre feci,* non autem illâ, *Ecce mihi lucre feci.* At Politicorum Turba, quorum mentes in Doctrinâ Officiorum, & in Contemplatione Boni universalis, non sunt institutæ, & confirmatæ, omnia ad se referunt; gerentes se pro Centro Mundi, ac si omnes Lineæ in se, suisque Fortunis, debeant concurrere; de Reip. Navi, licet tempestatibus jactatâ, neutiquam solliciti, modò ipsis in Scaphâ rerum suarum, receptus detur & effugium. At contra, Qui officiorum pondera, & Philantiæ limites didicerunt, munia sua, stat onesque, licet cum periculo tuentur. Quod si forte incolumes permaneant, in seditionibus, & Rerum mutationibus, non id artibus, aut versatili ingenio sed reverentiæ, quam probitas etiam ab Hostibus extorquet, tribuendum. Cæterum, quod attinet ad fidem constantiam, & Officiorum Religionem, quas certè animis Hominum inserit Eruditio, utcunque eæ quandòque à fortunâ mulsentur, aut ex malè-sanis Politicorum Principiis condemnentur, tamen palam scilicet apud omnes laudem referent, ut in hâc re, longâ defensione non sit opus.

Aliud vitium Literatis familiare (quod faciliùs excusari potest, quàm negari) illud nimirum, quod non faciliè se applicent, & accommodent, erga Personas, quibuscum negotiantur, aut vivunt: qui defectus è duabus oritur causis: Prima est Animi ipsius Magnitudo, propter quam ægrè se demittere possunt, ad observantiam unius alicujus Hominis. Amantis verba sunt, non Sapientis, *Satis magnum alter alteri theatrum sumus.*

sumus. Neque tamen inficias ibo, illum qui Aciem Animi, instar Oculi, non possit æquè contrahere, ac dilatare, insigni facultate ad res gerendas esse orbatum. Secunda verò Causa est probitas morum, & Simplicitas; quæ tamen delectum iudicii, non defectum in illis arguit. Veri enim, & legitimi Observantiæ erga aliquam Personam limites, non ultrà porrigunt se, quàm ita nôsse illius mores, ut absque offensione cum eo versari, eúmque consilio, si opus sit, juvare, nobisque interim ipsis, in omnibus cavere possimus; verum alienos affectus rimari, eo fine, ut illum inflectas, verses, & ad libitum circumagas, Hominis est parum candidi, sed potius astuti, & bifidi; id quod in Amicitia vitiosum fuerit, erga Principes etiam inofficiosum. Mos enim Orientis, (quo nefas habetur oculos in Reges defigere,) ritu quidem barbarus est, sed significatione bonus: neque enim subditos decet, corda Regum suorum, quæ sacræ Scripturæ inscrutabilia docent, curiosius rimari.

Supereft etiamnum aliud vitium, (quocum hanc partem concludam) Literatis sæpius imputatum, videlicet quòd in rebus exiguis, & externis, (vultu, Gestu, Incessu, Sermonibus quotidianis, & hujusmodi) deficient in observando Decoro; unde Homines imperiti, ex istis minutis, leviculisque erroribus, quanti sint in rebus majoribus tractandis, conjecturam capiunt. Verum fallit eos plerunque hujusmodi iudicium; imò sciant responsum sibi esse à Themistocle, qui cum Rogatus esset, ut fidibus caneret, arroganter satis ipse de se, sed ad præsens institutum perquam appositè respondit; *Se quidem fidium rudem esse, sed quo pacto oppidum parvum, in civitatem magnam evadere posset, satis nôsse.* Et sunt proculdubio multi politicarum Artium apprimè gnari, quibus tamen in communi vitâ, & quotidianis reculis nihil imperitius. Quinetiam hujusmodi Sugillatores amandandi sunt ad Platonis Elogium, de Præceptore suo Socrate, quem haud absimilem dixit Pharmacopolarum Pixidibus, quæ exterius inducebantur sumis, ululis, satyrisque; intus verò pretiosos Liquores, & Nobilia Medicamenta recondita habebant: Fatendo scilicet, quòd ad vulgi captum, & famam popularem, præ se ferret nonnulla levia, atque etiam deformia, cum tamen Animi Interiora, summis tam facultatibus, quàm virtutibus essent repleta. Atque de Moribus Literatorum hac hætenus.

Interim monere placet, nos nihil minùs agere, quàm ut patrocinemur, quibusdam Professorum institutis abjectis, & sordidis, quibus & seiplos, & literas dehonestarunt: quales erant apud Romanos, seculis posterioribus, Philosophi quidam in familiis divitum, Mensarumque eorum affectæ, quos haud absurdè dicas *Barbatos Parasitos*. Cujus generis quendam lepidè describit Lucianus, quem Matrona nobilis, catulum suum Melitæum in Rhedâ gestare voluit: quod cum ille officiosè, sed indecenter faceret, Pusio subsannans, *Vereor*, inquit, *ne philosophus noster è Stoico fiat Cynicus.* Ante omnia verò, nihil tam offecit literarum dignitati, quàm crassa & turpis adulatio, ad quam multi, neque hi indocti, & calamos, & ingenia submisere, *Hecubam in Helenam, Faustina in Lucretiam*, (ut ait Du-Bartas) transformantes. Neque verò nimis laudo morem illum receptum, *Libros*,
Patronis

Patronis nuncupandi, cum libri, præsertim qui hoc nomine dignandi, in Veritatis tantum, & Rationis clientelam, se dare debeant. Melius veteres, qui non aliis, quam Amicis, atque Æqualibus Scripta sua dicere solebant, aut etiam Nomina ejusmodi amicorum Tractatibus suis imponere: quod si fortè Regibus, aut Magnatibus opus nuncuparent, tum demum hoc factum est, cum Argumentum Libri Personæ tali conveniret. Hæc autem, & similia reprehensionem potius merentur quàm defensionem.

Neque hoc dico, quasi Literatos culpem, si ad beatos, & potentes viros quandoque se applicent: rectè enim Diogenes cuidam cum irrisione roganti, *Quis fieret, quod Philosophi Divites sectarentur, Non Divites Philosophos?* respondit, non sine morfu; *Hoc idè fieri, quod Philosophi quibus rebus indigeant, probè intelligant, Divites non item.* Huic affine est illud Aristippi, cui nescio quid petenti cum non attenderet Dionysius, ille adorantis more abiecit se ad pedes ejus, qui tum demum auscultans petitioni annuit: Sed paulo post, quidam dignitatis philosophiæ Assertor, increpuit Aristippum, quod demittendo se, ad Pedes Tyranni, pro tantilla re Philosophiam ipsam contumeliâ affecisset; cui ille, *Suam id culpam non fuisse respondit, sed Dionysij qui Aures gestaret in Pedibus.* Quin prudens ille, non pusillanimis habitus est, qui in Disputatione quâdam cum Hadriano Casare, vinci se passus est, excusans factum, *Quod æquum esset ei cedere, qui triginta imperaret Legionibus.* Atque propterea non sunt damnandi Viri docti, ubi, cum res postulat, aliquid de gravitate suâ remittant, sive imperante necessitate, sive impetrante occasione; quod quamvis humile videatur, atque servile primo intuitu, tamen verius rem æstimanti, celebuntur non Personæ, sed Tempori ipsi servire.

Pergamus nunc ad Errores, atque Inania, quæ in Studiis ipsis Viro- rum doctorum interveniunt, iisque se immiscent, id quod præcipuè & propriè spectat ad præsens Argumentum. Quâ in re, non est instituti nostri erroribus ipsis patrocinari, sed per eorum censuram & secretionem, excutere quod sanum, & solidum est, atque à calumniâ vindicare. Videmus enim in more, præsertim apud invidios, esse, propter ea quæ depravata sunt, etiam ea quæ impolluta, & in statu suo manserunt, sugillare; quemadmodum Ethnici, in Primitivâ Ecclesiâ, Christianos Hæreticorum vitiis aspergere solebant. Neque tamen consilium est mihi examen aliquod accuratius instituere, de Erroribus, & Impedimentis Literarum, quæ interiora, & à capite Vulgî remotiora; sed de illis tantum verba facere, quæ cadunt sub communi, & populari observatione, & notâ, aut saltem ab eâ non longè recedunt.

Quarè tria præcipuè deprehendo Vana & Inania in Literis, quæ anfas præcipuè præbuerunt ad obtrectandum. Eas enim res pro Vanis ducimus, quæ aut Falsæ sunt, aut Frivolæ; in quibus scilicet, aut Veritas deficit, aut Usus: Illos etiam Homines vanos & leves existimamus, qui aut ad Falsa Creduli, aut in rebus exigui usûs Curiosus. Curiositas autem, aut in rebus ipsis versatur, aut in verbis; quando nimirum, aut in rebus inanibus opera insumitur, aut circa verborum delicias nimium insudatur. Quocirca, non certe
magis

magis Experimentiæ, quàm rectæ etiam Rationi consonum videtur, ut tres ponantur Doctrinarum Intemperies. Prima est Doctrina Fantastica, secunda Doctrina Litigiola, tertia Doctrina Fucata & mollis: vel sic, vanæ Imaginationes, vanæ Altercationes, Vanæ affectationes. Ac quidem ordiar ab ultimâ.

Intemperies ista, in Luxurie quâdam Orationis sita, (licet olim per vices in pretio habita fuerit) circa Lutheri tempora, miris modis invaluit. In causâ præcipuè fuit, quòd Fervor & Efficacia Concionum, tunc Temporis, ad populum demulcendum & alliciendum, maximè vigeat: Illa autem populare genus Orationis poscebant. Accedebat Odium & contemptus, illis ipsis Temporibus, ortus erga Scholasticos, qui stylo, & scribendi genere utebantur valdè diverso, verba licenter admodum cudentes nova & horrida, de Orationis ornatu & Elegantiâ parùm solliciti, dummodò circuitionem evitârunt, & Sensus ac Conceptus suos acutè exprimerent; atque hinc factum est, ut paulò postea major apud plurimos cœperit haberi Verborum Cura quàm Rerum; plerisque magis comptam phrasim, teretem periodum, Clausularum rythmos, Troporum Stellulas; quàm Ponderum rerum, Rationum Nervos, Inventionis Acumen, aut Judicii Limam affectantibus. Tum demùm floruit Osorii Lusitani Episcopi luxurians & diluta Oratio. Tunc Stermius in Cicerone Oratore & Hermogene Rhetore, infinitam & anxiam operam consumpsit. Tunc Carrus & Ascanus apud nos, Prælectionibus & Scriptis suis, Ciceronem & Demosthenem usque ad Cœlum evehentes, Juvenes ad politum hoc, & florens Doctrinæ Genus, invitârunt. Tunc Erasmus arripuit ansam introducendi ridiculam illam Ecchô, *Decem annos consumpsi in legendo Cicerone*; cui Ecchô respondit, *One, Asine*. Scholasticorum verò Doctrina despectui prorsus haberi cœpit, tanquam aspera & barbara: Denique, ut semel dicam; præcipuè illorum Temporum Inclinatio, & Studium, potiùs ad Copiam, quàm ad Ponderum deflexit.

Hic Itaque cernere est primam Literarum Intemperiem, cum (ut diximus) Verbis studetur, non Rebus: cujus etsi è citimis tantum temporibus protulerim Exempla, tamen secundum Majus & Minus, & olim placuerunt ejus generis ineptiæ, & deinceps placebunt. Iam verò fieri non potest, quis hoc ipsum, multum faciat ad Doctrinæ Existimationem minuendam & elevandam, etiam apud Vulgus imperitum, cum videant doctorum scripta, tanquam primam Literam Diplomatis, quæ quamvis variis Calami ductibus, & Flosculis variegata sit. Litera tamen est unica: Ac mihi sanè videtur perapposita hujusce Vanitatis Adumbratio, & quasi Emblema, Pygmaleonis illa Infania; quid enim aliud sunt Verba, quàm Imagines Rerum, ut nisi Rationum vigore animata sint, adamare illa idem sit, ac Statuam deperire?

Neque tamen temerè damnandum est, si quis Philosophiæ Obscura & Aspera, Verborum splendore illustret, & expoliat: Hujus enim rei magna adsunt Exempla in Xenophonte, Cicerone, Senecâ, Plutarcho, ipsoque etiam Platone: nec minor est utilitas. Quamvis enim diligentem Veri cognitionem, atque acre studium Philosophiæ,

res hæc nonnihil impediatur, quoniam præproperè Mentem confopit, atque ulterioris Disquisitionis sitim & Ardorem restinguit; si quis tamen Doctrinam ad usus civiles adhibeat, (Sermocinandi videlicet, Consulendi, Suadendi, Argumentandi, & similibus) omnia, quæ cupiat præparata & adornata, in hujusmodi Authoribus reperiet. Veruntamen hujusce rei Excessus adeò justè contemnitur, ut quemadmodùm Hercules, cum videret in Templo Statuam Adonidis (Veneris Deliciarum) indignabundus dixit, *Nil Sacri es*; ita omnes Herculei Literarum Pugiles, id est, laboriosi atque constantes Indagatores Veritatis, hujusmodi Delicias & Lanticias, tanquam nil Divini spirantes, facilè spreverint.

Paulò sanius est aliud styli genus (neque tamen ipsum omninò Vanitatis expers) quod Copiæ illi, & Luxuriæ Orationis, tempore ferè succedit. Illud totum in eo est, ut Verba sint aculeata, Sententiæ concisæ, Oratio denique potius versa quàm fusa; quò fit, ut omnia per hujusmodi Artificium, magis ingeniosa videantur, quam reverà sint. Tale invenitur in Senecâ effusius, in Tacito & Plinio secundo moderatius; atque nostri Temporis Auribus cœpit esse non ita pridem accommodatum. Verum hoc ipsum mediocribus Ingeniis gratum esse solet (adeò ut dignitatem quandam literis concilet;) attamen à Judiciis magis limatis meritò fastiditur, & poni possit pro Intemperie quâdam Doctrinæ, cum sit verborum etiam, & eorum Concinnitatis Aucupium quoddam. Atque hæc de primâ Literarum Intemperie dicta sunt.

Sequitur ea Intemperies in Rebus ipsis, quam posuimus medium, & *litigiosæ subtilitatis* nomine designavimus. Estque illâ, de quâ modò diximus, aliquantò deterior. Ut enim Rerum dignitas, Verborum cultui præcellit; sic è contrario, odiosior est Vanitas in Rebus, quàm in Verbis. Quâ in re, Increpatio illa Paulina, non magis ad suam ætatem referri; quàm ad sequentia tempora deduci potest: neque Theologiam tantum, sed etiam omnes Scientias respicere videtur. *Devita prophanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* His enim verbis, duo signa, indiciaque Scientiæ suspectæ, atque eumentitæ proponit. Primum est, Vocum Novitas, & Insolentia; Alterum, Rigor Dogmarum, qui necessariò Oppositionem, & dein Altercationes, Quæstionesque inducit. Certè, quemadmodùm complura Corpora Naturalia, dum valent integra, corrumpuntur sæpius, & abeunt in vermes; eodem modo, sana & solida rerum cognitio, sæpenumerò putrescit, & solvitur in subtiles, vanas, insalubres, & (si ita loqui licet) vermiculatas Quæstiones; quæ motu quodam, & vivacitate nonnullâ præditæ videntur, sed putidæ sunt, & nullius usûs. Hoc genus Doctrinæ minùs sanæ, & seipsam corrupentis, invaluit præcipuè apud multos ex Scholasticis, qui summo otio abundantes, atque ingenio acres, lectione autem impares (quippe quorum Mentis conclusæ essent in paucorum Authorum, præcipuè Aristotelis Dictatoris sui scriptis, non minùs quàm Corpora ipsorum in Cœnobiorum cellis) Historiam verò & Naturæ, & Temporis, maximâ ex parte ignorantes; ex non magno Materiæ stamine, sed maximâ Spiritus,

Spiritûs, quasi Radium, agitatione, operosissimas illas telas, quæ in Libris eorum extant, confecerunt. Etenim, Mens Humana, si agat in Materiam (Naturam rerum, & Opera Dei contemplando) pro modo Materiæ operatur, atque ab eadem determinatur; sin ipsa in se vertatur, (tanquam Aranea texens Telam,) tum demum interminata est, & parit certè Telas quasdam Doctrinæ, tenuitate fili, operisque admirabiles, sed quoad usum frivolas, & inanes.

Hæc inutilis Subtilitas, sive Curiositas, duplex est: & spectatur aut in Materiâ ipsâ, qualis est inanis speculatio, sive Controversia; cujus generis reperiuntur, & in Theologiâ, & in Philosophiâ, haud paucæ: aut in Modo, & Methodo tractandi; hæc apud Scholasticos ferè talis erat. Super unaquaque re propositâ formabant Objectiones, deinde Objectionum illarum Solutiones; quæ Solutiones, ut plurimum, Distinctiones tantum erant; cum tamen Scientiarum omnium robur, instar Fascis illius Senis, non in singulis bacillis, sed in omnibus vinculo conjunctis consistat. Etenim Symmetria Scientiæ, singulis scilicet partibus se invicem sustentibus, est, & esse debet, vera atque expedita ratio refellendi Objectiones Minorum Gentium: Contrâ, si singula Axiomata, tanquam baculos Fascis seorsim extrahas, facile erit ea infirmare, & pro libito, aut flectere, aut frangere: Vt quod de Senecâ dictum erat, *Verborum minutiis rerum frangit pondera*, verè de Scholasticis usurpari possit, *Questionum minutiis Scientiarum frangunt robur*. Num-non in Aulâ spatiosâ consultius foret, unum accendere Cereum, aut Lychnuchum suspendere, variis Luminibus instructum, quo omnia simul perlustrentur, quam in singulos Angulos quaquaversus exiguam circumferre Lucernam? Atqui non absimilis est eorum Ratio, qui non tam veritatem perspicuis Argumentis, Authoritatibus, Comparationibus, Exemplis illustrare nituntur; quam in hoc solum incumbunt, ut minutos quosque Scrupulos eximant, & Captiunculas expediant, & Dubitationes solvant; hoc pacto quæstionem ex quæstione gignentes, quemadmodum fit in superiori similitudine, ut Lucerna in unum aliquem locum delata, alios circumquaque destituat, & obscuret. Adeo ut Scyllæ fabula, ad vivum exprimat, hoc genus Philosophiæ; cujus Os & Pectus Virginem formosam præferabant, infra vero fuisse aiunt,

Candida succinctam latrantibus inguina monstros.

Sic generalia quædam apud Scholasticos invenias, quæ pulchra sunt dictu, & non perperam inventa; ubi autem ventum fuerit ad Distinctiones, Decisionesque, pro facundo Utero, ad Vitæ Humanæ commoda, in portentosas, & latrantes Quæstiones desinunt. Itaque minimè mirum, si hoc genus Doctrinæ, etiâ apud vulgus Hominum contemptui obnoxium fuerit, qui ferè solent, Veritatem propter Controversias circa eam motas aspernari, atque existimari eos errare omnes, qui nunquam inter se conveniant; cumque videant doctos Homines inter se digladiari, de rebus nullius momenti, facile illud Dionysii Syracusani arripiunt, *Verba ista sunt senum otiosorum*. Nihilominus certissimum est, si modò Scholastici, ad inexplebilem Sitim Veritatis, & continuam Agitationem Ingenii, Varietatem, & Multiplicitatem

Lectiois, & Contemplationum adjunxissent, insignia profectò illi extitissent Lumina, omnesque Artes, & Scientias mirificè provexissent. Haftenùs de secundâ Literarum Intemperie.

Ad tertiam quod attinet, quæ ad Falsitatem, & Mendacium spectat; una hæc omniù turpissima est, quippe quæ ipsam Naturam, Animamque destruit Scientiæ, quæ nihil aliud est quàm Veritatis Imago. Nam Veritas Effendi, & Veritas Cognoscendi, idem sunt; nec plus à se invicem differunt, quam Radius directus, & reflexus. Hoc vitium itaque duplex, vel potius duplicatum est, Impostura & Credulitas; hæc decipitur, illa decipit; quæ licet videantur discrepantis naturæ, alteraque à Calliditate quâdam, altera à Simplicitate profecta, plerûnque tamen cœunt. Vt enim in carmine habetur,

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Innuendo, qui curiosus est, eundem esse & futilem; paritèr fit, ut qui facilè credat, idem libentèr decipiat. Quemadmodum quoque fieri videmus in Famâ, & Rumoribus, ut qui citò iisdem fidem habeat, pari facilitate eos auxerit. Quod Tacitus prudentèr innuit his verbis, *Fingunt simul creduntque*, adeò finitimæ sunt, voluntas fallendi, & Facilitas credendi.

Hæc credendi, recipiendique omnia (licet levi Autoritate munita) facilitas, duorum generum est, pro ratione subjectæ materiæ: aut enim creditur Narrationi, sive Facto (ut loquuntur Jurisconsulti) aut Dogmati. In priori genere videmus, quanto Dignitatis detrimento, hic Error affecerit ex Ecclesiasticis Historiis nonnullas; quæ nimis faciles se præbuerunt, in prodendis transcribendisque Miraculis, à Martyribus, Eremitis, Anachoretis, & aliis Sanctis Viris; atque ab eorum Reliquiis, Sepulchris, Sacellis, Imaginibus, editis. Eodem modo in Naturali Historiâ, videmus multa temerè, ac parùm cum delectu, aut judicio recepta, & descripta; ut liquet ex scriptis Plinii, Cardani, Alberti, & plurimorum ex Arabibus, quæ commentitiis, & fabulosis Narrationibus passim scatent; iisque non solum incertis, & neutiquàm probatis, sed perspicuè falsis, & manifestò convictis; ingenti Philosophiæ Naturalis dedecore, apud Homines graves, & sobrios. In quo sanè elucescit Aristotelis Sapientia, & Integritas, qui cum diligentem scripserit, atque accuratam Historiam Animalium, tam parcè Ficta, aut Fabulosa admiscuerit: quin potius *Auditiones admirandas*, quas memoratu dignas judicavit, in unum Commentariolum conjecit: prudentèr perpendens, perspicuè vera, (quæ tanquam Basis Experimentiæ solida, Philosophiæ & Scientiis substerni possint) haud temerè esse cum Rebus suspectæ fidei miscenda: Et rursus etiàm Rara, atque Insolita, quæ plerisque incredibilia videntur, non omninò esse supprimenda, neque Memoriam Posterorum deneganda.

At illa altera Credulitas, quæ non Historiæ, aut Narrationibus, sed Artibus & Opinionibus tribuitur, duplex est: Aut cum Artibus ipsis, aut cum Authoribus in Arte nimium credimus. Artes ipsæ, quæ plus habent ex Phantasiâ, & Fide, quàm ex Ratione, & Demonstrationibus, sunt præcipuè tres, *Astrologia, Naturalis Magia, & Alchymia*; quarum tamen Fines non sunt ignobiles. Profitetur enim Astrologia, Superio-

rum in Inferiora Influxam & Dominatum recludere. Magia sibi proponit Naturalem Philosophiam, à varietate Speculationum ad Magnitudinem Operum revocare. Chymica in se suscipit, Partes Rerum Heterogeneas, quæ in Corporibus Naturalibus latent & implicantur, separare & extrahere; Corporaque ipsa, inquinata depurare, impedita liberare, immatura perficere. Sed Viæ, atque Rationes, quæ ducere putantur ad hos fines, tam in Theoriâ illarum Artium, quàm in Praxi, Erroris, & Nugarum plenæ sunt. Neque adeò traditio ipsarum, ut plurimum, candida est, sed Artificiis, & Latebris munita. Chymicæ tamen hoc certè debetur, quod verè comparari possit Agricolaæ apud Æsopum, qui è vitâ exiturus, dixit filiis, *Se illis vim magnam Auri, in Vineâ, nec satis meminisse quo loco, defossam reliquisse*: Qui cum Vineam diligentèr Ligonibus ubique invertissent, Aurum quidem repererunt nullum, sed tamen Vindemiam insequentis Anni, propter fossionem circa radices vitium, tulerunt longè uberrimam: sic strenui illi Chymistarum Labores, & Molimina, circa Aurum conficiendû, haud paucis nobilibus Inventis, & Experimentis, tum ad referendam Naturam, tum ad usus Vitæ apprimè idoneis, quasi Facem accenderunt.

Illa autem Credulitas, quæ certos Scientiarum Authores, Dictatoriâ quadam Potestate munivit ut edicant, non Senatoriâ ut consulant, ingens damnum Scientiis intulit; tanquam præcipua causa, quæ tantopere illas afflixit & depressit, ut absque insigni aliquo Augmento, exanguis jacerent. Hinc nempe factum est, ut in Artibus Mechanicis, primi Inventores pauca excogitaverint, Tempus reliqua suppleverit, & perfecit; at in Scientiis, primi Authores longissimè penetraverint, Tempus plurima detrivit, & corruerit. Sic videmus Tormentariam, Nauticam, Typographicam, sub initiis imperfectas, & propemodum informes fuisse, & exercentibus onerosas, temporis verò progressu, expolitas, & accommodas. At contra Philosophiæ, & Scientiæ Aristotelis, Platonis, Democriti, Hippocratis, Euclidis, Archimedis, in ipsis illis Authoribus viguerunt, tractu temporis degenerarunt, potius & non minimum splendoris amiserunt: Cujus rei non est alia ratio, quàm quod in Artibus Mechanicis, ingenia multorum in unum coierunt; in Artibus, & Scientiis Liberalibus, ingenia multorum sub uno succubuerunt; quem tamen ipsum sæpenumerò Sequaces sui, potius depravarunt, quàm illustrarunt. Vt enim Aqua non ascendet altius, quàm Caput Fontis, à quo promanat; ita Doctrina ab Aristotele deducta, supra Doctrinam Aristotelis nunquam assurgit. Ideoque etsi non displiceat Regula, *Oportet discentem credere*; huic tamen conjungendum est, *Oportet jam edoctum judicio suo uti*. Discipuli enim debent Magistris temporariam solum Fidem, judicii que suspensionem, donec penitus imbiberint Artes; non autem plenam Libertatis ejurationem, perpetuamque Ingenii servitutem. Quare, ut absolvam hanc partem, hoc tantum adjiciam; Magnis Authoribus suis sic constet Honos, ut Authori Authorum, & Veritatis Parenti Tempori, non derogetur.

Explicavimus tandem tres Doctrinæ Intemperies, sive Morbos; præter quos nonnulli sunt, non tam Morbi confirmati, quàm vitiosi Humores; qui tamen non adeò occulti sunt, aut latentes, quin in multorum sensum,

senfum, & reprehensionem incurrant, ideóque neutiquàm prætermittendi.

Horum primus est immodicum Studium duorum Extremorum, Antiquitatis & Novitatis: Quâ in re Temporis Filiæ malè patrisant: Ut enim Tempus prolem devorat, sic hæc se invicem, dum Antiquitas novis invidet Augmentis, & Novitas non sit contenta Recentia adjicere, nisi Vetera prorsus eliminat, & rejiciat. Certè Consilium Prophetæ vera in hac re Norma est: *State super vias antiquas, & videte quanam sit via recta, & bona, & ambulate in eâ.* Antiquitas eam meretur Reverentiam, ut Homines aliquandiù gradum sistere, & supra eam stare debeant, atque undequaque circumspicere, quæ sit via optima: quum autem de viâ benè constitit, tunc demùm non restitandum, sed alacritè progrediendum. Sanè, ut verum dicamus, *Antiquitas seculi, Inventus mundi*: Nostra profectò sunt Antiqua Tempora, cum Mundus jam senuerit, non ea, quæ computantur ordine retrogrado, initium sumendo à Seculo nostro.

Alius Error è priori oriundus, est Suspicio quædam & Diffidentia, quæ nihil nunc posse inveniri autumat, quo Mundus tam diù carere potuit: ac si illa Objectio conveniret erga Tempus, quâ Lucianus impetit Jovem, cæterosque Ethnicorum Deos: *Miratur enim, cur tot olim genuerint Liberos, nullos autem suo Seculo? interrogatque jocans, ecquid Septuagenarii jam essent, aut lege Pappiâ contra Senum Nuptias latâ conficti?* sic videntur Homines subvereri, ne Tempus effœctum jam factum sit, & ad Generationem ineptû. Quin potius Levitas Hominum, atque Inconstantia, hinc optimè perspici potest, qui donec res aliqua perfecta sit, eam mirantur fieri posse; postquam facta semel est, iterum mirantur eam jam pridem factam non fuisse. Ita Alexandri Expeditio in Asiam, habita est initio, pro vasto, & arduo admodum Negotio; quam tamen postea placuit Livio in tantum elevare ut diceret de Alexandro, *Nil aliud quàm benè ausus est vana contemnere.* Idem Columbo evenit, circa Occidentalem Navigationem. Sed in Rebus Intellectualibus, hoc fit multò frequentius, uti videre est in plerisque Propositionibus apud Euclidem, quæ antequàm demonstrantur, miræ videntur, & quibus quis non facilè assenserit; post Demonstrationem autem factam, arripit eas Mens per Retractionem quandam (ut loquuntur Jureconsulti) tanquam antè perspectas & cognitâs.

Alius Error superiori affinis, est eorum, qui omium Sectarum, atque Hæresium veterum, postquàm excussæ fuissent, & ventilatæ, optimam semper obtinuisse, posthabitis aliis, existimant. Itaque putant, si quis de integro institueret inquisitionem, & examen, non posset non incidere in aliquas ex rejectis Opinionibus, & post rejectionem amissis, & oblitteratis: quasi verò Multitudo, aut etiam Sapientes Multitudinis deliniendæ gratiâ, non illud sæpè probârint, quod populare magis, atque leve sit, quàm quod solidum, atque altè radices agens. Tempus siquidem simile est Fluvio, qui levia, atque inflata ad nos devehit, solida autem, & pondus habentia submergit.

Alius Error à reliquis diversus, est præmatura atque proterva Reductio Doctrinarum in Artes, & Methodos; quod cum fit, plerumque Scientia

entia aut parum, aut nihil proficit. Nimirum ut Ephēbi, postquam Membra & Lineamenta corporis ipsorum perfectè efformata sunt, vix amplius crescunt: sic Scientia, quamdiu in Aphorismos, & observationes spargitur, crescere potest & exurgere; sed methodis semel circumscripta, & conclusa, expoliri forsan & illustrari, aut ad Vsum Humanos edolari potest, non autem porrò mole augetur.

Alius Error succedens ipsi, quem postremò notavimus, est, quòd post singulas Scientias, & Artes, suas in Classes distributas, mox a plerisque, Vniversali rerum cognitioni, & Philosophiæ Primæ renunciatur; quòd quidem profectui Doctrinarum inimicissimū est. Prospectiones fiunt è Turribus, aut Locis præaltis, & impossibile est, ut quis exploret, remotiores, interiorésque Scientiæ alicujus partes, si stet super Plano ejusdem Scientiæ, neque Altioris Scientiæ veluti Speculam conscendat.

Alius Error fluit ex nimia Reverentiâ, & quasi Adoratione Intellectus Humani; unde Homines abduxere se è Contemplatione Naturæ, atque ab Experientia, in propriis Meditationibus, & Ingenii Commentis, súsque deque volutantes. Cæterum præclaros hos Opinatores, & (si ita loqui licet) Intellectualistas, qui tamen pro maxime Sublimibus, & Divinis Philosophis haberi solent, rectè Heraclitus perstrinxit, *Homines, inquit, querunt Veritatem in Microcosmis suis, non in Mundo majori.* Respuunt enim quasi Abecedariū Naturæ, Primūque in Operibus divinis tyrocinium; quod si non facerent, potuissent fortasè gradatim & sensim, post Literas simplices, & deinceps Syllabas, ad Textum & Volumen ipsum Creaturarum expeditè legendum ascendere. At illi contra, jugi mentis agitatione, urgent, & tanquam invocant suos Genios, ut vaticinentur eis, edantque Oracula, quibus meritò & suaviter decipiuntur.

Alius Error huic posteriori finitimus est, quòd homines sæpius imbuant, & inficiant Meditationes, & Doctrinas suas, Opinionibus quibusdam, & conceptibus propriis, quos potissimum in Admiratione habent; aut Artibus, quibus maxime addicti, & consecrati sunt; cætera omnia illis deliciis inficientes, & quasi intingentes, licet Fucò admodum fallaci. Sic suæ Philosophiæ immiscuit Plato Theologiam, Aristoteles Logicam, secunda Schola Platonis, (Proclus scilicet & reliqui) Mathematicas. Ista enim Artes solebant illi, tanquam Filiolos suos Primogenitos suaviari. At Chymici è paucis Experimentis, ad Foculum & Fornacem, novam Philosophiam excuderunt. Et Gilbertus Popularis noster, Philosophiam aliam ex Magnete elicuit. Sic Cicero, cum varias opiniones de naturâ Animæ recensens, tandem in Musicum incidisset, qui Animam esse Harmoniam statuebat, facetè dixit, *Hic ab arte suâ non recessit.* Sed de hoc genus Erroribus, appositè, & prudenter, ait Aristoteles, *Qui respiciunt ad pauca, de facili pronunciant.*

Alius Error est Impatientia Dubitandi, & cæca Festinatio Decernendi absque debita, & adulta Suspensione Iudicii. Nam Bivium Contemplationis, non est dissimile Bivium Actionis, à Veteribus sæpius memorato: cujus altera via, initio plana & facilis erat, fine autem impervia; altera ingredienti aspera erat, & confragosa; ubi paulò processis, expedita, & æquabilis: Haud secus in Contemplationibus, si quis

à certis

à certis ordiatur, in dubia desinet; sin à dubiis incipiat, eaque aliquandiu patienter toleret, in certis exitum reperiet.

Similis Error se ostendit in modo tradendi Doctrinam, qui, ut plurimum, est Imperiosus & Magistralis, non Ingenuus, & liberalis; ita demum compositus, ut potius Fidem imperet, quam Examini subjiatur. Non negaverim in summaris Libellis, ad Praxim destinatis, hanc formulam scribendi retineri posse; verum in justis Tractatibus de Scientiis utrumque Extremum vitandum censeo, tam Vellei Epicurei, nil tam metuentis, quam Ne dubitare de re aliquâ videretur; quam Socratis, & Academiae, Omnia in dubio relinquentium. Candori potius studendum, Resque majore aut minore contentione tradendae, prout Rationum momentis parcius aut plenius sint probatae.

Alii Errores sunt in Scopis, quos Homines praefigunt sibi, & in quos Conatus suos, & Labores dirigunt. Cum enim diligentiores Literarum Coryphaei, ad id collimare debeant praecipue, ut Arti, quam profitentur, aliquid praecclarum adiciant; hi contra, in secundis tantummodo consistere sat habent; vel subtilis Interpretis, vel Antagonistae vehementis & nervosi, vel methodici Abbreviatoris nomen ambientes: unde Reditus & Vectigalia Scientiarum augeri possunt, Patrimonium & Fundus minimè.

Omniū autem gravissimus Error in Deviatione ab ultimo Doctrinarum Fine consistit. Appetunt enim Homines Scientiam, alii ex insatiâ Curiositate, & irrequietâ; alii Animi causâ, & delectationis; alii Existimationis gratiâ; alii Contentionis ergo, atque ut in Differendo superiores sint; plerique propter Lucrum & Victum; Paucissimi ut Donum Rationis, divinitus datum, in usus humani generis impendant. Planè, quasi in Doctrinâ quaereretur Lectulus, in quo tumultuans Ingenium, & æstuans, requiesceret; aut Xystus sive Porticus, in quo Animus deambulet liber, & vagus: aut Turris alta, & edita, de qua Mens ambitiosa, & superba despectaret; aut Arx, & Propugnaculum ad Contentiones, & Prælia; aut Officina ad quæstum, & mercatum; Et non potius locuples Armarium, & Gazophylacium, ad Opificis rerum omnium Gloriam, & Vitæ Humanæ Subsidiū. Hoc enim illud est, quod revera Doctrinam, atque Artes condecoraret, & attolleret, si Contemplatio, & Actio, arctiore quàm adhuc vinculo copularentur. Quæ certè Conjunctio talis foret, qualis est supremorum duorum Planetarum Syfygia, cum Saturnus, Quietis & Contemplationis Dux, cum Jove Duce Societatis, Agendique conspiret. Quanquam cum de Praxi, atque Actione loquor, nullo modo ad Doctrinam Professoriam, & Lucrosam innuo: Neque enim me fugit, quantopere hoc ipsum, Progressionem Doctrinae, & Amplificationem moretur; perinde quidem ut Aureum Malum, ante Oculos Atalantæ projectum, quod ut tollat, dum flectit se, Cursus interea impeditur;

Declinat cursus, Aurumque volubile tollit.

Neque rursus mihi in animo est, quod de Socrate dictum erat, *Philosophiam devocare de Cælo, ut tantummodo versaretur in Terris*; hoc est, Physicam seponi, ut Moralis Philosophia, & Politica celebraretur sola: sed quemadmodum Cælum & Terra simul conspirant, & consentiunt ad

ad Hominum tuendam vitam, atque iuvandam; ita sanè hic Finis esse debet utriusque Philosophiæ, ut rejectis vanis speculationibus, & quicquid inane, ac sterile est, conservetur quicquid solidum est, ac fructuosum; ut hoc pacto, Scientia non sit tanquam Scortum, ad Voluptatem, aut tanquam Ancilla, ad quæstum; sed tanquam Sponsa, ad Generationem, Fructum, atque Solatium honestum.

Jam explicasse videor, & quasi Dissectione quâdam aperuisse, vitiosos illos Humores, aut saltem eorum præcipuos, qui non solum obstitere profectui Literarum, verum etiam culpandis iisdem anam dedere. Quod quidem, si nimis ad vivum fecerim, meminisse oportet, *Fidelia vulnera amanti, sed dolosa oscula malignantis*. Utcunque, hoc certè mihi videor assecutus, ut merear fidem in sequenti præconio, cum superiori Censurâ tam liberè egerim. Neque tamen in animo est mihi, Panegyricum Literarum scribere, aut Hymnum Musis præcinere, licet forsitan diù jam sit, ex quo Sacra earum ritè celebrata sint: sed consilium est absque Pigmentis, & Hyperbolis, verum doctrinæ contra alias res Ponderus, excipere & perpendere, verumque ejus Valorem & Præmium, ex Testimoniis Divinis atque Humanis exquirere.

Primò igitur quæramus Dignitatem Scientiæ in Archetypo, sive Exemplari; id est, in Attributis, atque Actis Dei, quatenus revelantur Homini, & sobriè indagari possunt. Quâ in re, non competit appellatio Doctrinæ, cum omnis doctrina sit Scientia acquisita; nulla autem Cognitio in Deo acquisita est, sed Originalis. Itaque aliud quærendum est nomen, *Sapientia* scilicet, ut sacra Scripturæ eam indigant.

Sic autem se res habet: In operibus Creationis, duplicem Virtutis Divinæ Emanationem videmus; quarum una ad Potentiam refertur, altera ad Sapientiam. Ulla præcipuè cernitur in creandâ Mole Materiæ, hæc in Pulchritudine Formæ disponendâ. Hoc posito notandum est, nihil in Creationis Historiâ obstare, quin fuerit confusa illa Cœli Terræque Massa, & Materia, unico temporis momento creata; cui tamen disponendæ, digerendæque sex dies fuerunt attributi: adeo signanter Deus Opera Potentiæ, ac Sapientiæ discriminavit. Cui accedit, quod de Materiæ Creatione, memoriæ proditum non sit, dixisse Deum, *Fiat Cælum & Terra*, sicut de sequentibus operibus dictum est; sed nudè atque actualiter, *Deus creavit Cælum, & Terram*: ita ut Materia videatur, tanquam Manu facta, Formæ verò Introductio stylum habeat Legis, aut Decreti.

Pergamus à Deo ad Angelos, quorum Natura dignatione est Deo proxima. Videmus in Ordinibus Angelorum (quatenus fides adhibenda Cœlesti illi Hierarchiæ, quæ Dionysii Areopagitæ nomine evulgatur) primum locum obtinere *Seraphim*, Angelos scilicet Amoris; secundū *Cherubim*, Angelos Illuminationis; tertiū autem Locum, & sequentes, *Thronis, Principatibus*, cæterisque Angelis Potentiæ, & Ministerii, concedi: ut ex hoc ipso ordine, ac distributione clarum sit, Angelos Scientiæ, & Illuminationis, Angelis Imperii & Potentiæ præponi.

A Spiritibus, & Intelligentiis, ad Formas Sensibiles & Materiales descendentes, legimus primam Formarum creaturam fuisse Lucem; quæ

quæ in Naturalibus & Corporeis, Scientiæ in Spiritualibus atque Incorporeis respondet.

Sic in Distributione Dierum, videmus Diem, quâ requievit Deus, & contemplatus est Opera sua, benedictam fuisse supra omnes Dies, quibus creata est, & disposita Fabrica Vniversi.

Post Creationem absolutam, legimus Hominem collocari in Paradiso, ut illic operaretur: quod quidē Opus, aliud esse non poterat, quàm quale pertinet ad Contemplandum; hoc est, cujus Finis, non ad Necessitatem aliquam, sed ad Delectationem, & Activitatem sine Molestiâ, referri possit; cum enim tunc temporis nulla potuerit esse Creaturæ Reluctatio, nullus *sudor vultûs*, necessariò sequitur Actiones Humanas, ad Voluptatem, & Contemplationem, non ad Laborem, aut Opus comparatas fuisse. Rursus, primæ Hominis Actiones, quas in Paradiso exercuit, duas summarias Scientiæ partes complexæ sunt: Hæ erant, Inspectio Creaturarum, & Impositio Nominum. Nam Scientia illa, quæ Lapsum introduxit (quod & antè monuimus) non erat Naturalis Scientia circa Creaturas, sed Moralis Scientia de Bono & Malo; ex hâc suppositione, quòd Dei Mandata, aut Vetita, non essent Principia Boni & Mali, sed quòd alias haberent illa Origines; quorû cognitionem affectavit Homo, scilicet ut totaliter à Deo deficeret, & sibi ipsi, suoque arbitrio prorsus inniteretur.

Veniamus ad ea, quæ statim post Lapsum contingere, Videmus (ut innumera sunt Sacrarum Scripturarum Mysteria, salvâ semper veritate Historicâ & Literali) imaginem duarum Vitarum, contemplativæ nimirum & Activæ, in Personis Abelis & Caini, inque eorum institutis, & primitivis vivendi Rationibus delineatam: Quorum alter Pastor erat, (qui propter Otium & Quietem, liberumque Cœli Aspectum, Typus est vitæ Theoricæ) alter Agricola (laboribus scilicet fatigatus, & aspectu in Terram defixus.) Vbi cernere est, Favorem, Electionemque Divinam, ad Pastorem accessisse, non ad Agricolam.

Sic ante Diluvium, Sacri Fasti, inter paucissima, quæ de eo seculo memorantur, dignati sunt memoriæ prodere, Inventores Musicæ, atque Operum metallicorum. Sequenti Seculo post Diluvium, gravissima poena, quâ Deus Humanam Superbiam ultus est, fuit, Confusio Linguarum, quâ Doctrinæ liberum commercium, & literarum ad vicem Communicatio maximè interclusa est.

Descendamus ad Mosem Legis-latorem, & primum Dei Notarium, quem Scripturæ ornant hoc elogio, quòd *gnarus & peritus esset Omnis doctrinæ Ægyptiorum*. Quæ quidem Gens inter vetustissimas Mundi Scholas numeratur. Sic enim Plato inducit Ægyptium Sacerdotem dicentem Soloni; *Vos Græci semper Pueri estis, nullam vel Scientiam Antiquitatis, vel Antiquitatem Scientiæ habentes*. Perlustremus Ceremonialem Legem Mosis, reperiemusque, præter Christi Præfigurationem, Distinctionem populi Dei à Gentibus, exercitium Obedientiæ aliòsque ejusdem Legis Vfus sacros, nonnullos doctissimorum Rabbinarum, haud inutilem circa eam navasse operam, ut sedulò eruerent, quandoque Naturalem; quandoque Moralem Sensum Ceremoniarum, & Rituum. Exempli gratiâ, ubi de Leprâ dicitur, *Si effloruerit discurrens Lepra, Homo mundus erit, & non recludetur; sin caro viva in eo erit,*

imundus

immunditia condemnabitur, & ad sacerdotis arbitrium separabitur. Ex hac Lege colligit unus eorum Axioma in Naturâ; *Putredinem pestilentiorcm esse, ante, quàm post Maturitatem.* Alius Morale Documentum elicit, *Homines flagitiis undique coopertos, minùs corrumpere publicos mores, quàm mediocriter, & ex parte tantum malos:* adeò ut ex hoc, & similibus locis ejus Legis, præter Sensum Theologicum, haud pauca ad Philosophiam Spectantia Spargi videantur.

Si quis etiam eximium illum Iobi Librum diligenter eolverit, plenum eum, & tanquam gravidum, Naturalis Philosophiæ Mysteriis deprehendet. Exempli gratiâ; circa Cosmographiam, & Rotunditatem Terræ, illo loco, *Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.* Ubi pensilis Terra, Polus Arcticus, & Cœli convexitas in extimis, haud obscure insinuantur. Rursus circa Astronomiam, & Asterismos, illis verbis, *Spiritus ejus ornavit Cœlos, & obstetricante manu ejus educus est Coluber tortuosus.* Et alio loco, *Nunquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?* ubi immota configuratio stellarum Fixarum, paribus intervallis semper inter se distantium, elegantissimè describitur. Item alio loco, *Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & Interiora Austri.* Ubi iterum innuit depressionem Antartici Poli, eamque designat nomine, *Interiorum Austri,* quia Australes stellæ nostro Hemisphærio non cernuntur. Circa generationem Animalium: *Annon sicut lac mulsisti me, & sicut caseum coagulasti me?* &c. Circa rem Metallicam, *Habet Argentum Venarum suarum principia, & Auro locus est in quo conflatur, Ferrum de terrâ tollitur, & Lapis solutus calore in aes vertitur.* Et sequentia in eodem Capite.

Pariter & in Personâ Regis Salomonis, videmus Donum Sapientiæ, tum in Petitione ipsius, tum in Concessione Divinâ, omnibus terrenæ, & temporalis Fœlicitatis Bonis prælatum. Virtute cujus Doni, & Concessionis, Salomon egregiè instructus, non solum scripsit insignes illas Parabolas, sive Aphorismos de Divinâ, atque Morali Philosophiâ; verùm etiam composuit Naturalem Historiam omnium Vegetabilium, *A cedro super montem, usque ad muscum super murum,* (qui nihil est aliud, quàm Rudimentum plantæ, Putredinis & Herbæ Medium) Omniumque etiam, quæ respirant, & moventur. Imò idem Rex Salomon, quamvis excelluerit Opibus, Magnificentiâ Ædificiorum, Classe, Famulatio, Nominis celebritate, & reliquis quæ ad gloriam pertinent, nihil tamen, ex ista Gloriæ segete, sibi ipsi decerpit, aut assumit, præter Decus Inquirendi, & Inveniendi veritatem. Sic enim disertè ait; *Gloria Dei est celare verbum, & gloria Regis Investigare sermonem.* Ac si Divina Majestas innoxio illo, & benevolo puerorum Ludo delectaretur, qui ideò se abscondunt, ut inveniantur: quasque etiam nihil esset honorificentius Regibus, quàm Dei Collusores esse in eodem Ludo; præsertim cum tot Ingeniis imperent, tantasque opes præstò habeant, quibus omnis Secreti investigatio absolvi possit.

Nec verò aliter hæc dispensavit Deus, postquam Salvator noster in mundum venisset. Ille enim prius, potentiam ostendit suam, in profligandâ

gandâ ignorantia, ubi cum Doctoribus, & Sacerdotibus differeret in Templo, quâ in subjugandâ Naturâ, tot & tantis editis Miraculis. Adventus quodq; Spiritûs Sancti, præcipuè adumbratus, atq; expressus fuit in similitudine, ac Dono Linguarum, quæ sunt duntaxat *Vehicula Scientiæ*.

Ita in seligendis illis Instrumentis quæ adhibuit Deus ad fidem disseminandam, initio Homines evocavit planè indoctos, & illiteratos, præterquàm quòd Spiritûs Sancti affiatu instructi fuissent; quo evidentius Virtutem suam Immediatam, & Divinam declararet, omnemque Humanam Sapientiam deprimeret. Quamprimum autem Consilium suum in hac parte perimpletum esset, mox in proximâ Successione Temporum, Divinam Veritatem suam, aliis Doctrinis veluti pedisequis comitatam, in Mundum immisit. Itaque D. Pauli Calamus, (qui inter Apostolos solus literatus fuit) in Scripturis Novi Testamenti, præcipuè à Deo adhibitus est.

Sic & novimus complures ex antiquis Episcopis & Patribus, egregiè fuisse in omni Ethnicorum Eruditione versatos. Adeò ut Edictum Juliani, quo cautum est, ne Christiani ad Scholas, & Gymnasia mitterentur, perniciosior machina, ad expugnandam fidem Christianam, quàm cruentæ Superiorum Imperatorum Persecutiones, habitum fuerit. Neque Gregorii primi, Episcopi Romani (cætera viri egregii) Æmulatio, & Invidentia, qui Ethnicorum Authorum, & Antiquitatum memoriam obliterare studebat, in bonam partem, etiam apud viros pios, accepta est. Quinimò sola Christiana Ecclesia, inter Inundationes Scytharum à Plagis Septentrionalibus, & Saracenorum ab Orientalibus, pretiosas gentilis Eruditionis Reliquias, jam-jam funditus perituras, sinu & gremio suo conservavit. Nuper etiam intueri licet Jesuitas, qui (partim studio proprio, partim ex æmulatione Adversariorum, Literis strenuè incubuerunt) quantum subsidii, viriùmq;, Romanæ Sedi reparandæ, & stabiliendæ attulerint.

Quarè, ut absolvam hanc Partem, duo sunt præcipua Officia, & Ministeria, præter Ornatum, & Illustrationem, quæ Fidei Religionique humaniores, Literæ persolvunt. Unum, quòd efficacia sint Incitamenta, ad Divinam Gloriam exaltandam, & celebrandam: sicut enim Psalmi, & aliæ Scripturæ, crebrò nos invitant ad Contemplationem, Prædicationemque magnificorum, & admirabilium Operum Dei; ita, si tantum in eorum specie externâ, sic ut sensibus nostris se exhibent, hareremus; eandem faceremus injuriam Majestati divinæ, ac si de Opulentia, & Copiâ nobilissimi Gemmarii, ex iis quæ palam exponuntur in pergulâ, judicaretur. Alterum, quòd singulare Remedium, Annidotumque exhibeat Philosophia, contra Infidelitatem & Errores. Nam Salvator noster inquit, *Erratis nescientes Scripturas & Potentiam Dei*. Ubi duos Libros, ne in Errores incidamus, proponit nobis evoluendos: primò Volumen Scripturarum, quæ Voluntatem Dei; dein Volumen Creaturarum, quæ Potentiam revelant: Quorum posterior, veluti Clavis est prioris, non solum Intellectum nostrum aperiens, ad genuinam Scripturarum Mentem, ex generalibus Regulis Rationis, & Legibus Sermonibus expromendam: Sed porro etiam præcipuè Fidem nostrâ referans, ut in seriam ingrediamur Omnipotentis

Omnipotentiæ Divinæ Meditationem, eujus Characteres maximè inculpi ejus Operibus, & incisi sunt. Tantum de Divinis Testimoniis, ac Judiciis, pro verâ Dignitatè, & Pretio Doctrinæ, dictum sit.

Quantum ad Humana Testimonia, & Argumenta, tam latus aperitur Campus, ut in Tractatu hoc brevi, & presso, delectum potius adhibere deceat, quàm copiam. Primò itaque Summus apud Ethnicos Honoris Gradus fuit, Divinam Venerationem, Cultumque consequi: (Quod quidem Christianis est tanquàm Fructus vetitus :) Nunc verò loquimur separatim de Judiciis Humanis. Itaque (ut coepimus dicere) apud Ethnicos, ille, quem Græci *Apotheosin*, Latini *Relationem inter Divos* vocarunt, Supremus Honor fuit, qui Homini ab Homine tribui posset: præsertim ubi non ex Decreto, aut Edicto aliquo Imperii (ut Cæsaribus apud Romanos) sed ex Opinione Hominum, & Fide internâ, ultrò deferretur. Cujus Honoris tam excelsi, Gradus quidam erat, & Terminus medius. Quippe supra Humanos Honores, Heroicî numerabantur, & Divini; in quorum distributione hunc ordinem tenuère Veteres. Rerumpub. conditores, Legislatores, Tyrannicidæ, Patres patriæ, quique in rebus civilibus optimè meruerunt, insigniti sunt titulo Heroum tantum, aut Semideorum, quales fuerunt *Theseus*, *Minos*, *Romulus*, cæterique: Ex alterâ Parte, Inventores & Authores novarum Artium, quique Vitam Humanam novis Commodis, & Accessionibus dotarunt, semper consecrati sunt inter Deos ipsos Majores, quod *Cereri*, *Baccho*, *Mercurio*, *Apollini*, & aliis contigit. Quod certè jure, & sano judicio factum est. Nam priorum Benemerita intra unius Ætatis, aut Nationis limites, ferè coërcentur, nec absimilia sunt Imbribus tempestivis, & benignis, qui quamvis frugiferi sint, atque optabiles, tamen pro illâ Tempestate tantum quâ decidunt, atque pro Amplitudine Tractûs Terræ, quam irrigant, utiles sunt; Posteriorum verò Beneficia, ut ipsius Solis, & Cœlestium Munera, Temporibus perpetua, Locis infinita sunt: Illa rursus, cum contentione, & perturbatione ut plurimum conjuncta sunt; hæc habent verum Characterem Divinæ Præsentia, veniuntque in *aurâ leni*, absque tumultu, aut strepitu.

Neque sanè Doctrinæ Meritum in Civilibus, & in reprimendis Incommodis, quæ Homo Homini infert, multum cedit illi alteri, in sublevandis Humanis Necessitatibus, quæ ab ipsâ Naturâ imponuntur. Atque hoc genus Meriti, optimè adumbratum fuit sub illâ fictâ Narratione, de Theatro Orphei; ubi singulæ Bestiæ, Avésque congregatæ sunt, quæ Appetituum suorum innatorum immemores, Prædæ, Ludi, Pugnæ, amicè placidèque unâ steterè, Cytharæ concentu, & suavitate captæ. Cujus Sonus ubi aut cessaret, aut majori sonitu obrueretur, omnes illicò Animantes ad ingenium redibant. Quâ in Fabulâ eleganter describuntur Ingenia, & Mores Hominum, qui variis & indomitis cupiditatibus agitantur, Lucri, Libidinis, Vindictæ; qui tamen quamdiù Aures præbent, Præceptis & Suasionibus Religionis, Legum, Magistrorum, in Libris, Sermonibus, & Concionibus, eloquenter, & suaviter modulantibus, tamdiù Pacem colunt, & societatem; Sin ista fileant, aut Seditiones, & Tumultus

Tumultus obstrepant, omnia diffiliunt, & in Anarchiam, atque Confusionem relabuntur.

Sed enim hoc clarius cernitur, cum Reges ipsi, aut Magnates, aut Præfecti eruditione præditi sint. Ut ut enim suis addictus nimium Partibus videatur, qui dixit, *Tum demum Resp. fore felices, cum aut Philosophi regnant, aut Reges philosophantur*; Hoc tamen experientia notum est, sub eruditis Principibus, & Custodibus Reip. secula maximè foelicia fuisse. Quamvis enim Reges ipsi, suos habeant Errores & Vicia, Affectibus scilicet & pravis consuetudinibus pro more cæterorum Hominum obnoxii; tamen Doctrinarum si accedat Lumen, anticipatæ quædam Notiones, Religionis, Prudentiæ, Honestatis, retinent eos, & ab omni præcipiti, & immedicabili Excessu, & Errore refranant; Aurem semper vellentes, etiam cum Consilarii, & Domestici silent. Quin Senatores ipsi, & Consilarii, qui Literis exculti sunt, Solidioribus innitantur Principiis, quam qui ab Experientia tantum edocti sunt; illis ex longinquo prospicientibus Pericula, & maturè propulsantibus, cum isti tantum ex propinquo, & comitis sapiant, nihil videntes nisi quod imminet; & tunc demum Agilitate Ingenii sui, se in ipso Periculorum articulo, expedire, & eripere posse confidentes.

Quæ Felicitas Temporum sub eruditis Principibus (ut semper brevitati Studeam, adhibens non nisi lectissima quæque Exempla, & maximè illustria) præcipuè cernitur eo in Seculo, quod à Morte Domitiani Imperatoris, usque ad Imperium Commodi defluxit; Successionem sex Principum eruditorum, aut certè eruditioni impensè faventium, complectente; omniumque (si temporalia Bona spectemus) quæ unquam vidit Roma, totius Orbis tunc Epitome, longè florentissimo. Id quod Domitiano, pridie ejus diei, quo interfectus est, in Somnis præmonstratum erat. Quippe qui videre visus est, *Caput aureum sibi pone cervicem enatum esse*: Quod sanè vaticinium, Aureis illis, subsequentibus Seculis, adimpletum est; De quibus sigillatim sed brevissimè verba faciam.

Nerva Vir doctus fuit, Apollonii illius Pythagorei Familiaris, & quasi Discipulus, qui etiam fere expiravit, in Versu illo Homeri,
Telis Phæbe tuis lachrymas ulciscere nostras.

Trajanus non ipse quidem doctus, sed Doctrinæ Admirator, & erga Literatos munificus, Bibliothecarum institutor, & in cuius Aula (licet Imperatoris Bellicosi) Professores & Pædagogos gratiosissimos fuisse, Memoriam proditum est. *Adrianus* curiosissimus Mortalium, & inexplebilis omnis Varietatis, & Secreti Investigator. *Antoninus* subtilis & quasi Scholasticus, unde etiam *Cymini sector* vocatus est. Ex Divis Fratibus autem, *Lucius Commodus* molliori Literarum genere eruditus; *Marcus* etiam Cognomine ipso Philosophus. Hi Principes, ut doctissimi, ita & Optimi fuerunt. *Nerva* clementissimus Imperator, quiq; si nihil aliud, Orbi *Trojanum* dedit. *Trajanus*, omnium qui imperarunt, & Belli & Pacis Artibus maximè florens: Idem Imperii fines longissimè protulit; Idem vim Dominationis modestissimè cohibuit: Maximorum etiam Extractor Operum, unde à *Constantino* *Parietaria* per invidiam vocatus est propter